

Fiskális folyamatok átrendeződése a világgazdaság fontosabb országában, az EU-ban és Magyarországon

Készült a Költségvetési Tanács Titkársága megbízásából

Készítették:

Vakhal Péter
Palócz Éva
Serfőző Nóra
Pethő Annamária

A munkacsoportot vezette: Palócz Éva

Budapest, 2015. november 15.

Szerződésszám: KVT/65-1/2015

.....
Dr. Palócz Éva Mária
vezérigazgató

KOPINT-TÁRKI
Konjunktúrakutatói Intézet Zrt.
1112 Budapest, Budaörsi út. 45.
1518 Budapest, Pf. 71.
Telefon: 309-2695
Fax: 309-2647
E-mail: info@kopint-tarki.hu
www.kopint-tarki.hu

A tanulmányban használt, máshol nem magyarózott rövidítések jegyzéke

AT	Ausztria
BE	Belgium
BG	Bulgária
CY	Ciprus
CZ	Csehország
DE	Németország
DK	Dánia
EE	Észtország
EL	Görögország
ES	Spanyolország
FI	Finnország
FR	Franciaország
HR	Horvátország
HU	Magyarország
IE	Írország
IT	Olaszország
LT	Litvánia
LU	Luxemburg
LV	Lettország
MT	Málta
NL	Hollandia
PL	Lengyelország
PT	Portugália
RO	Románia
SE	Svédország
SI	Szlovénia
SK	Szlovákia
UK	Egyesült Királyság

ECB, EKB	Európai Központi Bank
EU	Európai Unió
GDP	Bruttó Nemzeti Összetermék
IMF	Nemzetközi Valutaalap
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

Tartalomjegyzék

Ábrajegyzék	5
Vezetői összefoglaló	7
1. Összegző áttekintés az államháztartásokról, válság előtt, alatt és után.....	10
1.1. Államháztartási egyenlegek.....	10
1.2. Gazdaságpolitikai dilemmák és viták az államháztartási kiadásokkal kapcsolatban	13
1.3. A GDP és a kiadások változásának a hatása a GDP-arányos állami kiadások változására	15
2. Az EU28 államháztartási kiadások szerkezeti változásai a válság hatására, napjainkig: részletes áttekintés	17
2.1. A funkció szerinti államháztartási kiadások statisztikájának bemutatása	17
2.2. Államháztartási kiadások országonként	19
2.3. Az államháztartási kiadások szerkezete és változásai az EU28-ban.....	20
2.4. Általános közszolgáltatások (COFOG 01) az adóssággal kapcsolatos tranzakciók (01.7) nélkül	22
2.5. Kamatfizetés (COFOG 01.7).....	23
2.6. Gazdasági jellegű kiadások (COFOG 04)	25
2.7. Egészségügyi (COFOG 07) és oktatási (COFOG 09) kiadások.....	30
2.8. Szociális védelem (COFOG 10)	32
2.8.1. A GDP-arányos állami nyugdíjkiadások az EU28-ban (COFOG 10.2 és 10.3) ...	32
2.8.2. Egyéb szociális kiadások.....	33
2.9. Az ír bankrendszer konszolidációja.....	34
2.10. A görög költségvetési konszolidációs kísérletek kronológiája	35
3. A kiadások belső szerkezeti változásának általános mutatója	37
4. Kitekintés néhány fontosabb OECD tagállam költségvetési kiadási szerkezetének változására	42
4.1. Ausztrália.....	43
4.2. Japán	44
4.3. Amerika Egyesült Államok	45
5. Az államháztartási folyamatok értékelése a gazdasági növekedés tükrében	48
6. Hasonlóságok és különbségek az államháztartások kiadási szerkezetében	52
6.1. Eredmények - 2007	52
6.2. Eredmények - 2013	53
7. A Strukturális és Kohéziós Alapokból folyósított támogatások felhasználásának nemzetközi összehasonlítása 2007 és 2013 között.....	55
7.1. A Strukturális és Kohéziós Alapok - a 2007-2013-as tervezési időszak áttekintése.	55
7.2. Strukturális Alapok tématerületenkénti bontása.....	58
Mellékletek.....	60

Ábrajegyzék

1. ábra: Államháztartási deficit az EU-országokban a GDP százalékában 2007-2009.....	10
2. ábra: A ténylegesen mért és a ciklikusan kiigazított költségvetési hiány az EU27-ben	11
3. ábra: A GDP-arányos államháztartási kiadások, bevételek és a deficit az EU28-ban	12
4. ábra: Az EU28 összesített államadóssága a GDP %-ában, 2007-13.....	13
5. ábra: Az államháztartási kiadások és a GDP változásának a hatása a GDP-arányos kiadások változására az EU28-ban, 2007-13 között.....	16
6. ábra: A GDP-arányos az államháztartási kiadások az egyes EU-országokban.....	19
7. ábra: Az EU28 államháztartási kiadásainak szerkezete 2007-2013 között a GDP százalékában.....	20
8. ábra: A GDP-arányos államháztartási kiadások főbb tételeinek változása 2007-2013 között az EU-28-ban.....	21
9. ábra: Az általános közszolgáltatások (COFOG 01) kiadásai az EU-országokban, a GDP százalékában, kamatfizetés nélkül.....	22
10. ábra: Az adóssággal kapcsolatos tranzakciók (COFOG 01.7) kiadásai az EU-országokban a GDP %-ában (a 2014. évi sorrend szerint rendezve)	24
11. ábra: A gazdasági jellegű kiadások (COFOG 04) az EU-országokban a GDP %-ában.....	25
12. ábra: A pénzügyi szektor által igénybe be állami támogatások összege 2008 október és 2010 december között (a 2009-es folyó áras GDP százalékában)	27
13. ábra: A háztartásoknak nyújtott hitelek állománya, valamint az épület építési indexe Spanyolországban 2003 január és 2015 augusztus között	28
14. ábra: A háztartásoknak nyújtott hitelek állománya, valamint az épületek építési indexe Szlovéniában 2004 január és 2015 augusztus között	29
15. ábra: Az egészségügyi kiadások (COFOG 07) az EU-országokban a GDP %-ában	30
16. ábra: Az oktatási kiadások (COFOG 07) az EU-országokban a GDP %-ában.....	31
17. ábra: A nyugdíjkiadások a GDP %-ában az EU28-ban.....	32
18. ábra: Államadóssággal kapcsolatos mutatók alakulása Írországban.....	34
19. ábra: Államadóssággal kapcsolatos mutatók alakulása Görögországban	36
20. ábra. ábra: Az államháztartási kiadásokban bekövetkezett átlagos szerkezetváltozás 2007 és 2013 között (százalék)	37
21. ábra: A GDP arányos költségvetési egyenlegek alakulása néhány OECD tagállamban 2007 és 2013 között.....	42
22. ábra: Az ausztrál újraelosztási hányad, illetve a kiadási főcsoportok alakulása 2007 és 2013 között (a GDP %-ában)	43
23. ábra: A japán újraelosztási hányad, illetve a kiadási főcsoportok alakulása 2007 és 2013 között (a GDP %-ában)	44
24. ábra: A japán állampapírok tulajdonosi szerkezete 2011-ben.....	45
25. ábra: Az amerikai újraelosztási hányad, illetve a kiadási főcsoportok alakulása 2007 és 2013 között (a GDP %-ában)	45
26. ábra: Az amerikai szövetségi költségvetés mutatói a GDP százalékában.....	46
27. ábra: Az államháztartási kiadások aggregált főcsoportjainak GDP arányos szintje a vizsgált OECD tagállamokban,	47
28. ábra: A szociális ráfordítások valamint a gazdasági növekedés és a reálfejlettség összefüggései az Európai Unióban 2004 és 2013 között	49
29. ábra: A produktív funkciókra fordított átlagos GDP arányos szintek valamint az átlagos GDP volumenváltozás közötti összefüggés 2007 és 2013 között	50
30. ábra: A tagállamok egy lehetséges csoportosíthatósága a kiadási funkciók szerint 2007-ben	52

31. ábra: A tagállamok egy lehetséges csoportosíthatósága a kiadási funkciók szerint 2013-ban	53
32. ábra: 2007-2013 tervezési időszak támogatási összege a vizsgált időszak kumulált GDP-jének arányában (KA, ERFA, ESZA)	57
33. ábra: Népeség arányos támogatási összeg (ERFA, KA, ESZA).....	58

Vezetői összefoglaló

A nemzetközi pénzügyi és gazdasági válság legsúlyosabb évében, 2009-ben az addig jellemzően csökkenő államháztartási hiánnyal rendelkező Európai Unió tagállamaiban a költségvetési egyenleg hirtelen és jelentősen romlott. 2007-09 között a GDP-arányos kiadások az EU27-ben 44,9%-ról 50,3%-ra emelkedtek.

A válság alatt a kormányok kettős kihívással találták magukat szemben; a gazdasági növekedés mélyen a potenciális ráta alatt, recesszióban volt, a munkanélküliségi ráták átlagosan 7-10 százalékponttal emelkedtek, az állami kiadások finanszírozása a nemzetközi pénzpiacokról pedig csak jelentősen megnőtt kamatok mellett volt lehetséges. A GDP arányos államadósságok minden tagállamban szignifikánsan nőttek, ma már jellemzően az alacsonyabb rátájú országokban is 40% körül alakul az adósság szintje, míg az EU28 átlaga 85,5%, szemben a 2007-es 57,8%-kal.

2008 őszén az Európai Unió a válság hatásának enyhítése érdekében azokat a tagországokat, amelyeknek erre lehetőségük van – mivel a válság előtt fegyelmezett fiskális politikát folytattak – a költségvetési egyenleg „elengedésére” szólította fel. Az automatikus stabilizátor működtetése az EU27 összesített költségvetési hiányát 2008-09-ben, két év alatt a GDP arányában 5,4 százalékponttal emelte. Fontos azonban észrevenni, hogy a GDP csökkenése a válság évében nagyobb mértékben járult hozzá az államháztartási kiadási ráta növekedéséhez, mint az államháztartások „költekezése”: a GDP zsugorodása hatás a teljes emelkedés 75, míg a kiadás-hatás csupán 25%-ért felelős. Ez azt bizonyítja, hogy 2009-ben sokkal inkább az „automatikus stabilizátor” működött, mint a kormányok keresletélénkítő (vagy éppenséggel bankmentő és cégmentő) jellegű vagy szociális célú kiadás-növelése.

Mindazonáltal, a tagállamok nagyon is eltérő válaszokat adtak a válság fiskális következményeire. Ezt részben az örökölt fiskális helyzet, részben a bankmentő csomagokban való érintettség indokolta. Ami az örökölt helyzetet illeti, Magyarország például azon országok között volt, amelyeknek nem volt lehetőségük az automatikus stabilizátort működtetni, hanem a kormány prociklikus fiskális politikára kényszerült. A bankmentő csomagok 2008-11 között jelentősen növelték Írország, Nagy-Britannia, Spanyolország, Szlovénia, kisebb mértékben Portugália államháztartási kiadásait. Görögország külön eset, ott valamennyi probléma egyidejűleg volt jelen (örökölt helyzet, pénzügyi összeroppanás, óriásira duzzadó kamatok. Görögországgal kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy noha az ország folyamatosan csökkentette a nominális államháztartási kiadásokat, eközben – a GDP még nagyobb zsugorodása következtében – a kiadási ráta majdnem 60%-ra emelkedett.

Külön említést érdemel az ellenkező példa, a balti országok reakciója, amelyet sem az örökölt helyzet, sem a bankmentés nem indokolt. A lett kormány a GDP 6%-ának megfelelő kiigazítást hajtott végre 2 év alatt 2008-2009-ben, amely minden kiadási főcsoportot érintett. Lettország mellett Litvánia és Észtország is rendkívül szigorú konszolidációs intézkedéseket vezetett be, ezzel a Balti államok az egyik legkeményebb korrekciót hajtották végre Európában.

Noha 2009 óta az EU28 összesített államháztartási kiadási rátája némileg csökkent, 2013-ban még mindig *3,6 százalékponttal magasabb volt az újraelosztási ráta az EU28-ban*, mint a válság előtti utolsó évben, 2007-ben. Milyen kiadási tételekkel magyarázható elsősorban az állami újraelosztás magasabb szintje?

A funkciók szerint csoportosított költségvetési kiadások statisztikája (COFOG) szerint az EU28 összesített államháztartási kiadási rátája 2007 és 2013 között elsősorban a *szociális védelmi kiadások* következtében emelkedett meg. A nyugdíjkifizetések a GDP arányában 1,6, az egyéb szociális kiadások pedig 0,7 százalékponttal voltak magasabbak 2013-ban, mint 2007-ben, annak ellenére, hogy szinte minden tagállam hozzájárult a nyugdíj-megállapítás feltételeihez is, a nyugdíjkorhatárt a legtöbb országban megemelték. A költségvetések egyik legnagyobb tételéről van szó, a GDP 10-15%-os részarányával.

Szintén jelentősen emelkedtek az *egészségügyi* kiadások az EU28-ban, a GDP 6,5%-áról 7,2%-ára. Néma emelkedés tapasztalható az általános közszolgáltatási kiadások tételében a GDP-arányában (0,3 százalékponttal), a többi kiadási tétel azonban az EU átlagában nem vagy alig változott.

Európa költségvetési kiadási szerkezetének térképe tehát a válság után átalakult, egyértelműen a jóléti szolgáltatások felé tolódott el. A kiadási ráta 2007-13 közötti 3,6 százalékpontos emelkedéséből 2,9 százalékpont a jóléti-szociális-egészségügyi kiadások növekedésével magyarázható. Egyre több olyan tagállam van, ahol a *jóléti, szociális kiadások* nagysága elérni a GDP ötödét: 2013-ban Magyarország volt az egyetlen, ahol a szociális védelmi kiadások alacsonyabbak voltak, mint 2007-ben. Ezzel megfordult a válságot megelőző összefüggés: míg a válság előtt a magyar szociális kiadási ráta valamivel magasabb volt, mint az EU27-átlaga, 2013-ban azonban már 3 százalékponttal elmaradt attól.

A *gazdasági* jellegű állami kiadások rátája az EU28-ban összességében nem változott. Gazdasági célokra az európai országok a GDP mindössze 4-4,5%-át költik, igen nagy szóródással az egyes országok között, amelyet elsősorban a bankkonszolidációban való érintettség indokol. Az újonnan csatlakozó országokban azonban jelentős pótlólagos fejlesztési forrásokat jelentettek az európai uniós támogatási alapokból származó összegek, amelyek a GDP 1,5-3,5%-át tették ki 2007-13 között. Magyarországon a legmagasabb volt az európai támogatások átlagos aránya a GDP-ben (3,5%). Ezek a támogatások azonban alapjában véve nem kapcsolhatók egyetlen ágazathoz, mivel a gazdasági és társadalom széles körére kiterjedt: egészségügy, oktatás, infrastruktúra, kutatás-fejlesztés, foglalkoztatás, stb.

Nem csupán az EU tagállamokat, de a fejlett, Európán kívüli OECD tagállamok költségvetéseit is érzékenyen érintette a válság. Mindenekelőtt kiemelendő a japán államháztartás, amelyre jóval nagyobb szociális teherviselés hárul, mint bármely más tagállamra, részben a lakosság elöregedése, részben a nagyvonalú támogatáspolitikai miatt. Mindez olyan mértékű kiadási terhet ró a japán költségvetésre, hogy az csak tartós, a GDP 8%-a körüli hiány mellett képes működni. Ezzel szemben az amerikai költségvetés a válság után képes volt konszolidálni magát, bár ehhez hozzá tartozik, hogy a bankmentő csomagok GDP arányos nagysága az USA-ban korántsem volt akkora, mint egyes európai országokban.

Összességében elmondható, hogy az európai költségvetési konszolidációs intézkedések elsősorban nem a hosszú távú növekedési potenciál javítását szolgálták, hanem a recesszió tompítását, ebben a tekintetben pedig többségükben eredményesnek tekinthetők. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy ugyanazon intézkedések más-más tagállamban eltérő eredménnyel jártak, így minden ország egyedi esetnek tekinthető. Sok múlik a gazdaság (termelékenység, versenyképesség stb.) és a társadalom szerkezetén (iskolázottság, korfa stb.), de a társadalmi

bizalom¹ is jelentősen befolyásolhatja a konszolidációs intézkedések sikerességét. Jó példa erre a görög és a lett kormányok intézkedéssorozata, vagy éppen az ír költségvetés konszolidálása a GDP 30%-át felemésztő bankmentő csomag után.

A hosszú távú növekedés fenntartása csak részben az állam feladata, egyes, produktívnak tekinthető (infrastruktúra, oktatás és egészségügy) kiadási tételeken keresztül való gazdaságösztönzés pedig középtávon csak ritkán eredményes. Az intézményi háttér minősége, valamint a társadalmi bizalom ebben az esetben is, sőt talán még jobban jelentős, mint az előbb említett fiskális konszolidációs intézkedések esetén.

.

¹ Erről bővebben lásd Györfly Dóra (2009): Gazdaságpolitika bizalom nélkül. In: Muraközy László (szerk.): A jelen a jövő múltja. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 162-193.

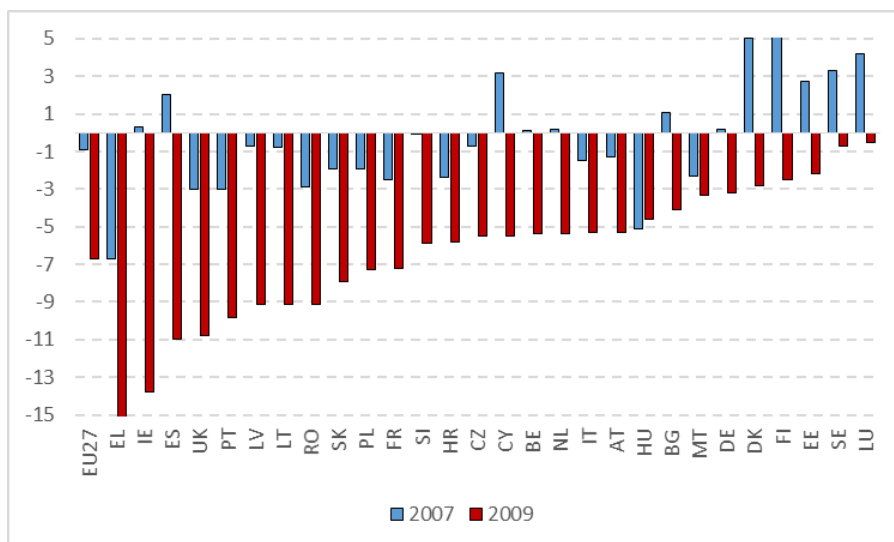
1. Összegző áttekintés az államháztartásokról, válság előtt, alatt és után

1.1. Államháztartási egyenlegek

A 2000-es évek közepén, egészen a válságig, az EU-országok többségét határozottan csökkenő államháztartási hiányok jellemezték. Ezt egyrészt a kifejezetten magas, sőt a válságot közvetlenül megelőző években több országban is túlfűtött gazdasági növekedés, másrészt pedig a Stabilitási és Növekedési Paktum fiskális egyensúlyi előírásainak a betartására irányuló törekvés eredményezte.

Ami az elsőt illeti, 2000-2007 között az EU-országok (EU27) összesített gazdasági növekedése átlagosan elérte az évi 2,3 %-ot, a válság előtti utolsó 2 békeévben, 2006-07-ben pedig a 3,4, illetve 3,1%-ot. A potenciális növekedést jelentősen meghaladó növekedés pedig mindig kedvez az államháztartás konszolidálásának: a dinamikus gazdasági tevékenység következtében nőnek (a társasági adóból a fogyasztásból és a háztartási jövedelmekből származó) a bevételek, viszont alacsonyabb a szociális támogatási kiadások.

1. ábra: Államháztartási deficit az EU-országokban a GDP százalékában 2007-2009

Forrás: Eurostat database, Economy and Finance, Government Finance Statistics database

A fentiek következtében 2007-ben az EU27 átlagos államháztartási hiánya az összesített GDP mindössze 0,9%-át tette ki. Ezen belül a 27 tagállamból csak 15-ben volt deficit az államháztartás, míg 11-ben többletet halmoztak fel (Belgiumban 0% volt az egyenleg). A 11, többletet felhalmozó ország között 7-ben a szufficit igen markáns volt, 4 országban pedig minimális (a GDP 1%-ánál kisebb). A legnagyobb hiány 2007-ben, a válság előtt, Görögországban (6,7%) és Magyarországon (5,1%) volt tapasztalható, míg az észak-európai országok, Németország, valamint Ciprus és Spanyolország (!) a GDP 2-5%-ának megfelelő államháztartási többletet értek el (1. ábra).

2008 ősze után, a világgazdasági pénzügyi és gazdasági válság eszkalálódása alapjaiban változtatta meg ezt a képet. A válság több csatornán keresztül is rontotta az EU-országok fiskális pozícióját. Egyrészt a 2008-09. évi jelentős reálgazdasági visszaesés, amely pontosan az inverz hatásokat fejtette ki, mint amelyet a válság előtti, gyors növekedésről leírtunk: csökkentette az államháztartás adóbevételeit és növelte (jórészt a növekvő munkanélküliség miatt) a kiadásait. Az Európai Bizottság 2008. novemberi ajánlásában, amelyet az „Európai

Gazdasági Helyreállítási Tervben” (European Economic Recovery Plan) fogalmazott meg, kifejezetten felhívta a tagországokat a fiskális lazításra: „Azokat az országokat, amelyeknek a fiskális helyzete ezt lehetővé teszi, arra bízjuk, hogy 2009-ben hagyják szabadon érvényesülni az automatikus stabilizátort és gazdaságukat fiskális eszközökkel is ösztönözzék, amelyek célzottak és átmenetiek legyenek”. A fiskális lazítás tehát a gazdasági visszaesés mértékének a tompítását szolgálta, a válság körülményei között.

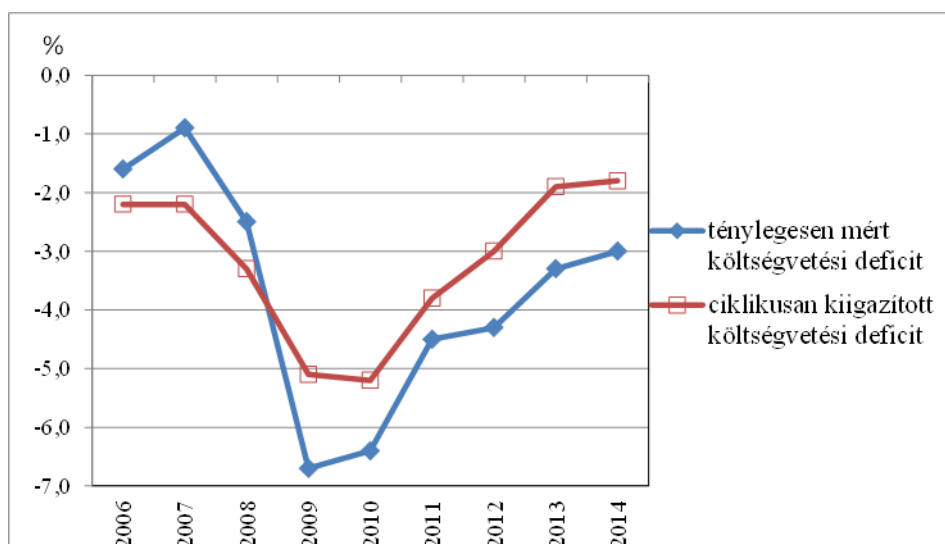
2009-ben már csak Dánia, Finnország, Észtország, Svédország és Luxemburg költségvetési egyenlege tudott a „maastrichti” referenciaérték alatt maradni. A GDP arányos hiányok pedig a GDP 0,5 és 15%-a között szóródtak, az EU28 átlagos deficitje 6,6% volt. A hiányszintek alakulása nem köthető egyértelműen csak a recesszióhoz, a GDP-arányos kiadásokat számos egyéb tényező befolyásolta.

Az államháztartási egyenlegek romlását ebben az időszakban nem csak az automatikus stabilizátor működése eredményezte, hanem azok a mesterséges keresletélénkítő intézkedések is, amelyek bizonyos kiemelt, különösen érzékeny ágazatok megsegítését célozták. Ezek között kiemelt helyet foglalt el a gépkocsigyártás, amelyet Németországban például a roncsautó-programmal igyekeztek támogatni.

A fentiek mellett pótlólagos, több ezer milliárd euró kiadást és ezzel államháztartási hiány okozott a **bankrendszer konszolidálása** 2008-2010-ben, garancia-vállalások és a bankok feltőkésítése formájában, amelyekre azért volt szükség, hogy a Lehmann Brothers csődje után a bankrendszer összeomlását elkerüljék².

2007-09 között az EU-országok államháztartási egyenlege az összesített GDP-hez viszonyítva 5,8 százalékponttal romlott: a költségvetési hiány a GDP 0,9%-áról 6,7%-ra nőtt. Mint az 1. ábra jelzi, 2009-ben – a 2007. évvel ellentétben – egyetlen ország sem tudott költségvetési többletet felmutatni.

2. ábra: A ténylegesen mért és a ciklikusan kiigazított költségvetési hiány az EU27-ben

Forrás: lásd 1. ábra és European Commission Autumn Economic Forecast éves kiadványai

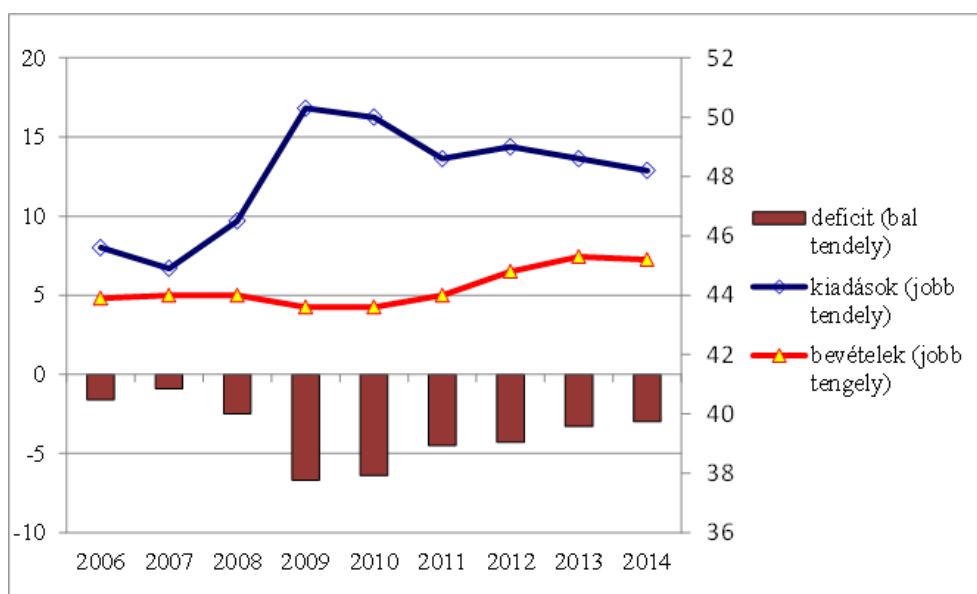
² Ez a tényező elsősorban Írországból, Nagy-Britanniából és Spanyolországból okozott óriási állami kiadást, de kisebb-nagyobb mértékben szinte minden országban hozzájárult a fiskális deficit növekedéséhez

Mint a 2. ábrán látható, a gazdaság ciklikus változásainak hatásától megtisztított GDP-arányos „ciklikusan kiigazított államháztartási deficit” 2006-2007-ben, a válság előtt az EU27-ben lényegesen magasabb volt, mint a ténylegesen mért, míg a válság alatt és azóta is alacsonyabb a ténylegesen mértnél. Ez azt jelzi, hogy a GDP visszaesésének, illetve a válság utáni stagnálásának vagy csak lassú növekedésének komoly szerepe volt a magas államháztartási hiányok kialakulásában. A ciklikusan kiigazított államháztartási deficit-ráta még 2014-ben is 1%-kal alacsonyabb volt, mint a ténylegesen mért, azaz az EU-országok összesített GDP-jének növekedése még mindig elmaradt a potenciális növekedéstől.

A nemzetközi pénzügyi és gazdasági válság természetesen nem csak az európai országok államháztartását sújtotta, hanem gyakorlatilag valamennyi fejlett gazdaságot. Az USA költségvetési hiánya 2007-09 között a GDP 2,8%-áról 11,2%-ra (!), a japán deficit pedig 2,4%-ról 8,7%-ra emelkedett³.

Visszatérve Európára, a 3. ábra tanúsága szerint az államháztartási hiányok számottevő növekedését elsősorban a kiadások rátájának az emelkedése, és csak kisebb részben a bevételek csökkenése okozta. A kétféle hatást számszerűsítve: a deficit-növekedés mindössze 10%-a vezethető vissza a bevételek megcsappanására és 90%-a a kiadások megugrására (3. ábra). A GDP-arányos mutatók változásához természetesen maga a GDP változása is hozzájárult, erről a következő fejezetben lesz szó.

3. ábra: A GDP-arányos államháztartási kiadások, bevételek és a deficit az EU28-ban

Forrás: Eurostat database, Economy and Finance, Gouvernement Statistics. Letöltve: 2015. 10.30.

A GDP-arányos államháztartási kiadások a válság hatására 2008-ban az EU28-ban 1,56, 2009-ben pedig 3,83 százalékponttal emelkedtek az előző évhez képest, aminek következtében 2009-ben már 5,4 százalékponttal voltak magasabbak, mint 2007-ben. 2009-et követően a kiadások – ha nem is töretlenül, de – csökkenő tendenciát mutattak. Ennek ellenére, az állami kiadások rátája még 2014-ben is 3,6 százalékponttal meghaladta a 2007-ben mért szintet. A 2009. évi 6,7%-os rekord-deficit után tehát az EU-átlagos GDP-arányos államháztartási hiányát 2014-re sikerült pontosan 3%-ra csökkenteni – bár e mögött, mint a későbbi fejezetben látni fogjuk, az egyes országokban nagyon különböző fiskális mintázatok rajzolódnak ki. A 2009-14 között 3,7

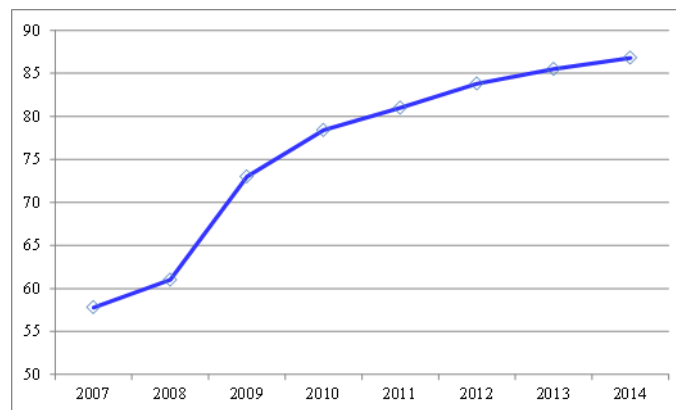
³ European Commission Spring Economic Forecast 2011

százalékpontos hiánylefáradáshoz 2,1 százalékponttal a kiadások csökkenése, 1,6 százalékponttal pedig a bevételek növelése járult hozzá. Mint a 3. ábra is mutatja, a fiskális konszolidációs törekvések eredményeképpen az állami bevételek mértéke 1 százalékponttal megemelkedett, a GDP 44-áról 45%-ra.

1.2. Gazdaságpolitikai dilemmák és viták az államháztartási kiadásokkal kapcsolatban

A válság legsúlyosabb éveinek elmúltával, lényegében mind a mai napig, a fiskális konszolidáció szükségessége és lehetősége, valamint esetleges makrogazdasági következményei képezik a fejlett országok közgazdasági gondolkodásának fő irányát. A válság alatt jelentősen megemelkedett államháztartási hiányok és államadósság ugyanis azzal a veszéllyel járt, hogy, fiskális beavatkozás nélkül az EU-országokban az államadósság a válság után is feltartóztathatatlanul emelkedik. Mint a 4. ábra mutatja, valóban ez történik.

4. ábra: Az EU28 összesített államadóssága a GDP %-ában, 2007-13

Forrás: lásd 3. ábra

Marco Buti (2009) az ECFIN igazgatója 2009 novemberében úgy fogalmazott, hogy az EU27 összesített adósságállománya 2020-ra elérheti a GDP 120%-át, amennyiben a tagországok nem tesznek fiskális konszolidációs lépéseket⁴.

A kérdés mindmáig az, hogy a szükséges fiskális kiigazítások a recesszió visszatérésével fenyegetnének-e, vagy inkább megteremtenék azt a pénzügyi stabilitást, amely a későbbi növekedéshez szükséges. Az Európai Bizottság nem teljesen egyértelműen, de – a második opció mellett tette le a voksát, amennyiben különböző új eszközökkel, mint például a 6-os csomag (Six Package) bevezetése, a tagállamok költségvetési fegyelmének szigorúbb ellenőrzését igyekszik biztosítani. Az EU28 összesített GDP-arányos államadósságának a növekedését azonban nem sikerült megfékeznie. Ugyanakkor, az Európai Központi Bank továbbra is laza monetáris politikát folytat, a gazdasági növekedés ösztönzése érdekében.

A közgazdasági irodalomban a válság óta számos javaslat és elemzés jelent meg a költségvetési megszorítások gazdasági hatásairól, amelyeket ehelyütt nem tudunk részletesen bemutatni. Az azonban leszögezhető, hogy lényegében két irányzat csap össze, változatlan hevésséggel.

⁴ Buti, M. (2009): Dealing with debt sustainability when exiting the crisis. Előadás a ICAEW – CIPFA – ECMI "Measuring the impact of the crisis on public debt" című konferenciáján 2009. november 24-én. <http://www.eurocapitalmarkets.org/system/files/Buti+-+debt.pdf>

Mind a mai napig a viták kereszttüzében Alesina és Ardagna (2010) tanulmánya áll, akik a „nagy” fiskális kiigazítások hatását vizsgálták 1980-tól az OECD-országokban. Fiskális kiigazításnak azt az évet tekintették, amelyben a ciklikusan kiigazított *elsődleges* államháztartási egyenleg a GDP arányában legalább 1,5 százalékponttal javult. Eredményeik egyértelműen alátámasztották a fiskális kiigazítások gazdaságösztönző hatását, miközben határozottan megkülönböztették a *kiadáscsökkentés és a bevételnövelés* (adóemelés) által elért konszolidáció hatását. Vizsgálataik szerint a sikeres konszolidációk 67%-a a kiadások csökkentésén alapult, míg csupán 33%-a az adóbevételek növelésén⁵.

Szerintük tehát a fiskális konszolidáció sikerének a feltétele az, hogy az elsősorban a *kiadások csökkentésén, és kevésbé a bevételek növelésén alapuljon*. A növekedést serkentő költségvetési kiigazítás (fiscal expansionary contraction) elmélete számos egyéb feltételt tartalmaz: rugalmas kamatszint, amely reagál a fiskális pozícióra, valamint rugalmas munkaerő-kínálat, amely lehetővé teszi az alacsonyabb kamatszint által kiváltott beruházási aktivitás munkaerő-ellátását. Alesina és Ardagna szerint azért a kiadások csökkentése a fiskális konszolidáció sikerének a titka, mivel ez teremti meg a szükséges *bizalmat* a gazdasági aktorokban, amely alapvető záloga a kiigazítás sikerének. Az ún. Ricardian Equivalence elmélet szerint ugyanis, ha a gazdasági szereplők bíznak a fiskális konszolidáció sikerében, akkor bátrabban költekeznek, és megnövekedett keresletük gyakorlatilag kompenzálni tudja az állami kereslet szűkülését.

Az IMF már 2010-ben (IMF, 2010) reagált erre az állításra: modellszámításaik szerint a fiskális szigorítás (austerity) ugyanis minden körülmények között negatívan hat a GDP növekedésére, akár a kiadások csökkentése, akár a bevételek növelése a deficit csökkentésének a módja. Számításaik szerint a GDP-arányos államháztartási hiány 1%-os csökkentése a GDP 0,2-0,6%-os csökkenésével és a munkanélküliség 0,1-0,3 százalékos növekedésével jár együtt⁶.

Azóta számos neves közgazdász állt ki az elmélet mellett vagy éppen cáfolta azt (inkább az utóbbi).

Paul Krugman és Joseph Stiglitz, két Nobel díjas közgazdász egyöntetűen a megszorítások ellen fejtette ki a véleményét. Krugman 2015. évi cikkében Alesina elméletét egyenesen „hazugságnak” nevezte, és minden közgazdászt, aki a fiskális szigorítás mellett állt ki, diszkreditáltnak nevezett⁷. Szerinte a költségvetési deficit jó dolog egy olyan depressziós gazdaságban, amelyben a kamatok már nemigen csökkenhetők tovább (nulla százalék alá). Ilyen gazdaságban a költségvetési deficit jó szolgálatot tesz a gazdaság szereplőinek és nem szorítja ki a belföldi megtakarítókat a pénzpiacról. Ellenkezőleg, ha az az infláció emelkedésével jár együtt, akkor éppenséggel növeli a privát szereplők megtakarítási hajlandóságát. A nagy fiskális hiány Krugman szerint sem tartható fenn örökké (bár hosszú távon igen), mivel a kamatfizetés előbb-utóbb az állami kiadások jelentős részét teszi ki. Mindazonáltal, ostobaság a deficit miatt aggódni, amikor a hitelfelvétel nagyon olcsó.

⁵ Alesina, A.- Ardagna, S. (2009): Large changes in fiscal policy: taxes versus spending. Harvard University http://www.economics.harvard.edu/faculty/alesina/files/Large%2Bchanges%2Bin%2Bfiscal%2Bpolicy_October_2009.pdf

⁶ IMF (2010): Economic Outlook. Chapter 3. Will it Hurt? Macroeconomic effects of Fiscal Consolidation. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/pdf/c3.pdf>

⁷ Krugman, P. (2015): The case for cuts was a lie. Why does British still believe it? The austerity delusion. The Guardian. <http://www.theguardian.com/business/ng-interactive/2015/apr/29/the-austerity-delusion>

Miközben a vita tovább tart, az EU28 államadóssága is tovább nő. Marco Buti 2009. évi előrejelzése talán nem igazolódik be, mivel történtek fiskális alkalmazkodások, a jelenlegi folyamatok alapján azonban nem zárható ki, hogy 2020-ra az EU28 összesített államadóssági rátája elérje a GDP 100%-át.

1.3. A GDP és a kiadások változásának a hatása a GDP-arányos állami kiadások változására

A GDP-arányos államháztartási kiadások válság alatti nagymértékű emelkedésének, majd azt követően lassú csökkenésének a közgazdasági értékeléséhez fontos megállapítani: a kiadások változásában mekkora szerep tulajdonítható a GDP megváltozásának, és mekkora a kiadások nominális emelkedésének. Másként fogalmazva: az újraelosztási ráta jelentős növekedéséhez az EU-országokban milyen arányban járult hozzá a költségvetések költsége, illetve a tört nevezőjében szereplő GDP zsugorodása.

Ennek megállapításához egy hagyományos dekomponálási eljárást alkalmazunk, amely a két tényező hatásának a megkülönböztetésére alkalmas.

$$K_{ij} = K_E + K_{GDP} \quad (1)$$

ahol,

K_{ij} a GDP arányos kormányzati kiadások változásának a százalékpontban kifejezett mutatója i és j évek között, ahol i a bázis időszakot, j a tárgyidőszakot jelzi,

K_E a kiadások változásának a hatását mutatja, a GDP-változás hatásának a kiszűrésével: kiadási hatás;

K_{GDP} pedig a GDP változásának a hatását mutatja a GDP-arányos kiadások változására (GDP-hatás). Az additív összefüggés az alábbi esetekben áll fenn a Laspeyres-féle formában:

$$\sum \frac{E_j}{GDP_j} - \sum \frac{E_i}{GDP_i} = K_{ij} \quad (2)$$

$$\sum \frac{E_j}{GDP_i} - \sum \frac{E_i}{GDP_i} = K_E \quad (3)$$

$$\sum \frac{E_j}{GDP_j} - \sum \frac{E_j}{GDP_i} = K_{GDP} \quad (4)$$

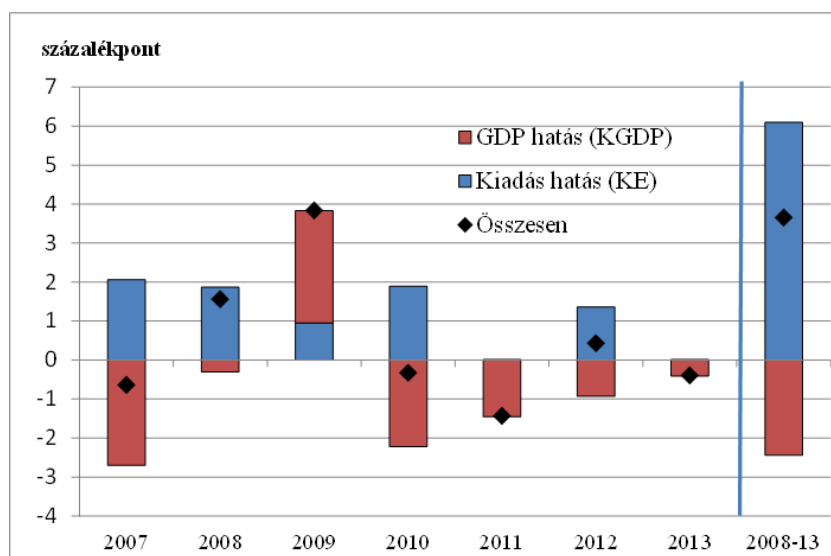
ahol,

E_{ij} a kormányzati kiadások folyó áras értéke,

$GDP_{i,j}$ a GDP nominális értéke i bázis, illetve j tárgyidőszakban.

A (3) és a (4) egyenlet arra ad választ, hogy a két időszak közötti változás mekkora mértékben tudható be a kiadások emelkedésének (3), illetve a GDP nominális változásának (4). A (3) egyenlet esetében azt tudhatjuk meg, hogy mi lett volna, ha j időszakban a GDP ugyanakkora maradt volna, mint i időszakban volt, azaz hogyan alakult volna a GDP arányos kiadások szintje a GDP változásától *függetlenül*. A (4) egyenlet pedig azzal a feltételezéssel él, hogy a kiadások nominális értéke nem változott volna. Pozitív érték azt mutatja, hogy az adott komponens növelte az újraelosztás GDP-arányos mértékét, negatív érték pedig azt, hogy az adott komponens mérséklő hatást fejtett ki. Az értékeket folyó áron számítjuk.

5. ábra: Az államháztartási kiadások és a GDP változásának a hatása a GDP-arányos kiadások változására az EU28-ban, 2007-13 között

Forrás: lásd 3. ábra, és saját számítások

2007-ben, a válság előtti utolsó évben, a GDP gyors növekedése jelentősen befolyásolta az újraelosztási ráta csökkenését, több mint kompenzálta a kiadások emelkedésének a hatását. A kettő eredőjeként a GDP-arányos állami kiadások 0,7 százalékponttal csökkentek. 2008-ra azonban az enyhén mérséklő GDP-hatás már távolról sem volt képes ellensúlyozni a kiadások emelkedését, így a GDP-arányos állami kiadások 1,56 ponttal emelkedtek. 2009-ben, a válság mélypontján pedig mind a két tényező növelte az újraelosztási rátát, amely 3,83 ponttal emelkedett az előző évhez képest. Fontos azonban észrevenni, hogy a GDP csökkenése a válság évében nagyobb mértékben járult hozzá a kiadási ráta növekedéséhez, mint az államháztartások „költekezése”: a GDP-hatás a teljes emelkedés 75, míg a kiadás-hatás csupán 25%-ért felelős. Ez azt bizonyítja, hogy 2009-ben sokkal inkább az „automatikus stabilizátor” működött, mint a kormányok keresletélénkítő (vagy éppenséggel bankmentő és cégmentő) jellegű vagy szociális célú kiadás-növelése (5. ábra).

2010-től a GDP változása mindvégig mérséklő hatással volt az EU-országok költségvetési kiadási rátájára, a kiadási hatás viszont továbbra is a pozitív tartományban mozgott, vagy semleges volt.

Összességében megállapítható, hogy 2008-13 között (2007-hez viszonyítva) a GDP-arányos államháztartási kiadások emelkedése mögött kizárólag a kiadások emelkedése állt. Mint a 4. ábra utolsó, összegző oszlopa mutatja, a 3,6 százalékponttal magasabb kiadási rátához a *kiadási hatás* több mint 6 százalékponttal járult hozzá, miközben *GDP hatás* csupán 2,4 százalékponttal mérsékelte a GDP-arányos állami kiadások rátáját. Egyedül 2009-ben nem ez volt a helyzet, 2010 után azonban az EU28 gazdaságai lassan ugyan, de majdnem folyamatosan növekedtek, miközben a költségvetési kiadási ráta alig csökkent. Mivel a 2010-13 között mértnél lényegesen gyorsabb átlagos gazdasági növekedés a térségben továbbra sem várható, a GDP-arányos állami kiadások csökkentéséhez valódi költségvetési visszafogások lennének szükségesek, amelyeknek a körvonalai nemigen látszanak. (A GDP-arányos államháztartási kiadások dekomponálásának részletes táblázata országokként a I. számú mellékletben található.)

2. Az EU28 államháztartási kiadások szerkezeti változásai a válság hatására, napjainkig: részletes áttekintés

2.1. A funkció szerinti államháztartási kiadások statisztikájának bemutatása

Az államháztartási kiadások egyik lehetséges csoportosítása a kiadások *funkciója* szerint történik (Classification of Functions of Government - **COFOG**). A statisztika mélysége három lépcsős: Divízió (összesen 10), Csoport (összesen 69), Osztály (összesen 109). Ehelyütt csak a Divíziók és a fontosabb csoportok besorolását ismertetjük:

01 ÁLTALÁNOS KÖZSZOLGÁLTATÁSOK

- 01.1 Végrehajtó és törvényhozó szervek, pénzügyi és költségvetési ügyek, külügyek
- 01.2 Gazdasági segítségnyújtás más országok részére
- 01.3 Általános szolgáltatások
- 01.4 Alap kutatás
- 01.5 Az általános közszolgáltatásokhoz kapcsolódó kutatás- fejlesztés
- 01.6 Máshová nem sorolható általános közszolgáltatások
- 01.7 Az államadóssággal kapcsolatos tranzakciók
- 01.8 A kormányzat alszektorai közötti általános jellegű, funkcióhoz nem köthető transzferek

02 VÉDELEM

03 KÖZREND ÉS KÖZBIZTONSÁG

04 GAZDASÁGI ÜGYEK

- 04.1 Áltános gazdasági-, kereskedelmi- és munkaügyek
- 04.2 Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat és vadgazdálkodás
- 04.3 Fűtőanyag és energia
- 04.4 Bányászat, feldolgozóipar és építőipar
- 04.5 Szállítás
- 04.6 Távközlés
- 04.7 Egyéb iparágak
- 04.8 Gazdasági ügyekkel kapcsolatos kutatás-fejlesztés
- 04.9 Máshová nem sorolható gazdasági ügyek

05 KÖRNYEZETVÉDELEM

06 LAKÁSÜGYEK ÉS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI ÜGYEK

07 EGÉSZSÉGÜGY

- 07.1 Gyógyászati termékek, készülékek és felszerelések
- 07.2 Járóbeteg-ellátás
- 07.3 Fekvőbeteg-ellátás
- 07.4 Közegészségügyi szolgáltatások
- 07.5 Az egészségüggyel kapcsolatos kutatás-fejlesztés
- 07.6 Máshová nem sorolható egészségügyi ellátás

08 SZABADIDŐ, KULTÚRA ÉS VALLÁSÜGYEK

- 08.1 Szabadidővel és sporttal kapcsolatos szolgáltatások
- 08.2 Kulturális szolgáltatások
- 08.3 Műsorszórás és kiadói szolgáltatás
- 08.4 Vallásügyek és egyéb közösségi szolgáltatások
- 08.5 A szabadidővel, kultúrával és vallásügyekkel kapcsolatos kutatás-fejlesztés
- 08.6 Máshová nem sorolható szabadidő, kultúra és vallásügyek

09 OKTATÁS

- 09.1 Iskola-előkészítő és alapfokú oktatás
- 09.2 Középfokú oktatás
- 09.3 Középfok feletti, nem felsőfokú oktatás
- 09.4 Felsőfokú oktatás
- 09.5 Oktatási szinthez nem kapcsolódó oktatás
- 09.6 Oktatáshoz kapcsolódó kiegészítő szolgáltatások
- 09.7 Oktatással kapcsolatos kutatás-fejlesztés
- 09.8 Máshová nem sorolható oktatás

10 SZOCIÁLIS VÉDELEM

- 10.1 Betegség és rokkantság
- 10.2 Időskor
- 10.3 Hátramaradottak
- 10.4 Család és gyermekek
- 10.5 Munkanélküliség
- 10.6 Szociális jellegű lakásügyek
- 10.7 Máshová nem sorolható társadalmi kirekesztés
- 10.8 Szociális védelemmel kapcsolatos kutatás-fejlesztés
- 10.9 Máshová nem sorolható szociális védelem

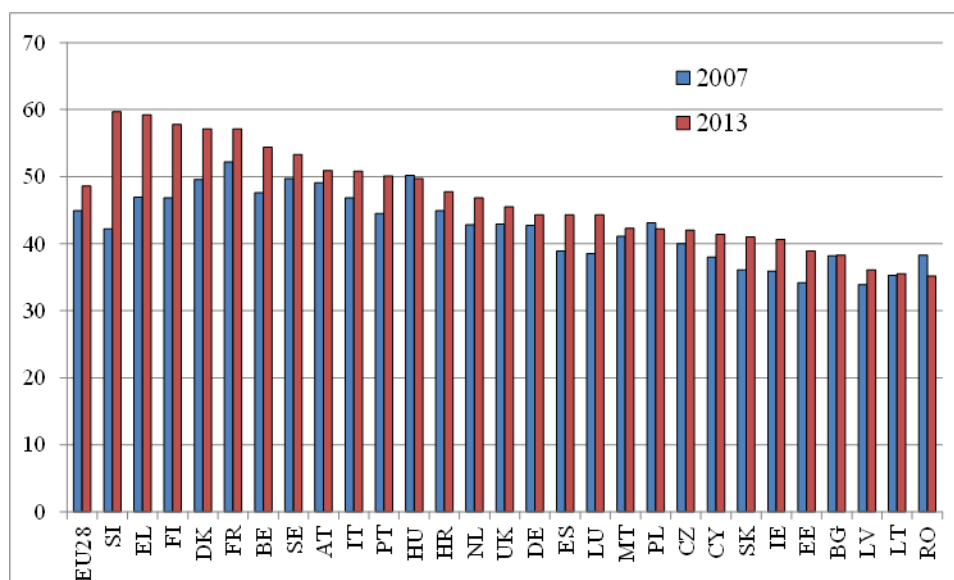
Magyarországon a COFOG statisztikák elkészítése a KSH, illetve a Nemzetgazdasági Minisztérium feladata. Az adatok forrása Magyarország éves költségvetése, valamint a költségvetési egységek, állami vállalatok és állami tulajdonú non-profit intézmények éves pénzügyi mérlege. A jogi értelemben kormányzati egységnek tekinthető intézmények pénzügyi kiadási adatait a Magyar Államkincstár szolgáltatja.

2.2. Államháztartási kiadások országonként

A GDP-arányos államháztartási kiadásoknak az EU28 átlagában 2007-13 között 44,9%-ról 48,6%-ra való emelkedése mögött az egyes országokban erősen eltérő mozgások állnak. Majdnem minden ország közös jellegzetessége, hogy a kiadási ráta növekedett, néhány országban drasztikusan. Ez alól csak a különösen gyors gazdasági növekedést elérni képest lengyel és román gazdaság újraelosztási rátája a kivétel, valamint a magyar és a bolgár költségvetés, amelynek kiadási rátája változatlan maradt (pontosabban: a válság alatti átmeneti növekedés után visszaállt a 2007. évi szintre).

Minden más EU-országban emelkedett a kiadási ráta. Míg 2007-ben mindössze Franciaország, és egészen kicsiny mértékben Magyarország állami kiadásai haladták meg a GDP 50%-át, addig 2013-ban már 10 országban mértek 50% feletti (esetenként 60%-ot közelítő) szintet.

6. ábra: A GDP-arányos az államháztartási kiadások az egyes EU-országokban

Forrás: lásd 3. ábra

Szlovéniában 17, Görögországban 12 százalékponttal volt magasabb az újraelosztás 2013-ban, mint 2007-ben, de a finn adat is 10 százalékpont feletti emelkedést mutat. A GDP-arányos kiadások ilyen jelentős növekedése mindhárom országban összefüggésben van a gazdaság elhúzódóan rossz állapotával, visszaesésével vagy stagnálásával. Jelentős emelkedés következett be a skandináv országok újraelosztási rátájában is.

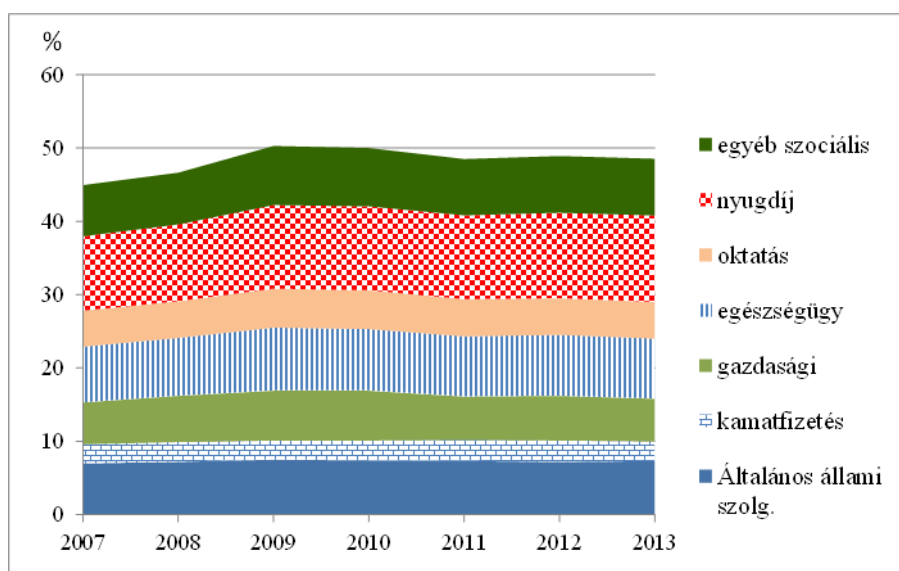
A kiadási ráta nem csak a GDP alakulásával, hanem a bankkonszolidációs költségek mértékével és elhúzódó hatásával is szoros összefüggésben van: ezt mutatják a szlovén, a spanyol és a portugál adatok, illetve az ír adatok is, ahol a bankkonszolidáció mértékéhez képest még viszonylag mérsékelt maradt az állami kiadások emelkedése (kisebb, mint a bankok megmentésében nem érintett Szlovákia esetében).

Mint a 6. ábra mutatja, számos olyan országban is meredeken emelkedtek azonban az állami kiadások, amelyekben sem a GDP visszaesése, sem a bankkonszolidáció mértéke nem volt különösen nagy.

2.3. Az államháztartási kiadások szerkezete és változásai az EU28-ban

Mint az 1.1. fejezetben bemutattuk, az EU28-ban, a válság hatására jelentős mértékben megemelkedett az államháztartási kiadások GDP-arányos rátája, amely 2010 után ugyan némi csökkenésnek indult, de 2014-ben még mindig 3 százalékponttal haladta meg a válság előtti utolsó évi szintet.

7. ábra: Az EU28 államháztartási kiadásainak szerkezete 2007-2013 között a GDP százalékában

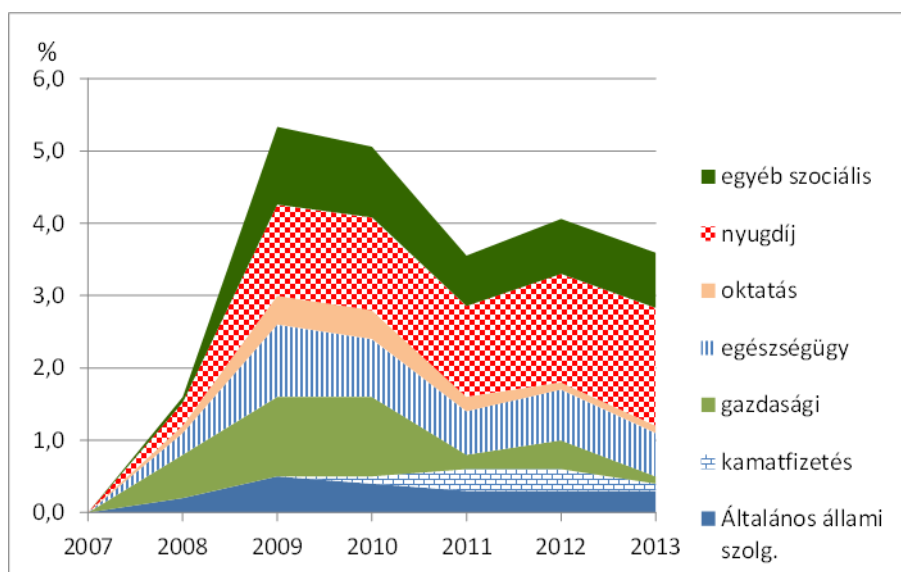
Forrás: Eurostat database, Economy and Finance, Government Statistics, General Government Expenditures by Function (COFOG) Letöltve: 2015. 10.30.

Megjegyzés: Az általános állami szolgáltatás a COFOG 01, 02, 03 tételeit tartalmazza, kivéve a kamatfizetést (amely a 01 része), ezt a tételt az ábra külön tünteti fel. A gazdasági jellegű kiadások magukban foglalják a gazdasági (04), környezetvédelmi (05) és lakásépítési (06) kiadásokat, az egészségügy pedig a rekreációs és vallási kiadásokat (07 és 08), a szociális védelmi kiadásokat (10) pedig megbontottuk nyugdíjra és egyéb szociális kiadásra.

A 7. ábra a GDP-arányos államháztartási kiadások összetételét mutatja 2007-13 között, a 7. ábra pedig az egyes kiadási tételek részarányának a százalékpontos **változását**. A két ábra tehát ugyanarra a körre vonatkozik, csak a 6. ábrán plasztikusabban láthatóak a szerkezeti elmozdulások.

Mint a 7. és 8. ábra jelzi, az EU28 összesített államháztartási kiadási rátája elsősorban a gazdasági, az egészségügyi, a nyugdíj és az egyéb szociális védelmi kiadások következtében emelkedett meg. Az általános *állami szolgáltatások* kiadási tétel, amely az 5. ábrán magában foglalja a honvédelmi és rendvédelmi kiadásokat is, 2007-hez képest mindössze 0,3 százalékponttal (7%-ról 7,3%-ra) emelkedett a GDP-arányában 2013-ra. A kamatkiadások pedig csupán 0,1 százalékponttal voltak magasabbak 2013-ban (2,7%), mint 2007-ben (2,6%), igaz, közben 2012-13-ban elérték a GDP 2,9%-át (főként az adósságválságban különösen érintett államok (Nagy-Britannia, Görögország, Írország, Spanyolország) – átmenetileg vagy tartósan megemelkedett – adósságrátája következtében).

8. ábra: A GDP-arányos államháztartási kiadások főbb tételeinek változása 2007-2013 között az EU-28-ban

Forrás: lásd 5. ábra

A *gazdasági* jellegű kiadások (ideértve a környezetvédelmet és a lakásépítést is), 2008-10 között ugrott meg (nyilván a bankkonszolidáció hatására), majd 2010 után ismét csökkenésnek indult és 2013-ban lényegében a 2007. évi szintre esett vissza. Az *oktatási* kiadások aránya a GDP-ben csak kismértéken emelkedett a válság alatt (itt ismételt emlékeztetünk arra, hogy a GDP-arányos kiadások növekedése 2009-ben több mint 50%-ban a GDP visszaesésének tudható be – lásd 1.2. pont).

A legnagyobb növekedés egyértelműen a *szociális* kiadások terén történt, és nem csak a válság alatt, mivel a megemelkedett kiadások jórészt a vizsgált időszak végéig fennmaradtak. A GDP-arányos *nyugdíj*kifizetések az EU-28-ban az összesített GDP 10,8%-áról 11,8%-ára emelkedtek, egyrészt a válság következtében nyugdíjazott népesség folyamatos nyugdíjköltsége, másrészt az – ettől függetlenül – öregedő lakosság következtében. A szociális jellegű kiadások többi tétele is emelkedett, mint látni fogjuk, elsősorban az ide tartozó munkanélküli, illetve rokkantsági segélye emelkedése következtében.

Számszerűsítve a fentiek: a vizsgált időszakban, 2007-hez képest 2013-ra a GDP-arányos államháztartási kiadások 3,6 százalékpontos emelkedéshez 2,4 százalékponttal a szociális kiadások (nyugdíj és egyéb), 0,6 százalékponttal az egészségügyi kiadások, 0,3 százalékponttal az általános állami feladatok ellátásának a drágulása járult hozzá. A többi kiadási tétel növekedése minimális volt (rendre 0,1 százalékpont).

A GDP-arányos kiadások növekedése tehát valamennyi COFOG kiadási főcsoportra jellemző volt az elmúlt 5 évben az EU28-ban, csak a növekedés mértéke különböző. A következő fejezetben egyenként és részletesen áttekintjük az egyes funkcionális kiadásfajták változását az EU-országokban.

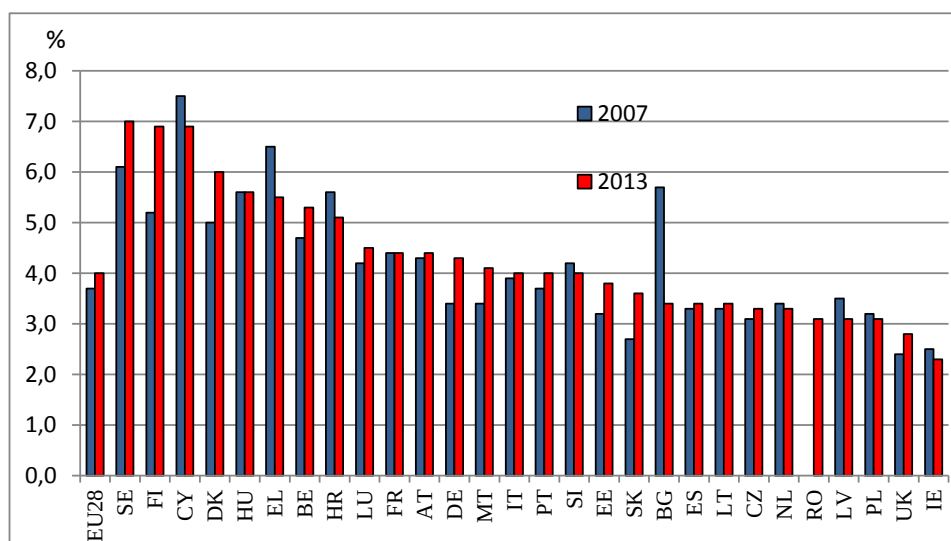
2.4. Általános közszolgáltatások (COFOG 01) az adóssággal kapcsolatos tranzakciók (01.7) nélkül

Az előző fejezetben (7. és 8. ábra) az általános állami kiadások közé soroltuk az általános közszolgáltatásokon (COFOG 01) kívül a védelmi (02) és a rendvédelmi kiadásokat (03) is. Az utóbbi két tétel azonban nagyon alacsony arányt képvisel az EU-országok állami kiadásai között, jellemzően 1-2%-ot, és e területeken nem is történt említésre méltó változás.

Egyedül Görögország képez kivételt, ahol a védelmi kiadások hagyományosan magasak, 2007-ben a GDP 2,8%-át tették ki. Ez az arány 2009-ben 3,4%-ra emelkedett, majd – az állami takarékosági kényszer hatására – 2013-ra 2,1%-ra esett vissza. A funkció szerinti kiadások évenkénti alakulásáról lásd az I. számú mellékletet.

Ami a tényleges állami közszolgáltatások (COFOG 01) kiadásait illeti, a kép az egyes EU-országokban nagyon vegyes volt, már a válság előtt, és azóta is. A bürokratikus költségekre fordított kiadások emellett nem mutatnak ország-specifikus vonásokat sem. 2007-ben az EU-átlagnál magasabbak voltak a közszolgáltatások kiadásai a gazdag északi országokban, (Svédország, Finnország), néhány dél-európai államban (Görögország, Horvátország), Magyarországon, valamint Bulgáriában.

9. ábra: Az általános közszolgáltatások (COFOG 01) kiadásai az EU-országokban, a GDP százalékában, kamatfizetés nélkül

Forrás: lásd az 5. ábrát

2007-ben a *bolgár* szint számít kiugrónak a közszolgáltatásokkal kapcsolatos kiadásokat illetően. Ebben az évben az állam egy egyszeri, a GDP 2,8%-át kitevő kiadást realizált, amit a „Gazdasági segítségnyújtás más országok részére” (01.2-es csoport) tételben könyveltek el. Ez a csoport magában foglalja a nemzetközi szervezeteken keresztül kezelt segélyeket is. Bulgária 2007-ben minden korábban (az 1990-es évek végén) felvett hitelét visszafizette az IMF-nek, illetve egyéb nemzetközi szervezeteknek. Ezeket a kiadásokat feltehetően azonban nem segélyként kellett volna feltüntetni, hanem költségvetési ügyként (01.1-es csoport), bár ettől függetlenül mindenféleképpen az első csoportban szerepeltetendő. Ezen egyszeri tétel később ugyan kivezetődött, ám a költségvetések már IMF felügyelet nélkül készültek, így több olyan köztisztviselőket érintő jóléti intézkedési is született, ami az IMF-jelentét idején szufficites költségvetést deficitessé változtatta.

A szófiai kormány ugyan jelentős strukturális reformokat valósított meg a közszolgáltatások terén, amely leginkább a racionalizálást célozta és komoly leépítésekkel járt, ezzel egy időben azonban két nagy volumenű programot is elindított: egy munkaerő-piaci reformcsomagot és egy K+F keretprogramot, amelyek finanszírozása csak abban az évben a GDP 1,15%-át emésztették fel. Részben ezen reformok következtében az általános közszolgáltatások kiadási funkció a GDP 3,8%-ról 5,8%-ra emelkedett. A bolgár kormány az előbbi kiadási tétel megnövekedett terheit nem államadósságból finanszírozta, hanem más tételektől való elvonásból, így a kiadások növekedése jellemzően ebben a csoportban keletkezett. Később Bulgária a GDP 3%-ának megfelelő kiigazítást volt kénytelen végezni a köztisztviselői bértömeg csökkentésén keresztül, így lényegében elvesztette az előnyöket, amiket korábban adott, ezzel a közszolgáltatásokban elkönnyvelt ráfordítások visszatértek a korábbi szintjükre.

Említést érdemel még a *finn* közszolgáltatások GDP arányos kiadási szerkezete is. Az államadóssággal kapcsolatos tranzakciók nélkül a finn kormány 2007-hez képest 2013-ban közel 2 százalékponttal többet fordított erre a funkcióra. Ebben az játszik szerepet, hogy a kormány nagy mennyiségben költött állami ügynökségek (általános szolgáltatások 01.3) létrehozására és fenntartására, amelyek feladata a válság okozta gazdasági és társadalmi problémák kezelése. A válság ugyanis Finnország két ipari zászlóshajóját is komolyan érintette; a hajógyártási ágazat világméretben is mélyrepülésbe kezdett, a finn telekommunikációs szektor (konkrétan: a Nokia) pedig nem csupán a válság következtében került nehéz helyzetbe, hanem komoly versenyképességi gondokkal is küzd, ezért a kormányzat állami ügynökséget hozott létre, illetve alapkatásokat finanszíroz⁸. A finn kormány tehát újabb kitörési pontokat keres a korábbi húzóágazatok kiesésének vagy legalábbis visszaesésének a ehelyettesítésére.

A nagy szociális kiadásokkal rendelkező államok jó részében (tipikusan Németország, Dánia, Svédország stb.) is jelentősen emelkedtek a közszolgáltatási kiadások 2007-13 között. Ezek jellemzően a különböző nem transzfer jellegű válságkezelő programokhoz, valamint az olyan adóváltoztatásokhoz kapcsolódnak, amelyek a köztisztviselői bértömeget is érintették.

2.5. Kamatfizetés (COFOG 01.7)

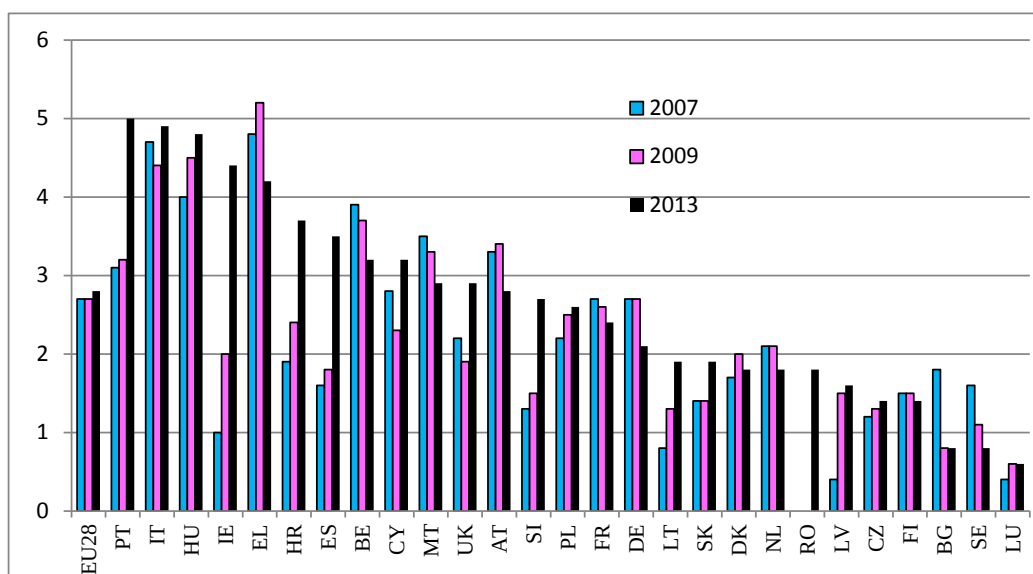
Az államadósság kamatterhei a legtöbb EU-országban jelentősen megugrottak a válság idején, részben a megemelkedett adósságráták, részben a magasabb kamatszint következtében. A válságot követően azonban a változások nem egyirányúak: néhány országban a kamatfizetési teher tovább emelkedett, másokban enyhén csökkent.

A 10. ábrán a 2009. évi adatokat is bemutatjuk, mivel a kamatfizetés ebben az évben néhány országban kifejezetten kiugró mértéket ért el.

2007-09 között az EU teljes bruttó államadóssága a GDP 61%-ról 73%-ra emelkedett, amely növekedésben minden tagállam érintett volt. Ez az államadóssággal kapcsolatos kiadások emelkedésében is megmutatkozott, igaz ugyan, hogy a kamatok jelentős csökkenése valamelyest tompította ennek a kiadási tételnek a nagyságát 2009-ben. Ennek ellenére azokban a tagállamokban, ahol kiemelkedően magas volt az államadósság növekedése, az adósságszolgálatra fordított kormányzati kiadások is jelentősen emelkedtek, bár a kockázati megítélésektől függően, eltérő ütemben.

⁸ Számos ilyen ügynökség létezik Finnországban, amelyek szerepe igen speciális a költségvetésben. A kormányzat finanszíroz, ugyanakkor előre meghatározott teljesítményt el is vár. Erről bővebben lásd OECD (2010): Finland. Working together to sustain success. OECD Public Governance Reviews. Párizs, Franciaország.

10. ábra: Az adóssággal kapcsolatos tranzakciók (COFOG 01.7) kiadásai az EU-országokban a GDP %-ában (a 2014. évi sorrend szerint rendezve)

Forrás: lásd 5. ábra

A 10. ábra meglehetősen kaotikus képet mutat, amelyben még az országok csoportosítása sem egyszerű, mivel a kamatfizetést befolyásoló tényezők sokszínűek: az adósságráta és a kamatszint világméretű változása mellett a válság alatt és után különös jelentőséget kapott az egyes országok pénzügyi és gazdasági állapotának megítélése. A válság következtében a befektetők óvatosabbá váltak, ezért a különböző pénzügyi stabilitású államok finanszírozásának feltételei jelentősen különbözővé váltak. A stabil pénzügyi helyzetben lévő államok jelentősen felértékelődtek a befektetők szemében.

Az utóbbi tényezővel magyarázható, hogy a különösen stabilnak tekintett országok, mint Németország, Hollandia, Dánia, Finnország, Svédország, és kisebb mértékben Franciaország, illetve a továbbra is hatalmas adósság mellett Belgium kamatfizetése a válság – és több országban az adósság emelkedése ellenére – csökkenni tudott.

A másik csoportot elsősorban Görögország, Spanyolország jeleníti, de ide tartozónak tekinthető Portugália, Horvátország, Szlovénia, Litvánia és Lettország is.

Ami a két utóbbi országot illeti, Lettországon a GDP arányos államadósság megduplázódott, az államadóssággal kapcsolatos kiadások pedig a 2008-as szint két és félszeresére növekedtek, míg Litvániában a szintén kétszeresére növekedett adósságszintet „csak” egy 1,6-szorosára növekedett adósságszolgálati kiadásbővülés kísérte. Nem szabad elfelejteni azonban, hogy Lettország a válság ideje alatt a nemzetközi szervezetektől mintegy 4,5 milliárd eurónyi hitelt kapott, amely kamatszintje jóval alacsonyabb volt, mint amennyiért Riga a válság elején a piacról még finanszírozni tudta magát. Szintén az előbbi két hatás eredménye az is, hogy a lett költségvetés hiánya 4,1%-ról 9,1%-ra emelkedett egy év alatt.

A litván államadósság 2009-ben mintegy 14,4 százalékponttal nőtt a GDP százalékában, az adósságfinanszírozás pedig fél százalékponttal lett magasabb. Bár sok hasonlóság van a lett és a litván eset között, Vilniusnak kétségkívül megvolt az az „előnye”, hogy a recesszió fél évvel később kezdődött, mint Lettországon. Így a Lehman Borthers csődjé után a kiszáradt pénzpiacon tágabb mozgástérrel rendelkezett. Mikor 2008 negyedik negyedévében 2,1%-os

visszaesést mértek a GDP volumenében, addigra a nemzetközi pénzpiacokról – igaz, magas kamatok mellett – lehetett finanszírozást kapni.

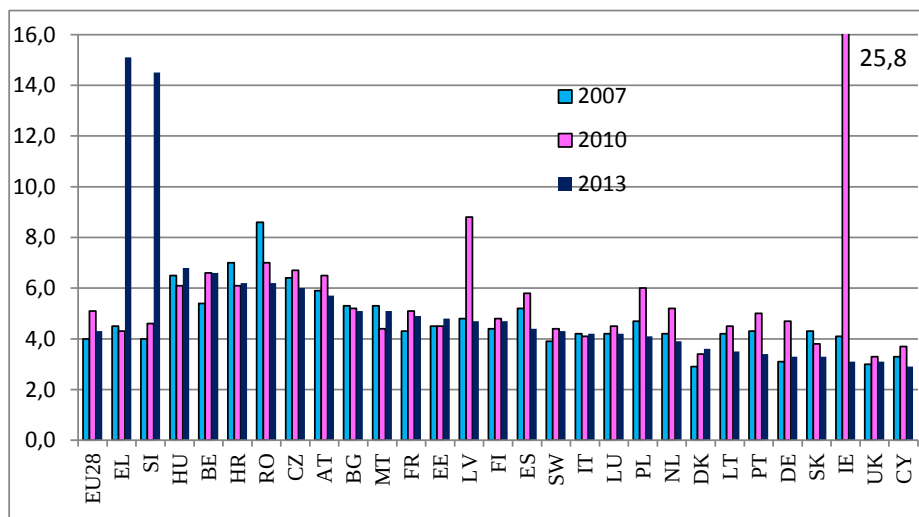
2.6. Gazdasági jellegű kiadások (COFOG 04)

A 7. és 8. ábrán a gazdasági funkciók közé soroltuk a környezetvédelmi (COFOG 05) és állami lakás- és településfejlesztési (06) is. Az utóbbi két tétel azonban nagyon alacsony arányt képvisel az EU-országok állami kiadásai között: a *környezetvédelemre* az EU28 átlagosan a GDP 0,8%-át költi, a kiadások a GDP 0,3-1,5%-a között szóródnak. Megjegyzendő, hogy a legnagyobb mértékben GDP-arányosan Hollandia és Málta (!) áldoz a környezetvédelemre az EU-országok között. A legalacsonyabb rátával pedig – az Eurostat statisztikája szerint – Svédország (!) rendelkezik, a GDP mindössze 0,3%-ával.

A lakás- és településfejlesztési ügyekre fordított kiadások az EU28 összesített GDP-jének átlagosan 0,7%-át képviselik, az egyes országok rátái a GDP 0,3-1,9%-a között szóródnak. Különösen magasak a lakás- és településügyekre fordított kiadások aránya a GDP-ben Cipruson (1,9%) és Franciaországban (1,6%).

A COFOG 04 csoportba tartozó gazdasági kiadások nagyságát jelentős mértékben a bankkonszolidáció költségei határozzák meg.

11. ábra: A gazdasági jellegű kiadások (COFOG 04) az EU-országokban a GDP %-ában

Forrás: Lásd. 6. ábra

Mint a 11. ábra mutatja, a gazdasági jellegű kiadások szoros összefüggésben vannak a bankkonszolidáció terhével. Ezek a terhek az egyes országokban nem ugyanabban az évben jelentkeztek. Írország és Nagy-Britannia már 2008-ban kénytelen volt megkezdeni a bankok feltőkésítését, míg más országokban, mint például Szlovéniában, a bankok megroppanásának a hatása csak később jelentkezett.

Írországban a gazdasági jellegű kiadások emelkedésének egyik oka a bankkonszolidáció mellett (erről lásd részletesen a 2.9-es fejezetet), hogy több nagy értékű PPP beruházást is ki kellett vásárolnia a kormánynak⁹ a válság alatt, amely a GDP 0,6%-1% közötti kiadásbővülést jelentett. Az ír bankrendszer stabilitása már a válság elején veszélybe került, az állam

⁹ Ezek közül a legjelentősebb az M50-es autópályán futó West-Link függőhíd befejezése volt, amely félmilliárd eurót emésztett fel.

beavatkozása azonban csak 2008 őszén vált elengedhetlenné, ekkor azonban még csupán jogi változtatásokra volt leginkább szükség. Mindeközben az ír költségvetésben folytatódott a korábban meghirdetett oktatási és egészségügyi modernizációs beruházások finanszírozása, amely a GDP mintegy másfél százalékával emelte a kiadásokat. Ezekben a tételekben csak 2009 után voltak jelentős változtatások.

2009-ben a munkaerőpiaci válság mellett jelentős nyomás nehezedett a kormányokra a kereskedelmi bankok irányából is. Csupán csak öt tagállam nem készített elő semmilyen ideiglenes pénzügyi vállalatok támogató intézkedést a válság során: Bulgária, Csehország, Észtország, Málta és Románia. A többi tagállamban volt ilyen típusú alap, a legtöbb esetben ugyanakkor csupán biztonsági tartalékként szolgált. 2008 és 2010 között az alaphoz rendelkezésre álló összegnek csak 29%-át hívták le pénzügyi intézetek, igaz ez is az EU GDP-jének 10,5%-át tette ki (mintegy 1240 milliárd eurót, miközben a garantált összeg 4285 milliárd euróra rúgott). Lengyelországban, Szlovákiában, Finnországban és Litvániában a pénzügyi intézetek egyáltalán nem vettek igénybe pénzügyi segítséget, és a többi tagállamban igénybe vett támogatások is igen polarizáltak voltak. Elsősorban azokban az országokban hívtak le átlagosnál nagyobb támogatást a pénzügyi intézetek, ahol a bankrendszer az átlagosnál nagyobb, illetve ahol a bankrendszernek jelentős kitettsége volt az úgynevezett „fertőzött” derivatívákból¹⁰.

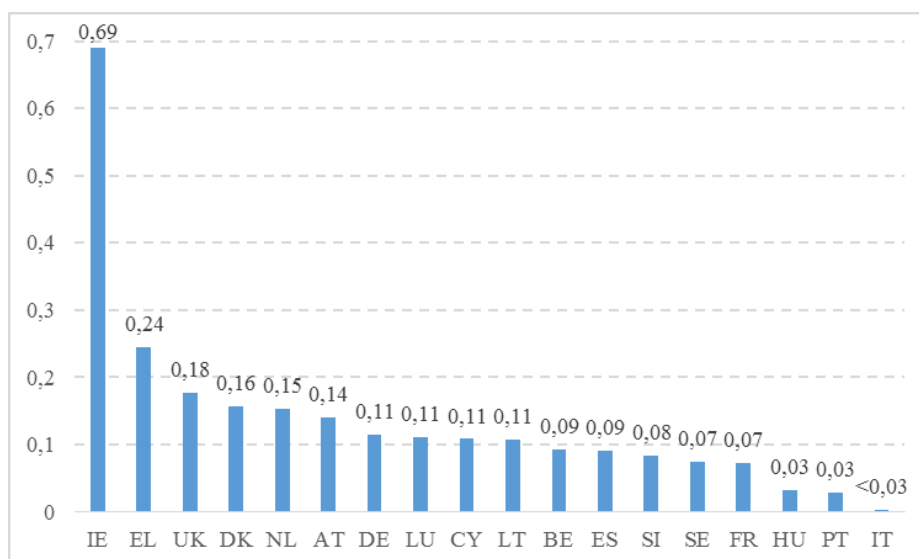
Az Egyesült Királyságban 2008-ban 2 vállalatot vett át az állam¹¹, miután működésük veszélybe került, a gazdaságban betöltött szerepük miatt azonban csődjük nem volt megengedhető. Ezen kívül több pénzügyi intézetet¹² is fel kellett tőkésíteni, valamint több olyan alapot is létrehoztak, amelyek a bankszektor tőkehelyzetét hivatott megsegíteni, amennyiben arra szükség lenne. Ezek az intézkedések megközelítőleg az angol GDP 2%-át tették ki, és addicionális kiadásként jelentkeztek a költségvetésben.

¹⁰ Forrás: European Commission [2001]: The effects of temporary State aid rules adopted in the context of the financial and economic crisis. Working paper No. 1126. Brüsszel, Belgium.

¹¹ Bradford & Bingley és Kaupthing Singer & Friedlander (KSF) and Heritable.

¹² Northern Rock, Landsbanki

12. ábra: A pénzügyi szektor által igénybe be állami támogatások összege 2008 október és 2010 december között (a 2009-es folyó áras GDP százalékában)

Forrás: Európai Bizottság, Kopint-Tárki

A bankszektor támogatása mellett a kormányok a gazdaságösztönző intézkedéseket is bevezettek, a recesszió tompítására. A leggyakrabban alkalmazott ösztönző az úgynevezett „500k intézkedés”¹³ volt, amelyet Belgium, Dánia, Svédország és Ciprus kivételével minden tagállam bevezetett 2008 után, de ezen kívül az Európai Bizottság még 22 különböző intézkedést gyűjtött össze, amelyet a tagállamok alkalmaztak. A támogatások keretösszege 81 milliárd euró volt, ennek azonban csupán 26%-a lett valóban felhasználva (azaz összesen 21 milliárd euró), ez nem éri el az európai GDP 1%-át sem. Az „500k” típusú támogatásokat minden európai vállalat igénybe vehette, azonban a kedvezményezettek köre közepesen erősen a járműiparra koncentrált, amely összesen 9 milliárd eurónyi visszatérítendő állami támogatást kapott¹⁴. Ezen kívül 4 unós tagállam indított el az ún. „roncsautó” programot, amely a 10 évesnél (Németországban 9 évesnél) idősebb autók lecserélését ösztönözte állami támogatások segítségével. Németország a program során több mint 6,5 milliárd eurót költött a programra¹⁵.

A pénzügyi válság kitörésének egyik oka az euró zónában a lakásépítési buborékok kialakulása volt¹⁶. Ebben elsősorban a perifériális országok voltak érintettek, de a centrum országokban is tapasztalhattuk a buborékok kipukkadását, például Dániában. Ugyanakkor elsősorban Portugália, Spanyolország, Írország, Olaszország és Görögország volt az, ahol a bankmentések az ország nemzetközi pénzügyi pozícióinak jelentős romlásához vezettek. Spanyolországban a többi tagállamhoz képest viszonylag későn, 2012-ben volt szükség az állam beavatkozására a bankszektorban.

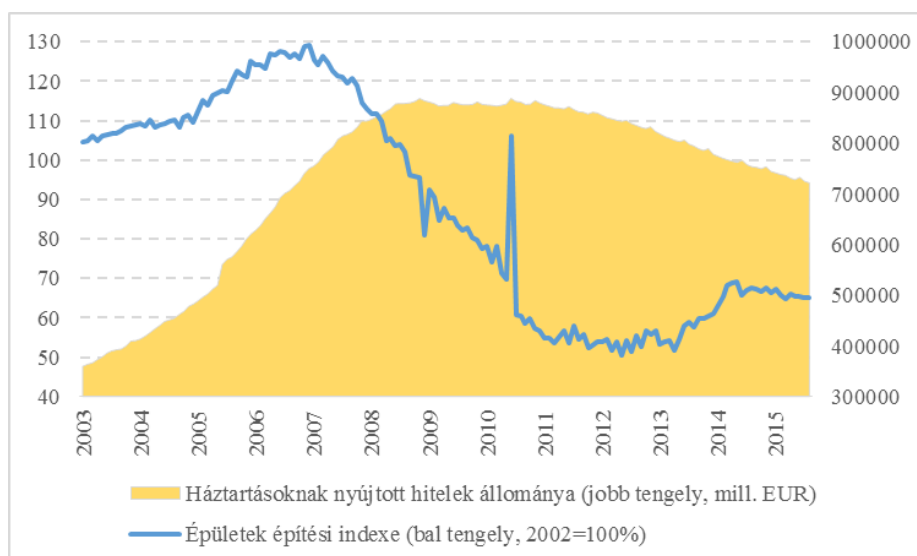
¹³ Az intézkedéscsomag lényege, hogy a kormányzat vállalatonként legfeljebb 500 ezer euró értékben támogathat beruházásokat.

¹⁴ A járműiparban támogattak legnagyobb csoportját a Ford, a Volvo, a Saab, az Opel, a Peugeot és a Renault jelentette.

¹⁵ Forrás: „Jump-starting the car industry”. The Economist. 2009. április 11. <<http://www.economist.com/node/14205513>> Letöltve: 2015.10.29.

¹⁶ Erről lásd Hartmann, P. (2015): Real estate markets and macroprudential policy in Europe. ECB Working Papers No. 1796/2015. Európai Központi Bank, Frankfurt Am Main, Németország.

13. ábra: A háztartásoknak nyújtott hitelek állománya, valamint az épület építési indexe Spanyolországban 2003 január és 2015 augusztus között

Forrás: Eurostat, EKB

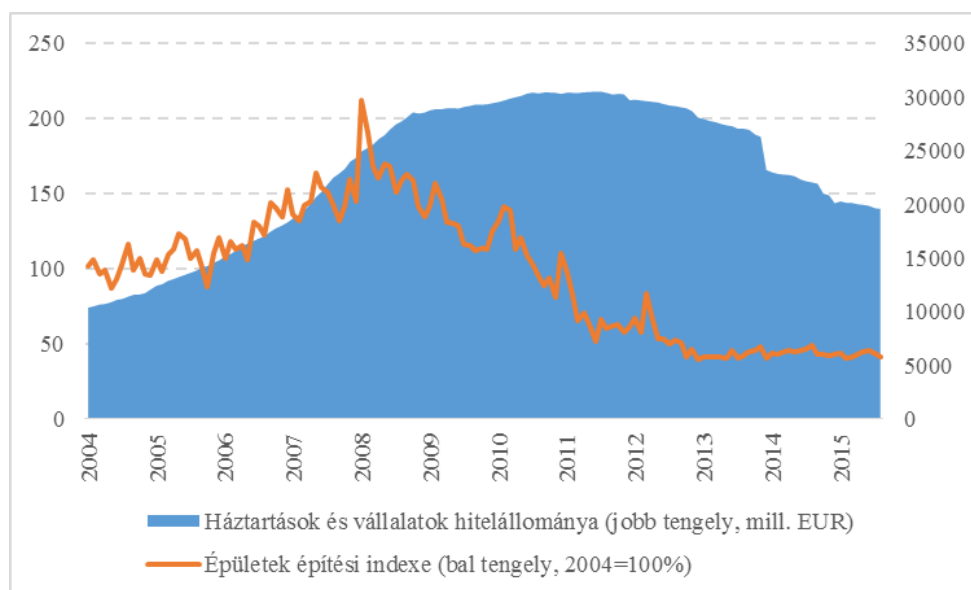
2012 januárban a lakosság teljes hitelállománya Spanyolországban a 2003 januári állomány közel 2,5-szerese volt, ez a 875 milliárd eurónyi állomány a 2012-es GDP 84%-át tette ki. A világgazdasági válság a többi tagállamhoz képest Spanyolországban nem volt kifejezetten erős, a 2009-es recesszió is „csak” 3,6% volt. A munkanélküliség azonban 2012-ben 24,8%-ra emelkedett (összehasonlításképpen 2007-ben 7,4% volt), ami kétszer akkora volt, mint az EU28 átlag. 2012-ben a nettó problémás hitelek aránya¹⁷ 30% volt, egy évvel később már 57%. Spanyolország negyedik legnagyobb bankcsoportja, a Bankia, rendelkezett a legnagyobb ingatlan eszközzel, mintegy 38 milliárd euró értékben. 2012-ben az állam a konglomerátumnak megközelítőleg 20 milliárd eurós tőkeinjekciót adott, hogy rövid lejáratú kötelezettségeit teljesíteni tudja, és ezzel tulajdonrészt is szerzett. A GDP mintegy 2%-át felemészítő hitel csak a kezdet volt, a teljes spanyol bankrendszer feltőkésítése 40 milliárd euróba került, amit az Eurogroup (az euró zóna tagjaiból álló csoport) hitelezett meg a madridi kormányzat számára. Bár a bankmentés költségei korántsem voltak akkorák, mint Írország esetében, elég volt ahhoz, hogy Spanyolországban megrekedjenek a költségvetés konszolidálásának folyamatai. Az államháztartási hiány 10,4%-ra emelkedett, az újraelosztási hányad pedig 2 százalékponttal emelkedett.

2013-ban a szlovén bankrendszer állapota hasonló volt az egy évvel korábbi spanyolországihoz. A pénzügyi intézetek által a háztartásoknak és nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelállomány 5 év alatt megháromszorozódott, és meghaladta a GDP több, mint 80%-át. A három-négy évvel korábban kezdődött gazdasági válság igen kedvezőtlenül érintette a reálgazdaságot, aminek következtében a nem teljesítő hitelek aránya 13,3%-ra nőtt (2014-ben pedig már 16%-ra)¹⁸.

¹⁷ Nettó problémás hitelek aránya = (Problémás hitelek állománya) / (tőkeigyelelés megállapításához szükséges szavatoló tőke) (%). A hitelállomány itt a bankrendszer teljes hitelállományát jelenti. A problémás hitelek definíciójáról lásd az EKB leírását.

¹⁸ Forrás: Európai Bizottság (2015): Commission staff working paper. Country report Slovenia 2015. COM(2015) 85 final. EB. Brüsszel, Belgium.

14. ábra: A háztartásoknak nyújtott hitelek állománya, valamint az épületek építési indexe Szlovéniában 2004 január és 2015 augusztus között

Forrás: Eurostat, EKB

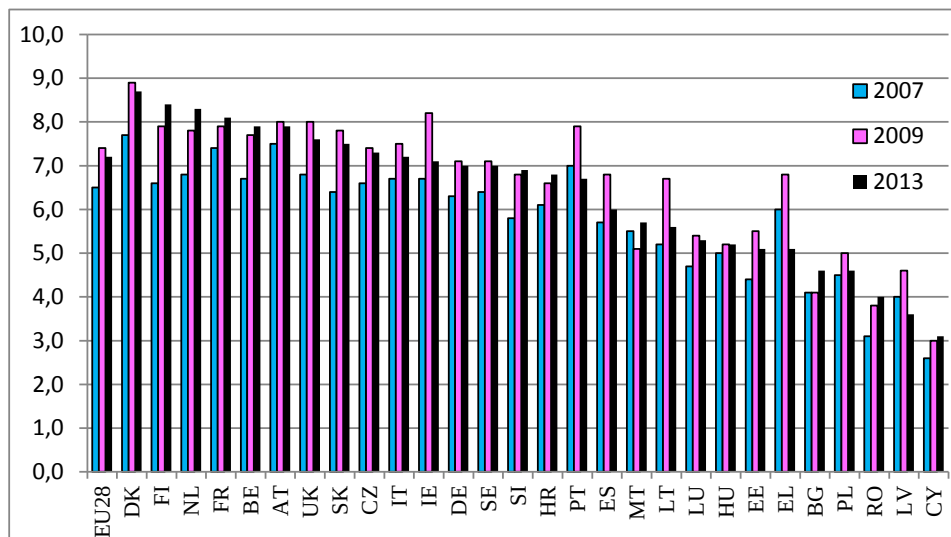
A szlovén bankrendszer nagy problémája volt, hogy a bankok jó része állami tulajdonban volt, így mikor tőkehiányos állapot lépett fel 2013-ban, az államnak a három legnagyobb bankját újra fel kellett tőkésítenie, további két kisebb magántulajdonban lévő pénzügyintézzel együtt¹⁹. Mindez összesen 4 milliárd eurót emésztett fel a szlovén költségvetésben, ami a GDP 11%-ának felelt meg. A ljubljanai kormány nem tett azonnali és rendkívüli lépéseket a kiadások csökkentésének érdekében, miután a bankmentő csomagot egyszeri tételként szerepeltették az éves stabilitási programjukban. Megtörtént ugyan a közalkalmazottak bérének befagyasztása, valamint átmeneti létszámstop, ám ezek összesen alig jelentettek fél milliárd eurós megtakarítást a költségvetés számára. Inkább a bevételi oldalon hajtottak végre módosításokat, mint például az ÁFA-kulcs 2 százalékponttal való megemelése, az ingatlanadó bevezetése, illetve a válságadó egy évre szóló bevezetése. Az államháztartás egyenlege 2013-ban a GDP - 15%-át tette ki, ami abban az évben a legnagyobb hiány volt az egész EU-ban.

¹⁹ A három állami bank: NLB, NKBM és Abanka. Ez utóbbi kettőt az állam később privatizálta, az NLB-ben pedig csökkentette részesedését.

2.7. Egészségügyi (COFOG 07) és oktatási (COFOG 09) kiadások

Az egészségügyi és oktatási kiadások az EU-országokban kevés elmozdulást mutattak. A válság évében a GDP-arányos ráfordítások minden országban megemelkedtek, érdekes módon a válságot gazdasági visszaesés nélkül átvészelő Lengyelországban is. Ez azonban jórészt az ún. GDP-hatás következménye volt.

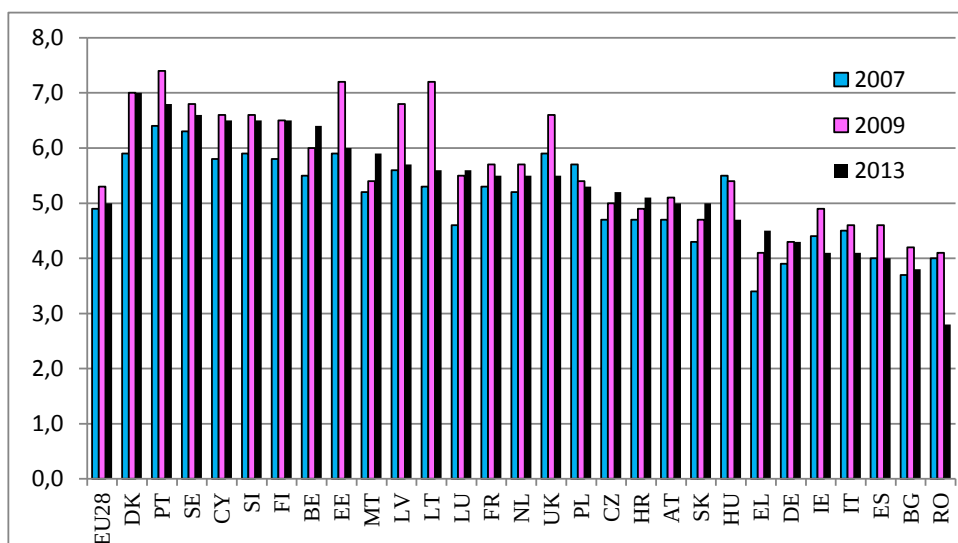
15. ábra: Az egészségügyi kiadások (COFOG 07) az EU-országokban a GDP %-ában

Forrás: lásd. 5. ábra

A 2009-es kiugró értékekről ugyan a legtöbb országban csökkentek az egészségüggyel kapcsolatos kiadások, ám a tagállamok többségében még így is magasabbak maradtak, mint 2007-ben. Azon túl, hogy az egészségügyi kiadások lefelé jóval kevésbé rugalmasak, mint más funkciók ráfordításai, több kormány is számos modernizációs beruházást megvalósított. Továbbá meg szükséges még említeni a társadalom előregedésével együtt emelkedő kiadási nyomást is, amely ugyan nem eredményez drasztikus változásokat egyik évről a másikra, ám mindenféleképpen egy felfelé ható erőt képvisel a kiadásokban.

16. ábra: Az oktatási kiadások (COFOG 07) az EU-országokban a GDP %-ában

Forrás: lásd. 5. ábra

Az oktatás nagyon hasonló szerepet tölt be a kiadásokban, mint az egészségügy, mivel az infrastrukturális állami beruházások mellett ez a harmadik funkció, amelyben a kiadások produktívnak tekinthetők (erről bővebben lásd az 5. fejezetet).

A válság évében a GDP-arányos állami oktatási kiadások – a GDP csökkenése következtében – Magyarország kivételével – minden EU-országban jelentősen emelkedtek (további kivétel Lengyelország, ahol nem csökkent a GDP 2009-ben). A válságot követően azonban már különböznek a reakciók: egyes országokban a GDP-arányos állami oktatási kiadások nagyjából visszatértek a 2007. évi szintre, más országokban azt meghaladó, magasabb szinten maradtak, míg néhány országban, például Lengyelországban, Nagy-Britanniában, Írországban, Olaszországban, Spanyolországban, Magyarországon, Bulgáriában és Romániában a válság előtti szintre esett vissza. Az oktatásra fordított állami kiadások legdurvább csökkenése Romániában következett be, 2013-ban a GDP már mindössze 2,8%-át tette ki, ami több mint 1 százalékpontos visszaesést jelent a már amúgyis alacsony 2007. évi rátához képest.

Számos régi tagországban ugyanakkor jellemzően inkább emelkedtek az oktatásra fordított GDP-arányos állami kiadások 2013-ban 2007-hez képest, ami deklaráltan a versenyképesség javítását szolgáló intézkedések keretében történt. Ez történt a balti államokban is, valamint Görögországban, amely számos állami kiadási komponensét jelentősen csökkentette, az oktatásra fordított kiadásokat azonban inkább még növelte is.

Azokban az országokban, ahol jelentősen csökkent az oktatásra fordított állami kiadási ráta, ott ez elsősorban az iskola előtti, illetve az alapfokú oktatási kiadások terén valósult meg. Az 1,6%-os EU-átlaggal szemben, Romániában mindössze 0,7, Bulgáriában és Litvániában 0,8, Magyarországon pedig a GDP 0,9%-ára esett vissza az alapfokú oktatásra fordított állami kiadások aránya. Az alapfokú közoktatásra 2013-ban a svéd állam költötte a legtöbbet, a GDP 3,9%-át, e kiadások GDP-aránya 2007 óta is folyamatosan emelkedett.

2.8. Szociális védelem (COFOG 10)

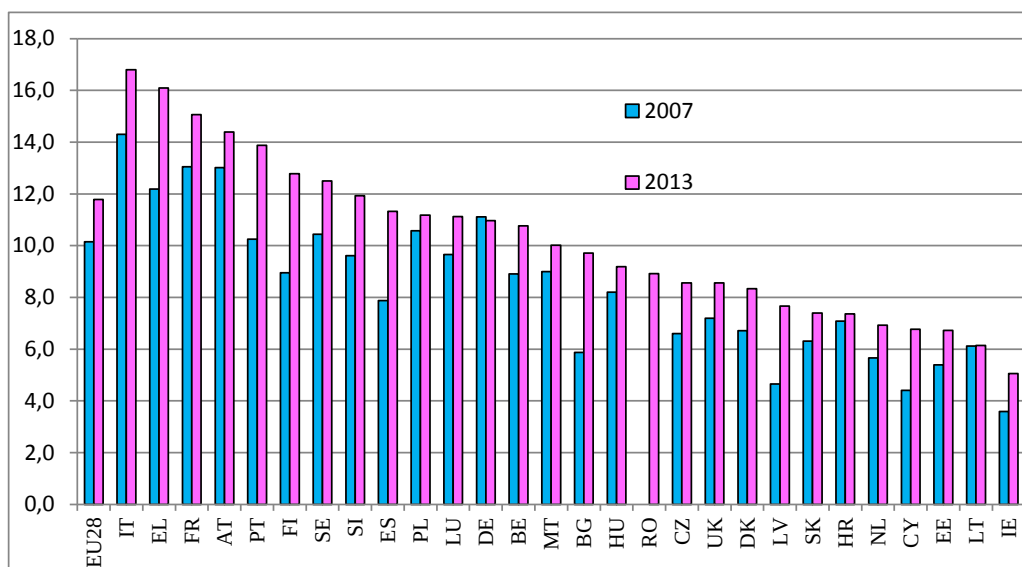
A szociális védelem az EU28 államháztartási kiadásainak legnagyobb tételét jelentik, a GDP átlagosan mintegy 20%-át képviselik és részarányuk folyamatosan nő.

A szociális védelmi kiadásoknak pedig több mint 60%-át az öregségi és az özvegyi nyugdíjak teszik ki. Ezért ezzel a kiadási tétellel külön foglalkozunk.

2.8.1.A GDP-arányos állami nyugdíjkiadások az EU28-ban (COFOG 10.2 és 10.3)

Mivel a nyugdíjkiadások az EU-ban szinte folyamatosan emelkednek, a 17. ábrán nem tüntettük fel külön a 2009. évet, mivel az, a legtöbb országban nem okozott kiugró változást az egyébként is megfigyelhető tendenciához képest.

17. ábra: A nyugdíjkiadások a GDP %-ában az EU28-ban

Forrás: lásd. 5. ábra

A válság idején a „szociális védelem” csoportba sorolható kiadások terén elsősorban a nyugdíjakra fordított kiadások emelkedtek meg a leginkább, amit a munkanélküliséggel kapcsolatos, valamint a család és gyermekek kategóriába tartozó kiadások követtek. A nyugdíjkiadások emelkedése 2007 és 2009 között messze meghaladott minden más szociális jellegű kiadást. Lettorszában 3,7 százalékponttal, Bulgáriában 3,6-kal, Észtországban 2,7-kal növekedtek, ehhez képest a munkanélküliséggel kapcsolatos kiadások az EU egészében (súlyozatlanul) átlagosan 0,4 százalékponttal növekedtek csupán. A legnagyobb emelkedés pedig Írorszában (1,8 százalékpont), Észtországban (1,6 százalékpont) valamint Spanyolországban volt (1,5 százalékpont). A nyugdíjkiadások emelkedése mögött elsősorban nem a tömeges időskori nyugdíjba vonulások állnak, hanem a munkaképtelenné váltak nyugdíjazása, illetve a nyugdíjemelések. Észtországban például 2007 és 2009 között 17%-kal emelkedett a munkaképtelenség miatt nyugdíjazottak száma, míg Lettorszában közel 50%-kal emelkedett az átlagos időskori nyugdíj átlagos értéke (a nyugdíjtömeg is nagyjából ennyivel változott).

Néhány tagállamban hagyományosan magas volt az időskori nyugdíjazásra fordított kiadások GDP százalékaiban mért aránya. 2007-ben Olaszországban 11,9%, Franciaországban 11,6% és Ausztriában 11,5% volt az erre fordított kiadások aránya, ami a válság idején tovább

növekedett. Ezekben az országokban az ilyen funkciójú ráfordítások megközelítőleg kétszer akkorák voltak a válság előtt, mint a többi tagállamban átlagosan. 2009-ben további 5 tagállamban is 10% fölé emelkedett az időskori nyugdíjkiadások aránya: Finnország – 10,1%, Portugália – 10,2%, Luxemburg – 11,2%, Svédország – 11,3% és Görögország – 13%. Ez utóbbi egyébként a második legmagasabb lett 2009-ben, csupán Olaszországban költöttek GDP arányosan többet az időskori nyugdíjakra (13,1%-ot).

Észtország esetében érdemes megemlíteni, hogy 2010 és 2012 között, átmeneti jelleggel a kötelező magánnyugdíj-pénztárakba történő befizetéseket a központi költségvetésbe terelték. A bevételi is kiadási oldalt egyaránt érintette, a munkaerő-piaci járulék 0,9%-ról 3%-ra való emelése. Az ebből származó bevétel a Munkanélküliségi Alapba („Unemployment Insurance Fund”) került, a munkaerő-piaci programokat pedig részben ebből finanszírozták. Ennek következtében a központi költségvetés általános gazdasági-, kereskedelmi- és munkaügyek funkciójából a GDP mintegy 0,6%-át lehetett „megtakarítani”, míg a szociális- és oktatási kiadások visszafogása közel 2%-os GDP arányos kiadáscsökkentést jelentett.

Lettországban az eurózónához való csatlakozás kormányzati prioritás volt, amely megkövetelte az államháztartási hány minél előbbi legalább 3%-ra való csökkentését. A rigai kormány 2012-ben a nyugdíjkorhatár azonnali emeléséről döntött (65 év), majd 2020-ig további fokozatos emelést írt elő egész 67 éves korig. Ezzel párhuzamosan megemelték a kordedvezményes nyugdíjkorhatárt, továbbá a nyugdíjjogosultsághoz szükséges kötelező szolgálati idő 15, majd 20 évre történő emeléséről döntöttek. Ezekkel az intézkedésekkel egy azonnali a GDP 1%-ának megfelelő megtakarítást értek el a szociális kiadásokban. 2012-ben a lett államháztartás GDP arányos egyenlege -0,8% volt. Az ország 2014-ben lett az euró zóna tagja.

2.8.2. Egyéb szociális kiadások

Az egyéb szociális kiadások közül leginkább a munkanélküliséggel kapcsolatos kiadások emelendők ki, amelyek a válság idején emelkedtek meg. A növekedés nagysága erősen korrelál a gazdasági visszaeséssel, valamint az állami munkaerő-piaci programok hatékonyságával. Olyan tagállamokban, amelyekben viszonylag csekély mértékű volt a recesszió, vagy aktív munkaerő-piaci műveletekkel (pl.: a munkaidő csökkentése, távmunka stb.) tompítani tudták a munkanélküliség emelkedését, egyáltalán nem volt drasztikus mértékű ennek a funkciónak a kiadásbővülése. Ugyanakkor ahol ezek a körülmények nem voltak adottak (pl.: Balti államok, Írország vagy Spanyolország), ott egészen drámai kiadásnövekedést kellett elviselnie az államnak. Ezek az átlagnál jelentősen magasabb kiadási szintek később kevés tagállamban ugyan valamelyest csökkentek, ám az államháztartási konszolidációs folyamatok, amelyek EU-szerte a közszféra leépítését is célozták, általában növelték ezt a tételt.

Így 2013-ban átlagosan még mindig 0,3-0,5 százalékponttal voltak magasabbak a munkanélküliséggel kapcsolatos állami kiadások, mint 2007-ben, sőt a különbségek egyre élesebbek az olyan tagállamok miatt, amelyek nem tudták orvosolni a munkaerőpiac elégtelenségeit, különösen a fiatalok korosztályában (pl.: Spanyolország vagy Írország).

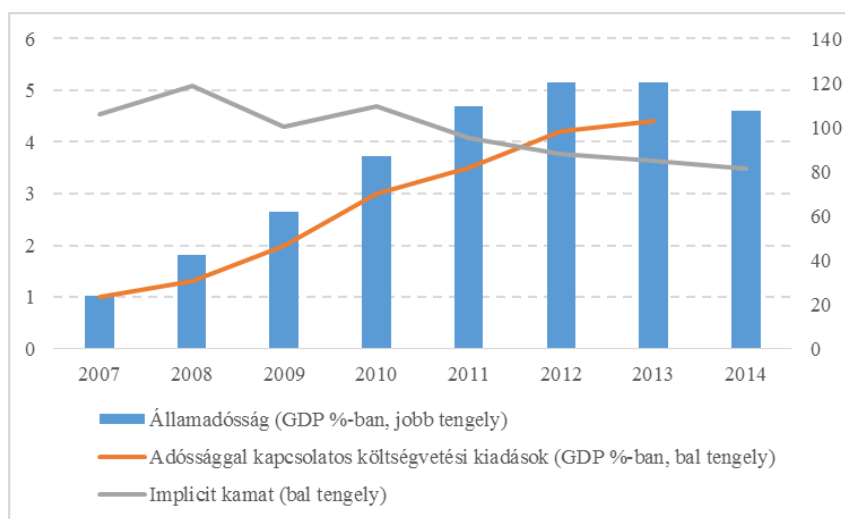
A munkanélküliségi segélyek GDP-arányos rátája azonban nem csak a munkanélküliségi rátától függnek, hanem a segélyezés rendszerétől is. A legmagasabb munkanélküliségi támogatási kiadási rátát 2013-ban Dániában mérték, ahol ez elsősorban a munkanélküliek más országokénál nagyvonalúbb támogatásával magyarázható.

2.9. Az ír bankrendszer konszolidációja

A bankrendszert érintő pénzügyi krízis 2010-ben továbbra szükségessé tette az államok beavatkozását a pénzügyi rendszerbe, miután a veszteséges bankok a feltőkésítés után is veszteségesek maradtak, így néhány tagállamban egyre nagyobb lett az állami teherviselés. Írország abban az évben 31 milliárd euró értékben nyújtott pénzügyi segítséget az országban lévő bankoknak különböző formákban²⁰. A bankrendszerrel kapcsolatos kiadások a 2010-es nominális GDP megközelítőleg 18-20%-át emésztették fel Írországban²¹. Egy ilyen gazdasági sokk hatása alatt az ország nem tudta magát a piacról finanszírozni, ezért 2010 végén a dublini kormány az Európai Bizottságból, az Európai Központi Bankból valamint a Nemzetközi Valutaalapból álló úgynevezett pénzügyi trojkától összesen 68,2 milliárd hitelt vett fel, ami a GDP kb. 40%-át tette ki akkor.

Egy évvel később az ír költségvetésből kikerültek a bankszektorra vonatkozó kiadások, ez az általános gazdasági ügyek COFOG csoportban a GDP mintegy 18,1%-át jelentette. A kiadási oldalon jelentősebb változtatást nem fogantatosítottak, azonban több olyan szigorítást is volt, amely a bevételek növelését célozta. Az adóbázis kiszélesítése, továbbá a jövedelmeket érintő adókulcsok emelése a kedvezőtlenül érintette a költségvetés kiadási oldalát is. Az állam által korábban felvett hitelek terhe 0,5 százalékponttal emelte az államadóssággal kapcsolatos költségvetési kiadásokat, miután nagy részben az előző évi bankmentő csomagok következtében a GDP arányos bruttó adósság 86,8%-ról 109,3%-ra emelkedett.

18. ábra: Államadóssággal kapcsolatos mutatók alakulása Írországban

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki, megjegyzés: részletes COFOG adatok a tanulmány írásakor a 2014-es évre nem elérhetőek

²⁰ Ebből 11,5 milliárd euró az Anglo Irish Bank államosítása tett ki, más pénzintézetek jellemzően váltókon keresztül kaptak állami hitelt.

²¹ Az ír bankrendszer válságának lehetséges okairól lásd például Krugman, P (2010): An Irish Mirror. The New York Times. 2010. március 7. <http://www.nytimes.com/2010/03/08/opinion/08krugman.html?_r=0> . Letöltve: 2015. november 1.

2.10. A görög költségvetési konszolidációs kísérletek kronológiája

A görög gazdaságpolitikával kapcsolatban a leggyakrabban elhangzó vád, hogy a GDP-arányos államháztartási kiadásokat nem sikerült kordában tartania. És valóban, mint az 5. ábra mutatta, a görög újraelosztási ráta 2013-ban 12 százalékponttal magasabb volt, mint 2007-ben (a GDP 47%-áról 59%-ára emelkedett). A I. mellékletben a GDP-arányos kiadások változását „kiadási” és „GDP-hatásra” való felbontását tartalmazó táblázat bizonyítja, **hogy a kiadási ráta 12 százalékpontos emelkedéséből 13,9 százalékpont tudható be a gazdasági visszaesésnek és mínusz 0,6 százalékpont a kiadási hatásnak.** Az utóbbiban is jelentős szerepet játszott a megemelkedett kamatfelár. A pénzügyi válság miatt szinte teljesen kiszáradt pénz- és tőkepiacokról csak egyre magasabb hozamfelár mellett volt a piac hajlandó az ország finanszírozására.

Emellett a válság miatt megugró szociális kiadások miatt is egyre nagyobb nyomás nehezedett a kormányra. 2010 tavaszára Görögország már nem tudta magát a piacról finanszírozni, ezért az IMF, EKB és Európai Bizottság együtt mintegy 110 milliárd euróval mentette meg az országot a fizetéseképtelenségtől, ami a GDP 48,7%-ának felel meg. A trojka a görög költségvetés kiigazítását szabta feltételül a további finanszírozáshoz. Az első megszorító csomagokat 2010-ben vezették be. Ezek lényegi tartalma a kiadási oldalon a következő volt²²:

- Védelmi kiadások csökkentése
- Közalkalmazottak létszámának 10%-os csökkentése
- Közalkalmazott fizetésének 15%-os csökkentése
- Állami vállalatok munkavállalóinak átlag 30%-os fizetéscsökkentése
- Nyugdíjak 10%-os csökkentése
- Egészségügyi és gyógyszerterápiák 10%-os csökkentése

A fenti tételek a GDP 3,6%-ának megfelelő kiadáscsökkentést jelentettek. Bár az államháztartási kiadásokat nagymértékben csökkentették, a nemzetközi szervezetek mégis a strukturális reformokat hiányolták²³. Az államadóssággal kapcsolatos kiadások a GDP 6,1%-ára emelkedtek, ezzel pedig a második legnagyobb tétel volt a görög költségvetésben (az első az időskori nyugdíjak 13,5%-os szintje volt). A legtöbb kritika Görögországot a nem hatékonyan működő állami vállalatok és közintézmények miatt érte, amelyek átszervezése vagy privatizálása részben politikai okok miatt nagy ellenállásba ütközött. 2010-ben a kiadáscsökkentések a „fünyíró elv” („haircut”) alapján történtek, ezzel a strukturális hiány pedig csak kis mértékben csökkent.

2011-ben a kormány további két megszorító csomagot is elfogadott²⁴:

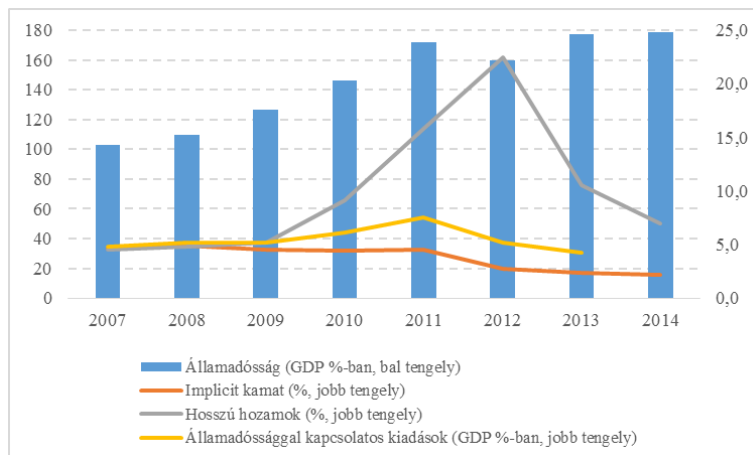
- 50 milliárd euró értékű állami tulajdon privatizálása, így ezek fenntartási költségei kivezethetőek voltak a költségvetésből;
- A nyugdíjak 6%, 14%-os, 20% és 40%-os csökkentése (a transzfer szintjétől függően);
- A közszolgák bérének 30%-os csökkentése.

A megszorítások ellen a lakosság egyre elkeseredettebben tiltakozott. Miután az összes nagy hitelminősítő még 2011 nyarán bővli kategóriában minősítette Görögország szuverén államadósságát, a piacról való finanszírozás lehetősége szinte végleg megszűnt, mikor a 10 éves lejáratú állampapírok éves átlagos aukciós hozama 15,75%-ra emelkedett. A kormány bruttó adóssága a GDP 172%-ára nőtt, az államadóssággal kapcsolatos kiadások a GDP 7,5%-ra emelkedtek, amely a nyugdíjkiadások után (14,5%) a legnagyobb tétel lett a költségvetésben. 2012-ben a görög bankrendszer is állami tőkeinjekcióra szorult, miután a nettó problémás hitelek aránya 153%-ra nőtt, továbbá a bankok készpénzállománya csökkenni kezdett. A 150 milliárd euró már az ország második nemzetközi kiegészítő csomagjának része volt, amelyhez két megszorító csomagot is el kellett fogadni az athéni parlamentnek. Ezek főbb, kiadásokat érintő pontjai:

- A minimálbérek 22%-os csökkentése

- Szabadságra szóló bérpótlék (hasonló a 13. havi bérhez) ideiglenes felfüggesztése
- 2015-ig 150 ezer fős létszámcsökkentés a közszférában
- A nyugdíjak csökkentése 300 euróval
- Egészségügyi és védelmi kiadási lefaragása
- 15 milliárd euró értékű privatizáció

19. ábra: Államadóssággal kapcsolatos mutatók alakulása Görögországban

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki, megjegyzés: részletes COFOG adatok a tanulmány írásakor a 2014-es évre nem elérhetőek

2013-ban a görög bankokat újra fel kellett tőkésíteni, amelyre az állam a GDP 10,8%-át költötte, aminek következtében az államháztartás hiánya a GDP 12,4%-ra rúgott. Az egyszeri intézkedésnek tekintett bankmentő csomag nélkül görög és EU Bizottsági számítások szerint a költségvetés elsődleges egyenlege 0,8%-os többlet volt²⁵. A GDP 2013-ban ugyan még 3,2%-kal csökkent, a következő évtől azonban már enyhe, 0,7%-os bővülés volt. Az államadósság (amely 2013-ban elérte a GDP 177%-át) finanszírozására azonban Görögországnak továbbra is külföldi segítségre volt szüksége, amelyhez további reformprogramok megvalósítása volt szükséges²⁶ a szociális támogatások (különösen a nyugdíjak körében), valamint az egészségügy terén. Részben a kiadási oldalt is érintette, hogy az athéni kormány átfogó privatizációs programot hirdetett meg, amelynek keretében 2014 nyaráig 4,9 milliárd euró bevételhez jutott a költségvetés²⁷, ugyanakkor nem számszerűsíthető még, hogy mekkora volt a megtakarítás.

²² Forrás: OECD (2011): Economic Surveys: Greece. Párizs. Franciaország.

²³ lásd például: „Greek Program Broadly on Track But Structural Reforms Remain”. IMF. 2010. november 23. <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car112310a.htm>>. Letöltve: 2015.10.31.

²⁴ Forrás: BBC (2011): „Greek government austerity measures”. BBC. 2011. október 19. <<http://www.bbc.com/news/business-13940431>>. Letöltve: 2015. november 3.

²⁵ Forrás: Európai Bizottság (2014): Commission staff working document. Assesment of 2014 national reform programme for Greece. SWD(2014) 409. EB. Brüsszel, Belgium.

²⁶ Lásd: Memorandum of Understanding between the European Commission acting behalf of the European Stability Mechanism and the Hellenic Republic and the Bank of Greece. <http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/greek_loan_facility/pdf/01_mou_20150811_en.pdf> Letöltve: 2015. november 4. A dokumentum a hatályos megállapodást tartalmazza.

²⁷ Forrás: HRADF (2014): Asset Development Programme – June 2014. HRADF. Athén, Görögország.

3. A kiadások belső szerkezeti változásának általános mutatója

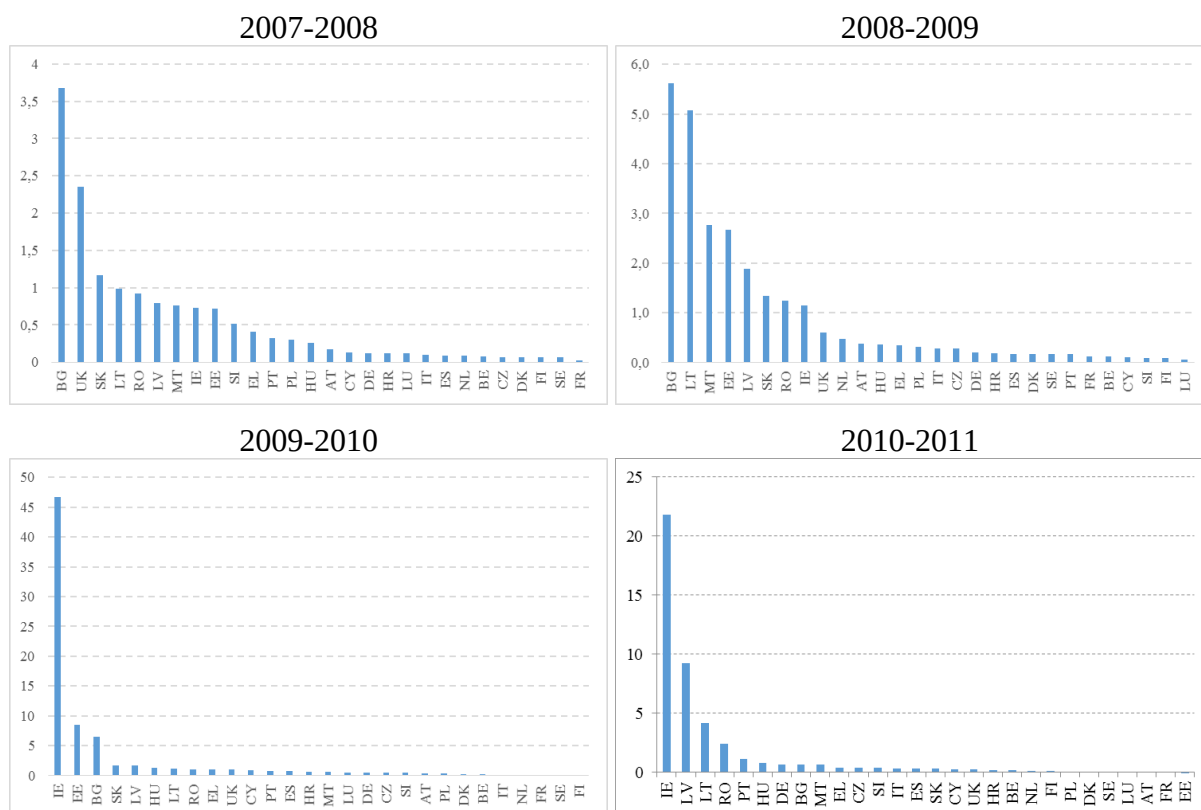
Az államháztartási kiadások szerkezete akkor is változhat, ha az aggregált kiadási szint nem változik, csupán átrendeződés történik az egyes kiadási főcsoportok között, azaz valamely kiadási csoport növekedését más csoport mérséklődése ellentételezi. Másfelől, az is előfordulhat, hogy az aggregált kiadási ráta emelkedik/csökken, de a változás valamennyi kiadási tételt egyformán érint, s ezért nem következik be a kiadások belső szerkezeti változása.

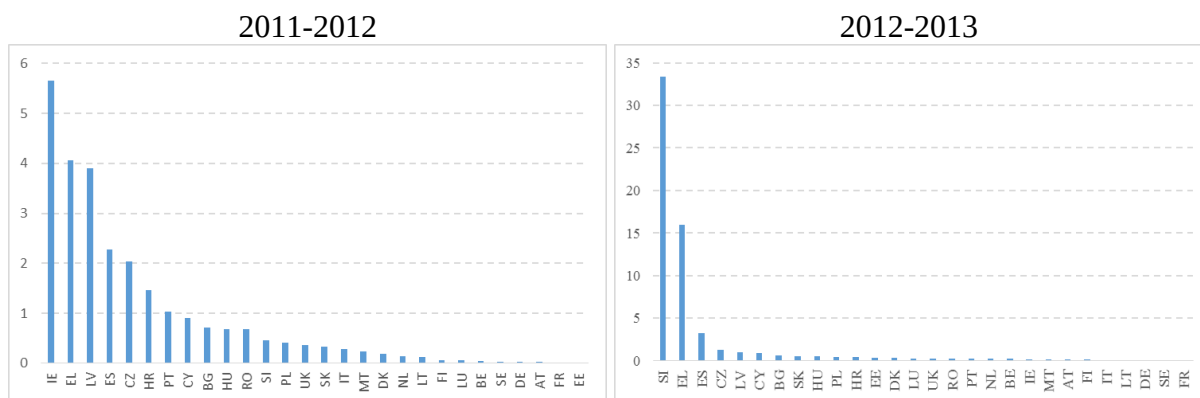
A szerkezeti változások az ún. szóródás típusú mutatókkal mérhetők, a nominális kiadás arányában: Ez a mérőszám a kiadások belső arányváltozásának vizsgálatára alkalmas, nem más, mint a két vizsgált év struktúrája közötti euklideszi távolság. Általánosan elfogadott formulája a következő:

$$d_{i,j} = \sqrt{\sum \frac{(x_j - x_i)^2}{x_i}} \quad (5)$$

ahol, $d_{i,j}$ a szerkezetváltozás mérőszáma, x_i, x_j ($i < j$) a vizsgált évek struktúravektorai, azaz $\vec{x}_i = [f_{i,1}, f_{i,2}, \dots, f_{i,p}]$, ahol $f_{i,p}$ a kiadások részaránya. Teljesül továbbá, hogy $\sum x_i = \sum x_j = 1$. A mérőszámnak definíció szerint nincs mértékegysége, ugyanakkor használható az átlagos százalékos változás elnevezés.

18. ábra. ábra: Az államháztartási kiadásokban bekövetkezett átlagos szerkezetváltozás 2007 és 2013 között (százalék)

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki

2007 és 2010 között átlagosan Bulgáriában történt a legnagyobb belső szerkezeti átalakítás. Ennek részben az az oka, ahogy erre már a 2.4-es fejezetben is utaltunk, hogy 2008-ban Bulgária visszafizette a nemzetközi szervezetek felé fennálló tartozását, és a 2008-as évre már önálló (nem az IMF felügyelete mellett) költségvetést készíthetett. Ekkor több jóléti intézkedést is megvalósítottak, amelyek értelemszerűen a köztisztviselők bértömegét is érintette. A válság azonban deficitessé tette az államháztartási egyenleget, így az intézkedések nagy részét leépítéseken és bércsökkentéseken keresztül vissza kellett vonni. Ezért a bolgár költségvetés jelentős átstrukturálódáson ment keresztül két-három év alatt.

2009-ben, a válság első évében, a kiadások szerkezetváltozása a legtöbb országban nem volt igazán jelentős, ugyanakkor néhány tagállamban komoly mértékű strukturális átalakulás ment végbe. A legjelentősebb Észtországban volt, ahol a „szociális védelem” funkciójú állami kiadások a korábbi GDP arányos értékhez képest 6,2 százalékponttal emelkedtek, de Lettországon is 5,9, Litvániában 5,7, Írországon pedig 5,3 százalékpont volt a növekedés. Ezzel szemben Magyarországon, Máltán és Lengyelországban nem történt érdemi szerkezetváltozás a költségvetési kiadások szerkezetében, bár a szociális kiadások mindhárom helyen növekedtek, igaz ez a változás nem érte el az 1 százalékpontot sem.

A szociális védelem mellett a válság a gazdasági ügyek kiadási csoportban is jelentős változásokat okozott néhány tagállamban. Írországon 2007-ben még a GDP 4%-át költötték gazdasági ügyekre, ez 2009-ben 7,1%-ra emelkedett, ez az első bankkonszolidációs hullám eredménye. Ausztriában a kiadások 5,9%-ról 7,6%-ra emelkedtek. A kiadásbővülés szinte kizárólag csak az „általános gazdasági-, kereskedelmi- és munkaügyek” funkciót érintette, amelynek egyik alpontja az „általános munkaügyek” funkció, ami az állami munkaerőpiaci programokat is magában foglalja (a munkanélküli segélyek nem részei ennek a csoportnak, az a szociális védelem egy pontja).

A válság alatt a kormányzatok szemben a nagymértékű emelkedéssel a kiadásokban, csupán kevés funkción belül tudtak mérsékelt volumenű megtakarítást végezni. A 27 tagállamból csak 15 eszközölt valamilyen szintű kiadáscsökkentést egy-egy csoportban, átlagosan a GDP 0,7%-nak arányában. Magyarország 5 főcsoportban összesen 1,4 százalékpontnak megfelelő kiadáscsökkentést végzett 2009-ben 2007-hez képest (összességében egyébként 0,4 százalékponttal emelkedtek a kiadások). A tagállamok összességében a legnagyobb megtakarítást az „általános gazdasági-, kereskedelmi- és munkaügyek” kategóriában érték el, azon belül is a szállítás valamint a fűtőanyag és energia alcsoportokban. A szállítási csoport magában foglalja az összes szállítási mód (csővezeték, földi, levegő, vasúti és vízi)

adminisztratív rendszerének üzemeltetését, felügyeletét, továbbá infrastruktúrafejlesztését, így valószínűsíthetően a legtöbb megtakarítást az utóbbi funkcióban érték el.

A növekedési pályára való lassú visszaállás mellett a 2009-et követő évek legnagyobb kihívása a fiskális egyensúlyhoz való visszatérés volt. 2011-ben még csak 10 tagállam tudta a 3%-os referenciaérték alá viaszorítani költségvetési hiányát, többlete csak Luxemburnak (0,4%) és Észtországnak (1,2%) volt. 4 tagállamban pedig a 2009-es értékhez képest romlott a költségvetés egyenlege (Horvátország, Magyarország, Szlovénia és Ciprus). A legnagyobb kiigazításokat Lettország (5,7 százalékpontos javulás), Szlovákia (3,8 százalékpont) és Románia (3,6 százalékpont) tette, bár még így is túllépték a Maastrichti kritériumot. 23 tagállam azonban hiába végzett, egyébként jelentős mértékű kiigazítást, 7 országban még 2011-ben is drámaian magas volt az államháztartás GDP arányos hiánya: Írország (-12,7%), Spanyolország (-9,4%), Litvánia (-8,9%), Egyesült Királyság (-7,6%), Horvátország (-7,5%), Portugália (-7,4%) valamint Szlovénia (-6,6%). Az, hogy elsősorban azok a tagállamok nem tudtak érdemben javítani fiskális egyenlegükön, amelyek a válság idején, 2009-ben kerültek igen rossz helyzetbe, csak részben igaz, mivel Romániában is Lettországnak is végre tudtak hajtani olyan intézkedéseket, amelyek jelentősen javították az egyenleget, ráadásul két olyan tagállamról van szó, amelyek PPS alapú reálfejlettsége akkoriban alig haladta meg az EU28 átlagának 50%-át.

A válság után a kormányzatok döntő többsége a kiadások lefaragását tűzte ki célul, a bevételek növelése mellett²⁸. Változatlan áron számolva azonban átlagosan csupán alig 2%-ot sikerült visszavágni a kiadásokból EU-s szinten, bár néhány tagállam 10%-ot meghaladó megtakarítást is elért. Ezek közül Görögország az első, amely kiadásait 19%-kal vágta vissza, ám jelentős megtakarítást ért el Észtország és Bulgária is (11%-11%). A nagyobb gazdaságok közül Németország és Franciaország nem tudott változtatni kiadási mértékén, ezzel szemben az Egyesült Királyság és Olaszország is 5% körüli kiadáscsökkentést hajtott végre.

Az időközben elért egyenlegjavulás (vagy éppen romlás) továbbra sem volt köthető egyértelműen a gazdaság teljesítményéhez, mivel a magasabb ütemű gazdasági növekedés most sem minden esetben okozott jelentős mértékű fiskális egyenleg javulást. Jó példa erre Litvánia esete, ahol 2011-ben 6,1%-os GDP bővülés volt, a 2009-es 9,1%-os költségvetési hiányt mégis csak 8,9%-ra sikerült lecsökkenteni. Ellenpéldaként pedig Románia hozható fel, ahol az 1,1%-os 2011-es, valamint -0,8%-os 2010-es növekedés ellenére is 3,2 százalékponttal sikerült csökkenteni a 2009-ben még 8,9%-os költségvetési hiányt. A több éves recesszió ellenére egyébként Portugália és Spanyolország is csökkenteni tudta államháztartási hiányát, igaz ezek a tagállamok mind részesei voltak az EKB kötvényvásárlási programjának.

2009 és 2011 között a legtöbb tagállam jelentősen megváltoztatta az államháztartás kiadási szerkezetét. Három ország emelhető ki, ahol a legnagyobb változások voltak: Litvánia, Bulgária és Észtország. A litván költségvetés szinte teljesen megváltozott. A GDP arányos szociális kiadások 4 százalékponttal csökkentek, míg az „általános közszolgáltatások” állami funkció 3,9 százalékponttal nőtt. Ezen kívül 1,1 százalékponttal csökkentek az oktatásra fordított kiadások, de fél százalékpontos csökkenések voltak a védelmi és környezetvédelmi kiadásokban is. Bulgária az összes állami funkció területén kiadásokat csökkentett, a leginkább az „általános közszolgáltatások” területen fogták vissza a kiadásokat 3,5 százalékponttal. Közel 1 százalékpontos lefaragás volt az oktatás és a szociális kiadások területén. Észtország is a

²⁸ Forrás: Európai Bizottság (2010): European Economic Forecast – Autumn 2010. Brüsszel, Belgium.

szociális ráfordításokat csökkentette 2,7 százalékponttal, továbbá 1,3 sz.pontos csökkenés volt a „gazdasági ügyek” valamint a környezetvédelem funkciókban.

A tagállamok egyébként a szociális védelmet érintő kiadásokat faragták le leginkább, átlagosan 2,1 százalékponttal. Ezen belül is a munkanélküliségi, a betegség és rokkantsági valamint a család és gyermekek funkciót érintették leginkább a kiadáscsökkenések. A legnagyobb megtakarításokat elérő Litvániában az időskori nyugdíjkiadásokat 1,4 százalékponttal csökkentették, ami az átlagos időskori nyugdíjak 7,7%-os nominális csökkentését jelentette 2009 és 2011 között. (mindez reálértéken nagyjából 15%-os csökkentést jelentett). Ez idő alatt a nyugdíjban részesülők száma nem változott érdemben.

Mérsékeltőbb volt az átstrukturálódás az általános közszolgáltatások terén, ahol átlagosan 0,12 százalékponttal emelkedtek ugyan a kiadások, de igen nagy a szórás a tagállamok között. Litvániában 3,9 százalékponttal, Portugáliában 1,4 százalékponttal, Írországbban pedig 1,3 százalékponttal növekedtek a funkció kiadásai, míg Bulgáriában 3,5 százalékponttal, Szlovákiában 1,2 százalékponttal, Magyarországon pedig 1,1 százalékponttal csökkentek két év alatt a ráfordítások. Az általános közszolgáltatások csoportban két nagyobb kiadási kategória létezik, a „végrehajtó és törvényhozó szervek, pénzügyi és költségvetési ügyek, külügyek” – ez lényegében az állam méretét mutatja, valamint „az államadóssággal kapcsolatos tranzakciók”, ez utóbbiba tartozik az államadósság után fizetendő kamat is. Általánosságban elmondható, hogy a legtöbb megtakarítás ott keletkezett, ahol az állami szervek működési költségei jelentősen túl voltak méretezve a többi tagállamhoz képest. 2009-ben Bulgária a GDP 5,8%-át költötte el ebben a funkcióban, ami magasan az EU legnagyobb ilyen jellegű kiadását jelentette. Ezt két év alatt a GDP 2,7%-ra csökkentették, részben leépítéssel (kb. 5%-kal csökkent az állami szférában alkalmazottak száma, ez megközelítőleg 10 ezer embert jelent), részben racionalizálással, miközben a nominális átlagbérek a szektorban emelkedtek.

A 2011 és 2013 közötti időszakban a legnagyobb átrendeződések a költségvetési kiadásokban Görögországban és Szlovéniában voltak. E két tagállamban jelentősen megemelkedtek a „gazdasági ügyek” csoportban a GDP arányos kiadások. Míg 2011-ben Görögország a GDP mindösszesen 4%-át fordította erre a funkcióra, addig 2 évvel később már 15,1%-ot. Szlovénia 5,1%-ról emelte ilyen irányú kiadásait 15,1%-ra. Mindez a hazai pénzpiaci intézetek feltőkésítésének eredménye. A legtöbb tagállam egyébként nem változtatott igazán a kiadások szerkezetén, inkább csak a ráfordítások összegét csökkentette, mint például Franciaország, ahol 2 év alatt a GDP 5,1%-áról, 4,1%-ra csökkent az államháztartási hiány, úgy hogy a legtöbb kiadási főcsoportban egyáltalán nem volt változás, az átlagos GDP bővülés a három évben pedig 1% volt (recesszió nem volt).

2013-ban a fiskális egyenlegjavító intézkedéseknek a tagállamok egyharmadában még nem voltak látványos eredményei²⁹. Bár 18 tagállamban teljesítettek a 3%-os költségvetési hiányra vonatkozó kritériumot, két tagállamban is igen jelentős mértékű volt a hiány: Szlovéniában 14,9%, Görögországban 12,3%, továbbá 8 tagállamban volt 4%, vagy a feletti deficit. Többet csak Németországban és Luxemburgban volt. A deficitok lefaragása egy hosszú folyamat volt, amelyben elsősorban Írország, Litvánia és Románia járt az élen. Szlovénián és Görögországnak kívül egyébként még Finnországban, Észtországban és Svédországban nőtt a költségvetés hiánya, ám ezekben az országokban továbbra is teljesítették a Maastrichti Kritériumot.

²⁹ A legfrissebb COFOG statisztika a tanulmány írásakor csak a 2013-as költségvetési évre elérhető.

A tagállamok egyébként leginkább pont a „gazdasági ügyek” csoportban végezték a legnagyobb kiadáscsökkentést. Írország 4,6 százalékponttal csökkentette GDP arányos kiadásait 3,1%-ra, Lengyelországban a megtakarítás 1,6 százalékpont volt, Spanyolországban 1,1 százalékpont. A másik jelentős funkcióban – a szociális kiadások csoportban – néhány tagállamban nőttek, úgymint Finnországban (2,3 százalékponttal), Bulgáriában és Svédországban (mindkét országban 1,3 százalékpont). Azokban a tagállamokban, ahol nőttek a kiadások, szinte kizárólag a munkaügyekkel kapcsolatos ráfordítások emelkedtek. Szlovéniában és Görögországban a GDP több mint 10%-a lett átcsoportosítva az „általános gazdasági-, kereskedelmi- és munkaügyek” csoportba. Bár a munkanélküliség mindkét tagállamban növekedett 2011 és 2013 között, ezek a kiadások elsősorban munkaerő-piaci programok finanszírozását jelenthette, mivel a munkanélküli támogatásokat nem ebben a csoportban számolják el.

A legfrissebb adatok alapján 2014-ben a fiskális kiigazító programok többsége, amelyek a válság utáni egyensúlytalanság megszűnését célozták sikeresnek mondható. Az EU28-ban az átlagos költségvetési egyenlegek a GDP -2,9%-ot tették ki, ennél az eurózóna (19 tagállamával) valamelyest jobban teljesít, ott az átlagos mérleg -2,4%. 16 EU-s tagállamban 3%, vagy az alatti a GDP arányos államháztartási hiány, jelentős többlete van Dániának (1,2%), Németországnak (0,7%), Észtországnak és Luxemburnak (0,6%). A hiányszint Cipruson volt a legmagasabb (8,8%), de 5% fölött volt Horvátország, az Egyesült Királyság és Spanyolország is.

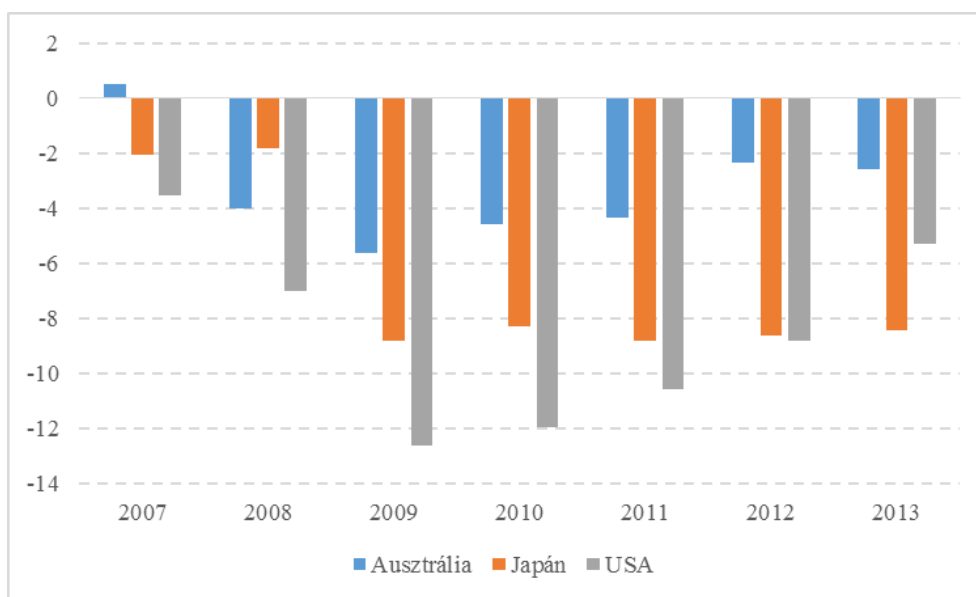
2011-hez képest a 28-ból 23 ország javított az egyenlegen³⁰, s csupán Finnország az egyetlen, ahol a deficit a 3%-os Maastrichti Kritérium alá csúszott, holott 3 évvel korábban még 1%-os volt a hiány. Cipruson az államháztartás egyenlege 3 százalékponttal romlott 3 év alatt, ezzel pedig 2014-ben a legnagyobb hiányt halmozta fel (a GDP arányában 8,8%-ot). A deficitből egyébként Írország (8,6 százalékpontot), Litvánia (8,2 százalékpontot) és Görögország (6,7 százalékpontot) faragta le a legtöbbet, mindezek ellenére Írországban és Görögországban még mindig nem teljesült a 3%-os konvergencia kritérium.

³⁰ Észtországban a 2011-es 1,2%-os GDP arányos államháztartási többlet 0,6%-ra apadt 2014-re.

4. Kitekintés néhány fontosabb OECD tagállam költségvetési kiadási szerkezetének változására

A vizsgált OECD tagállamokban az államháztartási hiányok átlagosan jóval magasabbak, mint a fentebb elemzett Európai Unió tagállamokban. Ennek egyik oka, hogy nincs olyan erejű fiskális szabály a költségvetési egyenlegek szintjére, mint a Maastrichti kritérium³¹. Habár Japánban egy 1997-ben elfogadott törvény előírja a kormányok számára, hogy a költségvetés hiánya nem haladhatja meg a GDP 3%-át, ezt a szabályt a japán kormány középtávú gazdasági érdekekre hivatkozva egy rövid időszaktól eltekintve a 2000-es évek elején, soha nem tartotta be.

19. ábra: A GDP arányos költségvetési egyenlegek alakulása néhány OECD tagállamban 2007 és 2013 között

Forrás: OECD

Az ausztrál kormány szintén 1998-ban hozott törvényt az államháztartásról, amely előírta, hogy a költségvetési egyenlegnek többlettel kell zárnia. Ezt a szabályt a canberrai kormányok egészen a 2008-as válságig be is tartották. Az ausztrál parlament azóta sem nyúlt a törvényhez, így továbbra is a többlet elérése a középtávú cél.

Az Egyesült Államok nem rendelkezik olyan törvénnyel, amely előírná a szövetségi költségvetés („*United States Federal Budget*”) számára a kötelező érvényű GDP arányos hiányszintet. Kevés kivételtől eltekintve az államok többségében van hatályos jogszabály a „kiegyenlített” („*balanced*”) költségvetésre, szövetségi erejű törvény ennek betartására azonban nincs, a kormányzók nem kötelesek a Kongresszus előtt beszámolni. Ugyanakkor szigorú szabályok vonatkoznak az államadósság szintjére („*United States debt ceiling*”), amelyet az elmúlt néhány évben kétszer is módosítani kellett. 2011-ben 400 milliárd dollárral emelték a plafont, amely így a GDP 95%-a körüli szintet jelentette. 2013-ban újra megemelték, akkor a GDP 97% körüli szintjére. Fontos, hogy az amerikai kormány nem a GDP arányos

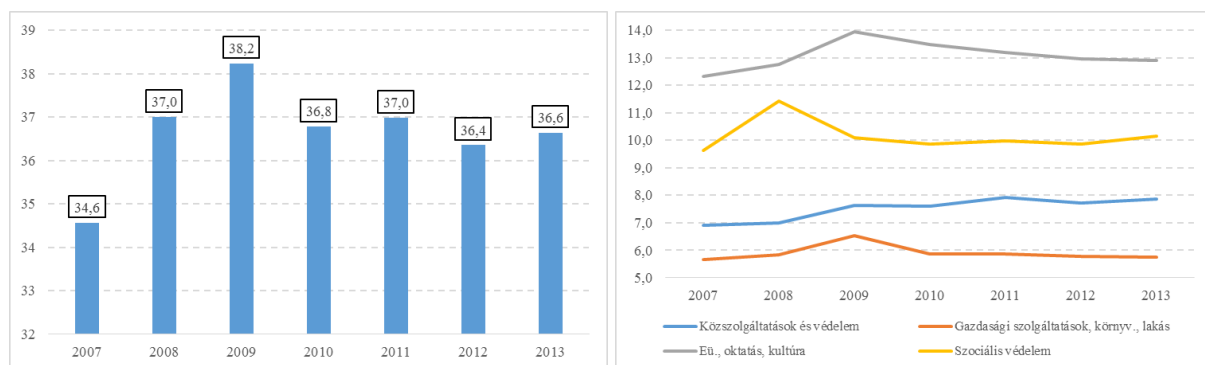
³¹ Forrás: Bova, E., Kinda, T., Muthoora, P., Toscani, F. (2015): Fiscal Rules at Glance. IMF. New York, Amerikai Egyesült Államok.

értéket, hanem az adósság nominális szintjét határozza meg. Az éves költségvetéseket úgy alakítják, hogy ezt az adósságszintet ne lépjék túl.

4.1. Ausztrália

Ausztrália az európai országhoz képest kevésbé sínylette meg a válságot. Bár 2008-ban volt olyan negyedév, mikor zsugorodott a gazdaság, éves szinten nem volt recesszió. A válság elején enyhe szigorítást vezetett be a bevételi oldalon, a kiadási oldalon azonban inkább lazítás volt. Az újraelosztási hányad kis mértékben emelkedett a válság alatt, majd annak csillapodásával újra lecsökkent, így a 2007-es szintet nem sikerült újra elérni.

20. ábra: Az ausztrál újraelosztási hányad, illetve a kiadási főcsoportok alakulása 2007 és 2013 között (a GDP %-ában)

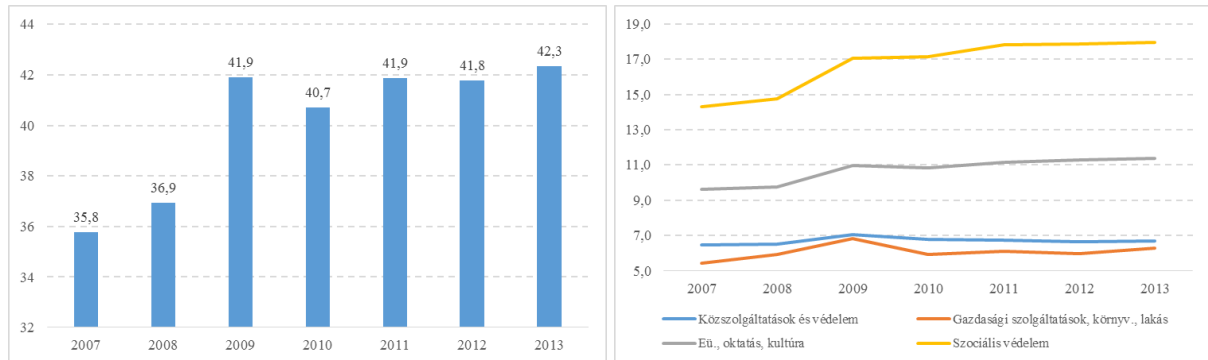
Forrás: OECD

Az ausztrál kormány a válság alatt nagy infrastrukturális beruházásokkal igyekezett munkát és keresletet teremteni. A nagyobb volumenű beruházások elsősorban közlekedési jellegűek voltak, de az egészségügyi modernizációs intézkedéseket is foganatosítottak. Az infrastrukturális projekteknek volt munkahelyteremtő hatásuk, az állam pedig nem hajtott végre leépítéseket, így az általános közszolgáltatások funkció GDP szerinti kiadási emelkedtek. Szigorításként Ausztrália csökkentette a külföldnek utalt segélyek összegét, valamint a védelmi kiadásokat is visszafogta. Egyúttal emelte a szociális kiadásokat is egy egyszeri, szegényebb rétegeknek utalt tőketranszferrel, és az első lakásvásárlók számára is vezettek be juttatásokat. Habár a költségvetési hiány 2010 óta 2-4%-on áll, a kormány azóta sem nem vezetett be lényegében semmilyen konszolidációs intézkedést.

4.2. Japán

2008-ban a japán kormány a GDP 4%-ának megfelelő gazdaságélénkítő programot valósított meg, ez jóval több, mint az OECD tagállamok átlaga volt. A személyi jövedelemadó csökkentése mellett, nagyméretű infrastrukturális beruházásokat is végrehajtottak, munkahely támogatási és megőrzési programokat, illetve egyéb, aktív munkaerőpiaci intézkedéscsomagot is indítottak.

21. ábra: A japán újraelosztási hányad, illetve a kiadási főcsoportok alakulása 2007 és 2013 között (a GDP %-ában)

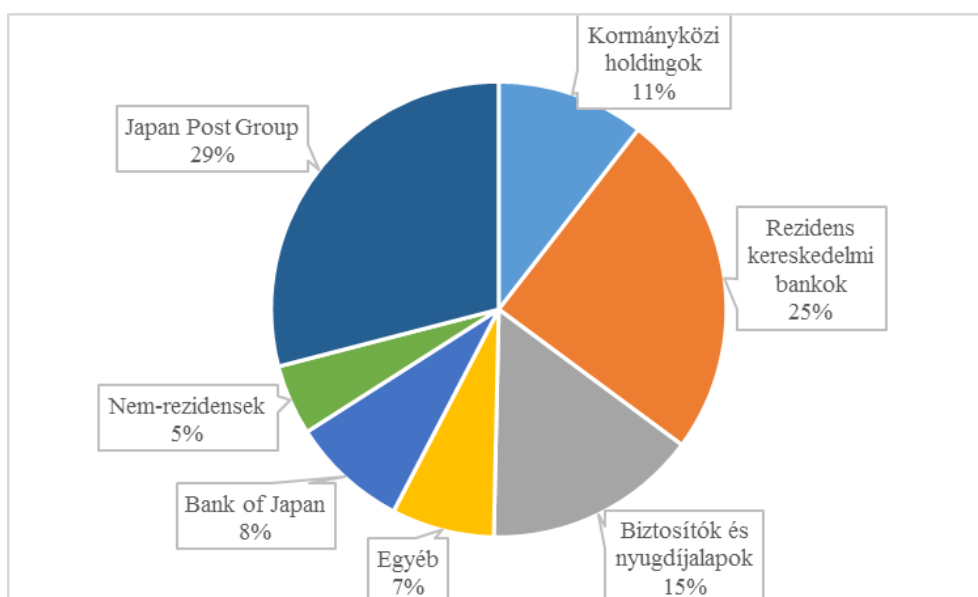

Forrás: OECD

Miután 2009-ben az államháztartási hiány a GDP 8%-a felé nőtt, a kormány megszorító intézkedéseket vezetett be, ám ezek nagy része csupán az infrastrukturális beruházások leállítása volt, miközben a keresletélénkítő intézkedések érvényben maradtak, illetve további elemekkel bővültek, ráadásul az új kormányzat több olyan népszerűsítő intézkedést is megvalósított, amelyet a választási kampányban megígért. Ilyen volt a középiskolai oktatás tandíjának átvállalása, az útdíjak egy részének eltörlése, valamint a szociális juttatások növelése, amely a rohamosan öregedő japán társadalomban jóval nagyobb teher az államnak, mint más országokban. Az 1990-es évektől a tokiói kormány lényegében nem végzett el semmilyen konszolidációs intézkedést, nem hajtott végre olyan jelentős strukturális reformot, amely biztosította volna a költségvetési egyensúly fenntarthatóságát. Az előregedéssel kapcsolatos intézkedések hatása pedig a kiadási szerkezeten nem látszik. Ennek eredménye, hogy 1992-ben a japán államadósság még a GDP 70%-a volt, addig 2014-ben már elérte a 230%-ot. A nemzetközi intézetek szerint Japán államháztartási helyzete már középtávon sem fenntartható³², bár meg kell jegyezni, hogy az állampapírok kb. 95%-a rezidensek tulajdonában van (24. ábra).

³² Erről lásd például OECD (2013): OECD Economic Surveys Japan 2013, OECD, Párizs, Franciaország.

22. ábra: A japán állampapírok tulajdonosi szerkezete 2011-ben

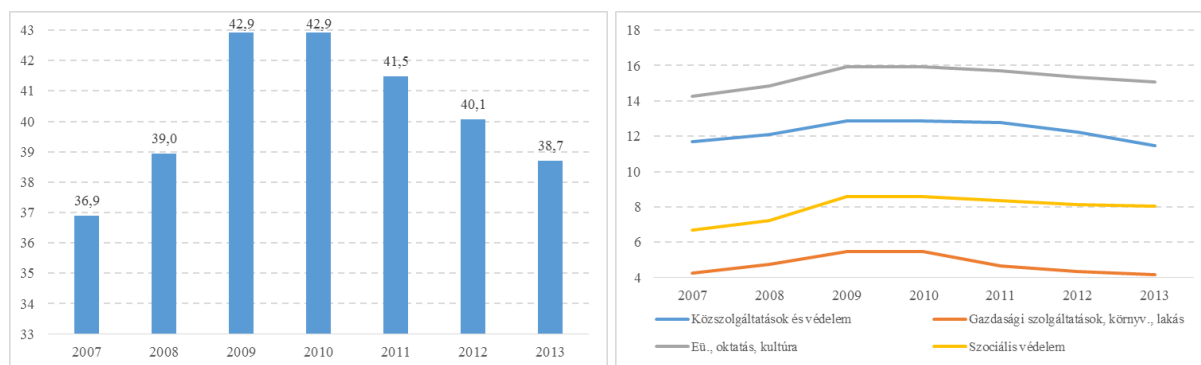

Forrás: Andritzky (2012)³³

4.3. Amerika Egyesült Államok

Bár a 2007-ben eszkalálódott pénzügyi válság alapjaiban rázta meg nem csupán az amerikai pénzügyi rendszert, de a költségvetést is, az USA államháztartási egyenlegével kapcsolatos problémák jóval korábbi időkből gyökereznek. 2000 és 2007 között a folyó áras kiadások 52%-kal emelkedtek, amiben elsősorban az egészségbiztosítási programok kiterjesztése játszik szerepet, de jelentős hatása van a védelmi kiadások emelkedésének is. Ez utóbbi a COFOG módszertan szerint a GDP kb. 4%-át teszi ki, ám a teljes hadsereg szatellit-költségvetése³⁴ megközelítőleg a GDP 15%-a. A védelemre fordított folyó áras tételek 2000 és 2014 között 31%-kal emelkedtek³⁵.

23. ábra: Az amerikai újraelosztási hányad, illetve a kiadási főcsoportok alakulása 2007 és 2013 között (a GDP %-ában)

Forrás: OECD

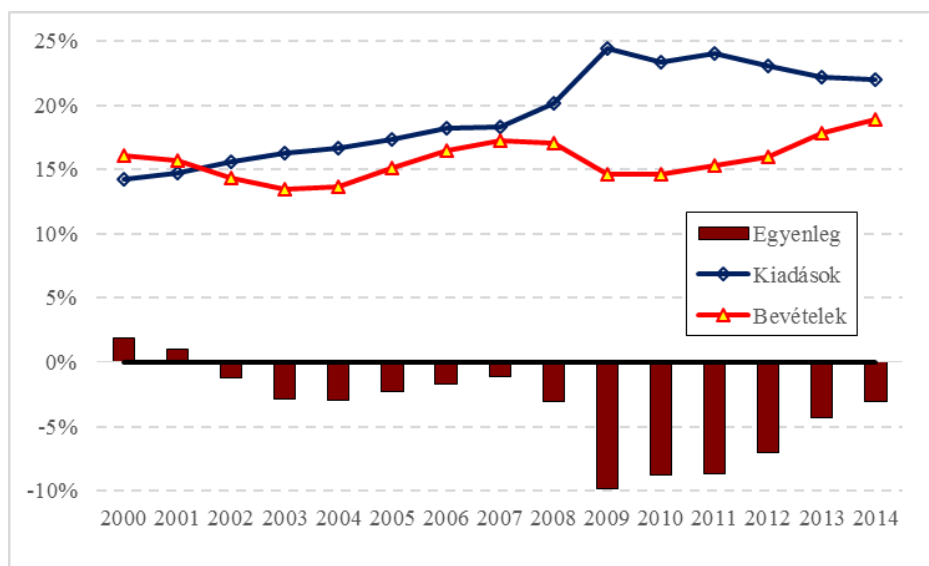
³³ Andritzky, J., R. (2012): Government Bonds and Their Investors: What Are the Facts and Do They Matter?. IMF Working Paper No. WP/12/158. IMF. New York, USA.

³⁴ A hadsereg, valamint a hozzá kapcsolódó funkciók költségvetése.

³⁵ forrás: Congressional Budget Office (2014): Growth in DoD's Budget from 2000 to 2014. Congressional Budget Office. Washington DC. USA.

Az egészségüggyel kapcsolatos kiadások növekedése csak részben hozható kapcsolatba az előregedéssel, az OECD számításai szerint sokkal nagyobb szerep tulajdonítható a rohamos technológiai fejlődés által támasztott költségnövekedésnek³⁶. A szociális kiadásokban bekövetkezett növekedés azonban egyértelműen a válság okozta munkanélküliség emelkedésnek, valamint az idősödő társadalomnak tudható be.

24. ábra: Az amerikai szövetségi költségvetés mutatói a GDP százalékában

Forrás: OECD

A válság miatt meggyengült pénzügyi rendszernek amerikai kormány 2008 és 2014 között összesen 442 milliárd dollár értékben adott tőkeinjekciót, ami a GDP kb. 3%-a. Ebben nem csupán a kereskedelmi bankoknak nyújtott hitel, de az olyan állami vállalatok megmentése is benne van, mint a Fannie Mae és a Freddie Mac. Ezek a kiadások nem egyszeriek voltak, a bajba jutott vállalatok és magánszemélyek is részt vehetnek a programban (TARP³⁷). Elsősorban olyan vállalatok kaptak támogatást, amelyek esetében fennállt annak a veszélye, hogy a fizetéseképtelenség miatt okozott költségek magasabbak lesznek, mint a szolvencia megőrzése folyósított támogatás összege³⁸. A program jelenleg is érvényben van, bár a legtöbb támogatott már visszafizette a kormánynak a tőketranszfer összegét. Részben a munkanélküliség, részben az elmaradt adóbevételek, részben a fentebb említett TARP program miatt, a költségvetés GDP arányos egyenlege 2009-ben -10% volt.

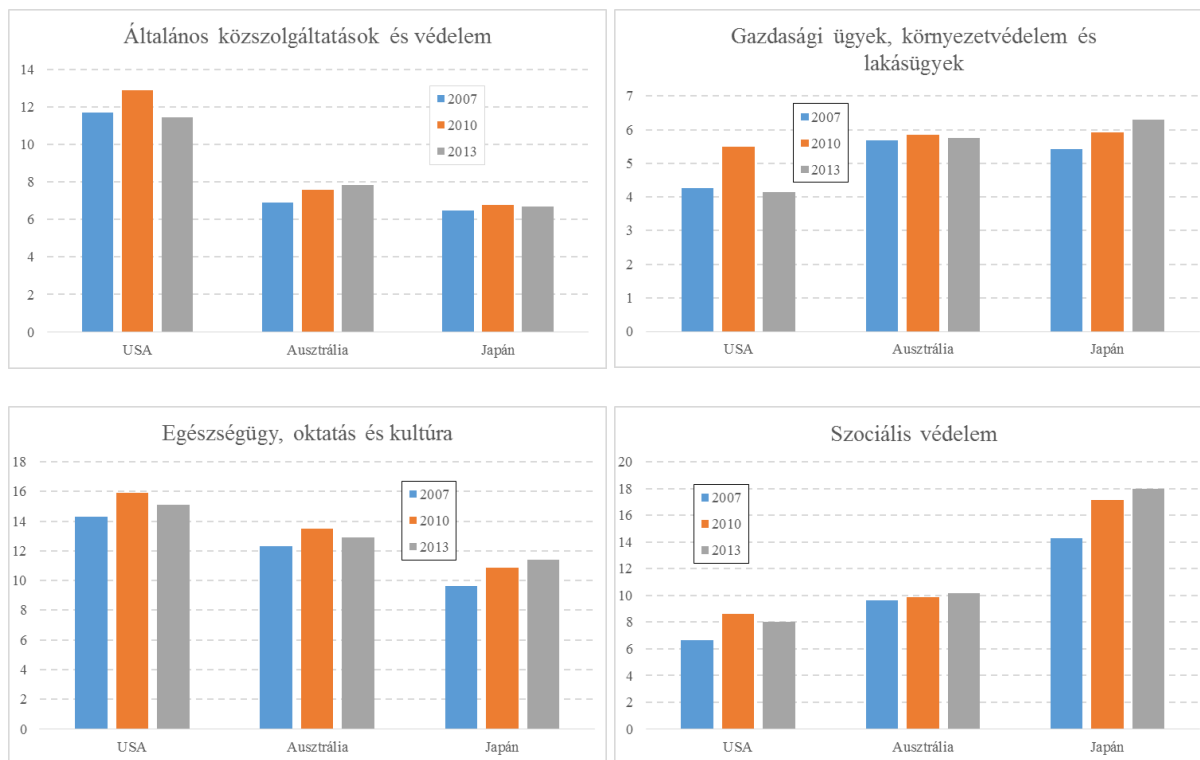
A washingtoni kormány már 2009 után megkezdte a költségvetés konszolidációját, amelyben a legnagyobb tétel a védelmi kiadások lecsökkentése volt, amit részben az afganisztáni hadművelet és a hozzá kapcsolódó tevékenységek felfüggesztésével értek el. Más, jelentősebb változtatást a kiadási oldalon nem végeztek, inkább a bevételi oldalon történtek változások, ám a költségvetési egyenleg konszolidációja leginkább a TARP keretén belül történt kifizetések apadásának köszönhető.

³⁶ OECD (2008): OECD Economic Surveys United States 2008, OECD, Párizs, Franciaország.

³⁷ Troubled Asset Relief Program

³⁸ Ez a „too big to fail” kifejezésként jutott el a köztudatba. Összesen 18 vállalat kapott támogatást, többek között a Citigroup, BoA, AIG, JPMorgan, Goldman Sachs stb.

25. ábra: Az államháztartási kiadások aggregált főcsoportjainak GDP arányos szintje a vizsgált OECD tagállamokban,

Forrás: OECD

5. Az államháztartási folyamatok értékelése a gazdasági növekedés tükrében

A funkció szerinti államháztartási kiadások, valamint a gazdasági növekedés kapcsolatának vizsgálata a COFOG statisztikák megjelenésével egyidős. A kutatási eredmények egyáltalán nem robosztusak, sőt kifejezetten heterogének, az eltérő régiók elemzése, merőben eltérő végeredménnyel járt. Ezért csak kis részben okolható a COFOG statisztika minősége (hiányos vagy rosszul könyvelt tételek), nagyobb részben az eltérő gazdasági és társadalmi szerkezetbeli és fejlettségi különbségek tehetők felelőssé.

Az Európai Unió tagállamain végzett panelökonometria vizsgálatok eredményei is különböznek. *Ferreria et al.* (2012)³⁹ részletesen elemezték a kiadási szerkezetek és növekedés kapcsolatát 1995-2007-es adatokon és nem találtak statisztikailag szignifikáns összefüggést. Következtetésük szerint a közkiadásoknak nem létezik olyan univerzálisan optimális modellje, amely az országok számára a legjobb makrogazdasági teljesítményt eredményezné.

Pitlik és Schratzenstaller (2011)⁴⁰ empirikus tanulmányukban, amelyekben az Európai Unió, valamint néhány OECD tagállam adatait vizsgálták, azt találták, hogy magasabb újraelosztási hányad mellett a kormányok általánosan kevesebbet költenek az olyan funkciókra, mint az infrastruktúrafejlesztés (COFOG 04), egészségügy és oktatás. Kutatási következtetéseikben azonban ők is megjegyzik, hogy ez a negatív kapcsolat aránylag gyenge, mivel a minta rendkívül heterogén.

A fentiektől némileg eltérő megközelítést alkalmazott *Afonso és Alegre* (2008)⁴¹, mivel vizsgálatuk középpontjába nem csupán az egy főre jutó GDP volumenváltozását tették, hanem a teljes tényezősz termelékenységet és a munkatermelékenységet is. Tanulmányukban az EU15 tagállamainak 1970-2006 közötti időszakot felölelő COFOG rendszerű adatait elemezték, és statisztikailag szignifikáns negatív kapcsolatot állapítottak meg a gazdasági növekedés és az egészségügyi funkció (COFOG 07) valamint a szociális védelmi kiadások (COFOG 10) között, továbbá pozitív összefüggést sikerült kimutatni az oktatási funkció (COFOG 09) és a GDP volumenváltozása között, bár meg szükséges jegyezni, hogy ezek az illeszkedések nem kifejezetten erősek.

Egy korábbi tanulmányban *Devarajan et al.* (1996)⁴² olyan dologra hívták fel a figyelmet, amelyet a későbbi kutatások nem minden esetben vettek figyelembe: a szerzők fejlődő országok paneladatait vizsgálva megállapították, hogy az olyan kormányzati kiadások, amelyek produktívnak tekinthetők (közlekedés, kommunikáció, egészségügy és oktatás) pozitívan járulhatnak hozzá a gazdasági növekedéshez, amennyiben a megfelelő GDP arányos szinten történik a ráfordítás. Elemzésük szerint, a produktív kiadásoknak a piaci termelőkre nézve kizorító hatásuk van, ezért nem kívánatos az ilyen jellegű ráfordítások korlátlan növelése. Azt azonban elismerik, hogy az optimális GDP arányos kiadási szint országonként eltérő. Pitlik és

³⁹ Ferreira, J., del Valle, M. G., & Gómez, C. (2012): Composition of public expenditures and macroeconomic performance in the European Union. *European Journal of Economics and Economic Policies: Intervention*, (1), 109-128.

⁴⁰ Pitlik, H., & Schratzenstaller, M. (2011): Growth implications of structure and size of public sectors (No. 404). WIFO.

⁴¹ Afonso, A., Alegre, J., G. (2008): Economic growth and budgetary componenst. A panel assesment for the EU. Working Paper Series (No. 848). EKB.

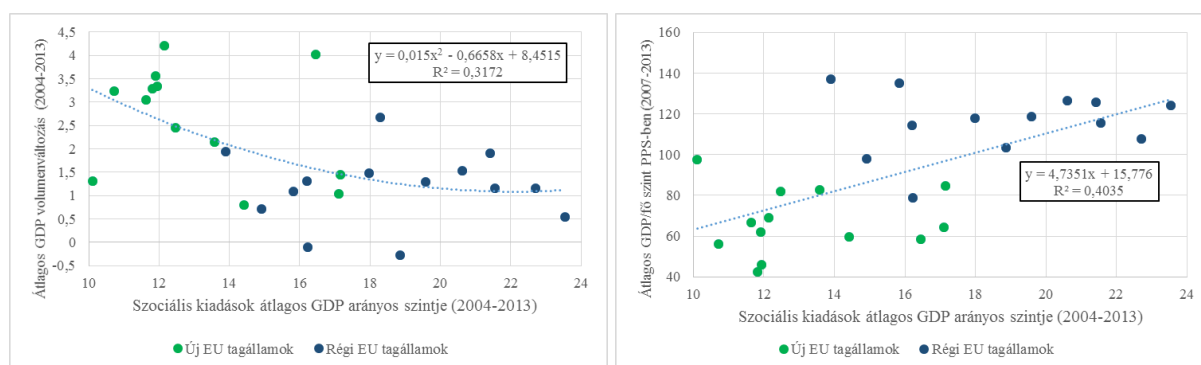
⁴² Devarajan, S., Swaroop, V., & Zou, H. F. (1996): The composition of public expenditure and economic growth. *Journal of monetary economics*, 37(2), 313-344.

Schratzenstaller (2011) ezt a hatás később kvadratikus modellekkel igazolta, Afonso és Alegre (2008) tanulmánya nem tartalmazott ilyen megközelítést.

A 2008 után készült kutatások szándékosan mellőzik a recessziós időszak bevonását a vizsgálatba, mivel a paneladatok belső struktúrája – részben az anticiklikus fiskális politika miatt – ebben az időszakban megtörik, ez a változás pedig mozgóátlagolás útján sem ellensúlyozható. Ugyanakkor jelen tanulmány írásakor (2009 után 6 évvel) a válság negligálása már nem tartható, ezért a következőkben a kiadások szerkezetét és a gazdasági növekedés összefüggését 2004-től (az új tagállamok csatlakozási idejétől) 2013-ig tárgyaljuk (a legfrissebb elérhető COFOG adatok éve). A szakirodalomban leggyakrabban alkalmazott panelökonometriai módszereket most mellőzzük, mivel terjedelmében jelentősen túlmutatna e tanulmány keretein.

A szociális kiadások nagysága és a GDP növekedési üteme közötti negatív összefüggés az általunk vizsgált 2004-2013-as időszakra is érvényes, bár a kapcsolat szorossága még közepesnek sem mondható. Ebben az esetben az ok-okozati viszony nem tisztázott, így csupán egy általános jelenséget tudunk megállapítani. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a szociális kiadások összefüggésbe hozhatók a tagállamok reálfejltségével is, amit a következő ábrák mutatnak be. A kapcsolat szorossága némiképp erősebb, ám korántsem robosztus.

26. ábra: A szociális ráfordítások valamint a gazdasági növekedés és a reálfejltség összefüggései az Európai Unióban 2004 és 2013 között

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki

A következőkben megvizsgáljuk, hogy a szakirodalom által produktív kormányzati kiadásnak tekintett (gazdasági ügyek⁴³ + egészségügy + oktatás) ráfordítások valamint az átlagos növekedési ütem között felállítható-e valamilyen lineáris vagy nem-lineáris összefüggés. A gazdasági ügyek funkció minden olyan tételt tartalmaz, amelyeket a kormányzatok a gazdaság élénkítésének, a versenyképesség vagy az életminőség javításának érdekében fizettek ki. Általánosságban igaz, hogy a produktívnak tekintett kiadások megtérülése hosszabb, mint más funkciókban. Az egészségügy, illetve az oktatás terén történő kifizetések a versenyképesség és közvetve a hosszú távú növekedési lehetőségek javítását szolgálják, így a priori azt feltételezzük, hogy a hosszú távú átlagos produktív kiadások GDP arányos szintje és az átlagos növekedés közötti összefüggés pozitív. Ennek ellentmondanak azonban a vizsgált mutatók közötti korrelációs együtthatók:

⁴³ A gazdasági ügyek tartalmazzák a bankkonszolidáció költségét is, ezeket nem lehet elkülöníteni az egyéb beruházásoktól.

1. táblázat: A produktívnek tekintett államháztartási kiadási funkciók átlagos GDP arányos szintje, valamint az átlagos GDP volumenváltozás közötti korrelációs együtthatók

	Egészségügy	Oktatás	Gazdasági ügyek	Produktív funkciók	GDP növekedés
Egészségügy	1				
Oktatás	0,206	1			
Gazdasági ügyek	-0,120	-0,399*	1		
Produktív funkciók	0,758**	0,381*	0,329	1	
GDP növekedés	-0,527**	-0,160	0,176	-0,414*	1

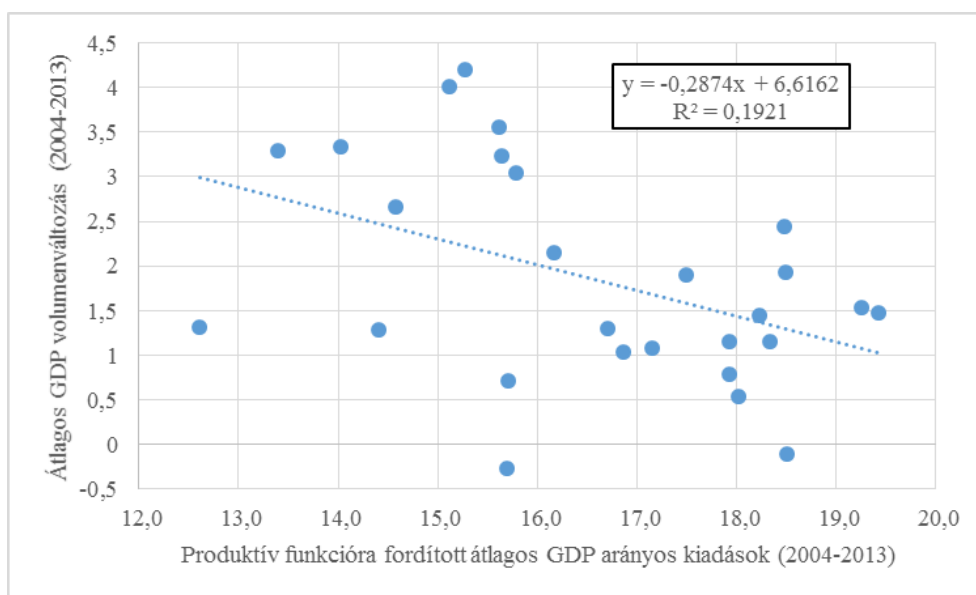
Spearman-féle korrelációs együtthatók

** 1%-on szignifikáns érték, * 5%-on szignifikáns érték (kétoldalú próba)

Az adatok forrása: Eurostat

A fenti táblázat azt mutatja, hogy a produktív funkciók közül csupán az egészségügyre fordított átlagos kiadások hozhatók statisztikailag szignifikáns lineáris összefüggésbe az átlagos GDP volumenváltozással, az együttható előjele azonban negatív. Amennyiben a produktív funkciókat aggregáltan viszonyítjuk az átlagos GDP változáshoz, úgy ez a lineáris kapcsolat gyengül, az előjel azonban továbbra is negatív. A lineáris regressziós összefüggés még gyengébb:

27. ábra: A produktív funkciókra fordított átlagos GDP arányos szintek valamint az átlagos GDP volumenváltozás közötti összefüggés 2007 és 2013 között

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki

A fenti, meglehetősen egyszerű statisztikai vizsgálatokból az rajzolódik ki, hogy a gazdaság-fejlesztésre fordított kiadások a vizsgált időszakban átlagosan csak kismértékű növekedési hatást generáltak, ráadásul ez az eredmény nem tekinthető statisztikailag szignifikánsnak. Meg szükséges jegyezni azonban, hogy a fejezetben felölelt időszakban a tagállamok gazdaságszerkezete több strukturális törésen is átesett, ami mindenféleképpen nehezíti az elemzést. Megjegyezzük továbbá, hogy a válság idején a produktívnek tekintett államháztartási

kiadások elsősorban nem a hosszú távú növekedési potenciál javítását szolgálták, hanem a recesszió tompítását, ebben a tekintetben pedig eredményesnek tekinthetők. Az összefüggések azt sugallják, hogy értelemszerűen elsősorban azok a tagállamok költöttek többet gazdaságélénkítésre, ahol a recesszió mélyebb volt. Ez a konstelláció pedig nem zárja ki, hogy egy kedvező világgazdasági környezetben a produktív funkciók és a növekedés közötti kapcsolat pozitív legyen, bár a válságot megelőző tanulmányok alapján érdemes megjegyezni, hogy ez az összefüggés az eltérő gazdaság- és társadalomszerkezetek miatt valószínűleg továbbra is nagyon gyenge.

6. Hasonlóságok és különbségek az államháztartások kiadási szerkezetében

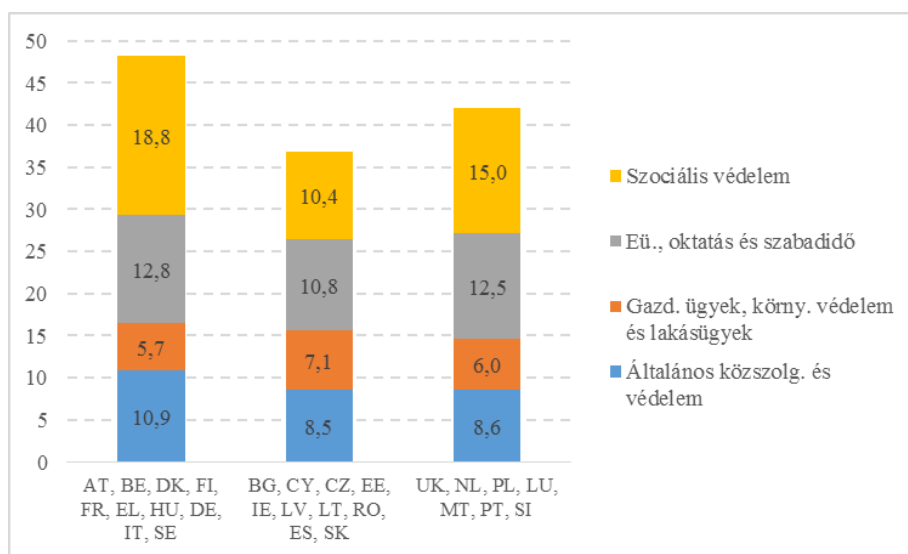
Ebben a fejezetben a GDP arányos államháztartási kiadási szerkezeteket hasonlítjuk össze. A priori feltételezésünk szerint a világgazdasági exogenitások minden tagállamra ható koegisztenciája, továbbá a hasonló belső gazdasági sajátosságok a kiadási szerkezetek homogén struktúráit hozzák létre a tagállamokban. A kiadási főfunkciók mentén az országok úgy csoportosíthatók, hogy a strukturálisan egymáshoz hasonlóak elkülöníthetők legyenek a szerkezetileg különböző tagállamoktól.

A vizsgálat több lépcsőben történik. Először a 2007-es, majd a 2013-as szerkezetek mentén végezzük el a csoportosítást, majd a két évet hasonlítjuk össze országonként⁴⁴.

6.1. Eredmények - 2007

A lefuttatott hierarchikus algoritmus alapján 3 féle csoportosítás létét találtuk legitimnek. A csoportok egyértelműen a szociális kiadások mentén válnak szét, majd az általános közszolgáltatások funkció szerint különböznek a leginkább. Érdekesség, hogy 2007-ben az általános gazdasági ügyek mentén az országok nem különböztek szignifikánsan⁴⁵. A különböző csoportok közötti különbséget, a következő ábra foglalja össze:

28. ábra: A tagállamok egy lehetséges csoportosíthatósága a kiadási funkciók szerint 2007-ben

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki

Az első csoportra általánosságban a következő jellemző⁴⁶:

- Magasabb az általános közszolgáltatások aránya, mint az utolsó két csoportban.
- Az átlagosnál jóval magasabb a szociális kiadások aránya, mind bármely más csoportban.

⁴⁴ Az elemzés módszertanát a hierarchikus osztályozó családok képezik. A hasonlóságok és különbségek összehasonlításául szolgáló távolságokat a Csebishev-féle módszerrel számoltuk, a hierarchikus szegmentálás esetén a legtávolabbi szomszéd agglomerációs algoritmust alkalmaztuk. A Csebishev-féle módszer jobban érzékeny a különbségekre, mint a négyzetes euklideszi metrika, sőt ebből a szempontból pedig számunka megfelelőbb, mint a szintén gyakran alkalmazott általánosított Minkowski metrika.

⁴⁵ Ennek eldöntésére többutas ANOVA-t és F-próbát alkalmaztunk, ahol a H0 a csoportátlagok egyenlősége volt.

⁴⁶ Tamhane-féle T2 próba alapján.

A második csoport megkülönböztető tényezői:

- Az első csoportnál szignifikánsan jóval alacsonyabb a közszolgáltatások GDP arányos ráfordítása
- Az átlagosnál magasabb a kiadások aránya a közrend funkcióban
- Az első és a negyedik csoportnál alacsonyabb szociális ráfordítások

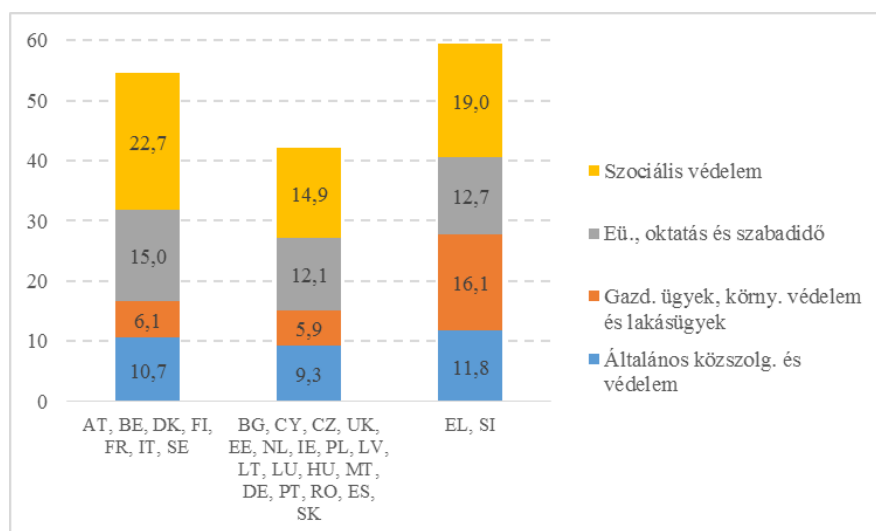
Az utolsó, harmadik, osztályt a következők jellemzik:

- Az első csoportnál jóval alacsonyabb közszolgáltatási ráfordítások.
- Közepes mértékű szociális ráfordítások (az első csoportnál alacsonyabb, de a második, csoportnál magasabb).

6.2. Eredmények - 2013

A vizsgálatot azonos módszertannal elvégeztük a 2013-as évre is és azt tapasztaltuk, hogy a tagállamok három csoportja 5 kiadási funkció szerint statisztikailag szignifikánsan különbözik egymástól: általános közszolgáltatások és védelem, gazdasági ügyek, egészségügy és szociális védelem.

29. ábra: A tagállamok egy lehetséges csoportosíthatósága a kiadási funkciók szerint 2013-ban

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki

Az első csoportra az alábbiak jellemzőek:

- Az általános közszolgáltatások funkció szintje magasabb, mint a második csoportban, de nem szignifikánsan magasabb, mint a harmadikban.
- A közrendre fordított kiadások szignifikánsan alacsonyabban, mint a többi csoportban.
- Az egészségügyi kiadások szignifikánsabban magasabbak, mint a második csoportban.
- A szociális védelmi kiadások statisztikailag szignifikánsan jóval magasabbak, mint a többi csoportban.

A második csoportot a következők jellemzik:

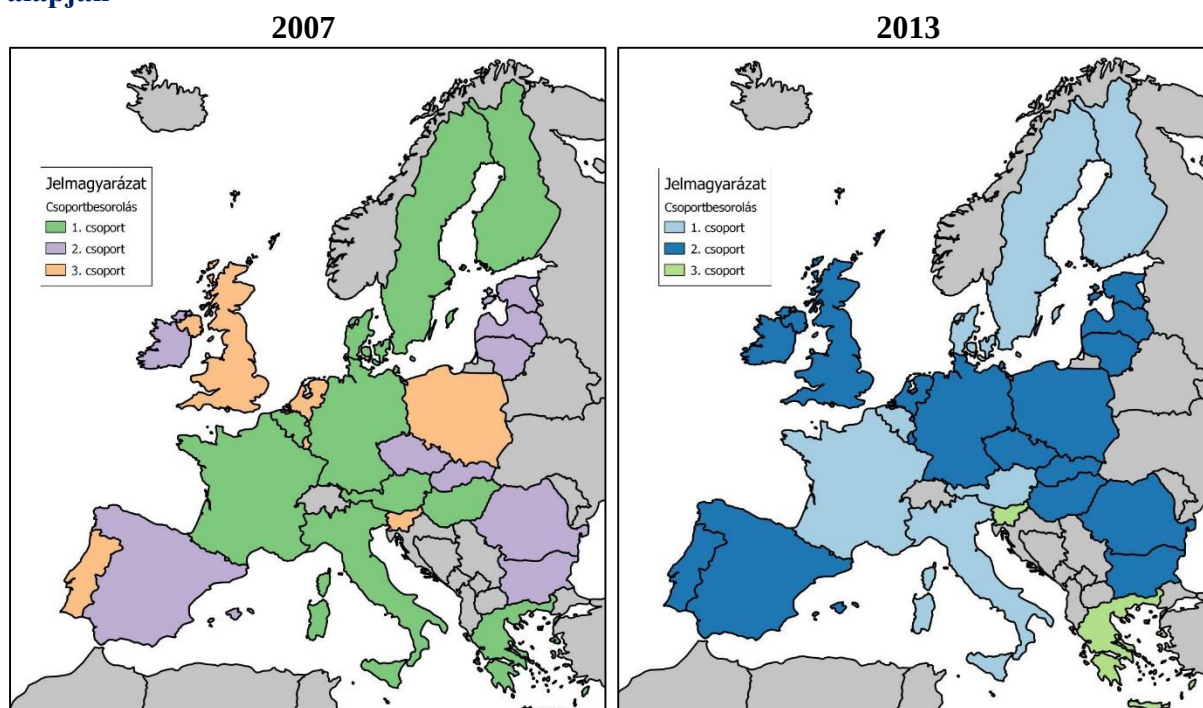
- Az általános közszolgáltatások szintje alacsonyabb, mint az első csoportban.
- A közrendvédelmi ráfordítások magasabbak, mint az első csoportban.
- A gazdasági ügyekre fordított kiadások jóval alacsonyabbak, mint a harmadik csoportban.
- Az egészségügyi kiadások alacsonyabbak, mint az első csoportban.
- A szociális kiadások sokkal alacsonyabbak, mint a többi országcsoporthoz.

A harmadik csoport jellemzői:

- A gazdasági ügyekre fordított kiadások jelentősen nagyobbak, mint a többi országcsoportban, igaz ebben közrejátszottak az egyszeri tételként elkönyvelt bankmentő csomagok is.
- A szociális kiadások jelentősen magasabbak, mint a második csoportban, de alacsonyabbak, mint az elsőben.

A csoportok összetétele jelentősen megváltozott 7 év alatt, ami elsősorban a szociális kiadásokban, valamint az általános közszolgáltatásokban (ami nagy részben az államadóssággal kapcsolatos tranzakciókat takarja) tapasztalt szinteltolódásoknak köszönhető. A legtöbb tagállam jelentősen csökkentette jóléti ráfordításait, kamatkiadások azonban megnövekedtek.

1. kép: A tagállamok besorolása az államháztartási kiadási szerkezetek hasonlósága alapján

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki

A 2007-es térképen zöld szín jelöli a nagy szociális rendszerrel rendelkező tagállamokat, amelyek közül 2013-ra Németország és Magyarország is „átsorolódott” a 2007-ben lilával, 2013-ban sötétkéssel jelölt alacsonyabb szociális kiadásokkal rendelkező országok közé. „Eltűnt” továbbá a 2007-ben még néhány tagállamból álló, közepesen nagy szociális védelemmel bíró (bal oldali ábrán sárgával jelölt) csoport, amely csökkentve ilyen irányú kiadásait, az alacsony szociális védelemi kiadásokkal jellemzett országok közé integrálódott 2013-ban. A költségvetéseket tekintve ezáltal egy jóval homogénebb integráció jött létre, amelyben éles a különbség az ellátórendszerek között.

7. A Strukturális és Kohéziós Alapokból folyósított támogatások felhasználásának nemzetközi összehasonlítása 2007 és 2013 között

Az államháztartási kiadások vizsgálatakor EU tagállamok esetében érdemes figyelembe venni az EU Strukturális Alapjaiból és eszközeiből folyósított támogatásokat is, mivel ezek a donor országokban kiemelt szerepet töltenek be a gazdasági növekedés támogatásában. A támogatások elvileg nem helyettesíthetik az állam feladatait, mégis a legtöbb esetben kiegészítik azt. Ugyanakkor a COFOG statisztika nem tartalmazza a kapott EU-s támogatásokat, mivel azok nem belföldi költségvetési tételek. A két statisztika konzisztencia-vizsgálatából kiderült, hogy az államháztartási kiadási statisztika tételei semmilyen módon nem feleltethetők egyértelműen meg az EU-támogatások területeinek, amelyek lényegében minden COFOG osztályt érintenek (vagyis nem sorolhatóak be csak a 04-es, általános gazdasági ügyek csoportba). Például egy közösségi intézmény informatikai fejlesztését abba a COFOG csoportba kellene elkönyvelni, ahová az intézmény jellege szerint tartozik (pl.: egy iskola számítógépparkjának modernizálása az oktatási (COFOG 09) csoportba tartozik, míg ha ugyanez egy kórházban történik, akkor az egészségügyi (COFOG 07) csoportba kell tenni). Ezért ebben a fejezetben az EU támogatások tételei részterületenként nem, csak aggregáltan kapcsolhatók a központi költségvetéshez. Ebben a fejezetben elsősorban a 2004-ben, illetve később csatlakozott tagállamok támogatási statisztikáit tekintjük át. Azért ezekre az országokra koncentrálunk, mert a 2004 előtt csatlakozott tagállamok jóval kevesebb támogatásban részesültek.

7.1. A Strukturális és Kohéziós Alapok - a 2007-2013-as tervezési időszak áttekintése

A Strukturális Alapok jelentik az Európai Unió regionális politikájának fő pénzügyi forrását. A Strukturális Alapok létrehozása óta eltelt időszakban a finanszírozás formája változott, különböző alapok összevonásra kerültek. A vizsgálati időszakban, 2007-2013 között a regionális célkitűzéseket 3 alapból finanszírozták⁴⁷.

2. táblázat: Az EU források pénzügyi alapjainak felosztása célkitűzés szerint

Célkitűzések	Strukturális Alapok és eszközök		
Konvergencia	ERFA	ESZA	Kohéziós Alapok
Regionális Versenyképesség és Foglalkoztatás	ERFA	ESZA	
Európai Területi Együttműködés	ERFA		

Forrás: Európai Bizottság

Az **Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)** a regionális gazdaságok fejlődését és strukturális alkalmazkodását, illetve a hanyatló ipari területek szerkezetátalakítását támogatja. A fenti táblázatban feltüntetett 3 célkitűzés mentén különböző beavatkozási területeket foglalmaztak meg, amelyeket az ERFA-ból finanszíroznak. ERFA támogatásban valamennyi tagállam részesülhetett.

⁴⁷Ana-Paula Laissy (szerk): Az Európai Unió regionális politikája: A régiókért dolgozunk, Európai Bizottság, Regionális Politikai Főigazgatóság, 2008 <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/working2008/work_hu.pdf> Letöltve: 2015.11.04.

A *konvergencia* célkitűzés során a gazdasági struktúrák modernizálása volt a cél a fenntartható munkahelyek és a fenntartható, integrált gazdaságfejlődés érdekében. Ennek értelmében az alábbi területek számíthattak pénzügyi ösztönzőkre:

- kutatás és technológiafejlesztés (K+TF), innováció és vállalkozói szellem;
- információs társadalom;
- környezetvédelem;
- kockázatmegelőzés;
- idegenforgalom;
- befektetések a kultúra területén;
- közlekedési beruházások;
- energiaügy;
- oktatási beruházások;
- beruházások az egészségügyi és szociális infrastruktúra területén;
- a kkv-kon belül végzett beruházások közvetlen támogatása.

A *regionális versenyképesség* és foglalkoztatás célkitűzés szempontjából három támogatási területet jelöltek meg, ezekre rendre a tudásalapú gazdaság megteremtése az innovációs kapacitások fokozásával, a környezetvédelem és kockázatmegelőzés valamint az információs és kommunikációs technológiához való hozzáférés biztosítása különös tekintettel a kkv-kra.

Az *európai területi együttműködés* célkitűzés a tagállamok határ menti régióira koncentrál, fókuszában a határon átnyúló gazdasági és társadalmi tevékenységek fejlesztése áll. A célkitűzés támogatási területe széles, összhangban van a korábbiakban említett célkitűzések támogatási prioritásával. Az innovációs a környezeti vetületet kiegészíti a határon átnyúló hálózatépítés, valamint a helyi és regionális hatóságok közötti tapasztalatcsere előmozdítása.

A **Kohéziós Alap (KA)** célja az Európai Unió gazdasági és szociális kohéziójának az erősítése a fenntartható fejlődés elősegítése érdekében. A KA forrásait a 2007-2013-as tervezési időszakban a környezetvédelem és a transzeurópai közlekedési hálózatok területén a 2004-ben csatlakozott 10 tagállamban illetve Spanyolországban, Görögországban és Portugáliában az említett területek mentén végrehajtott intézkedésekre lehetett fordítani.

Európai Szociális Alap (ESZA) célja a foglalkoztatás növelése, munkatermelékenység javítása, társadalmi befogadás előmozdítása és a foglalkoztatás területi egyenlőtlenségeinek csökkentése. ESZA finanszírozásban valamennyi tagállam részesült, azonban egyes felhasználási területek esetén nem minden ország részesült támogatásban.

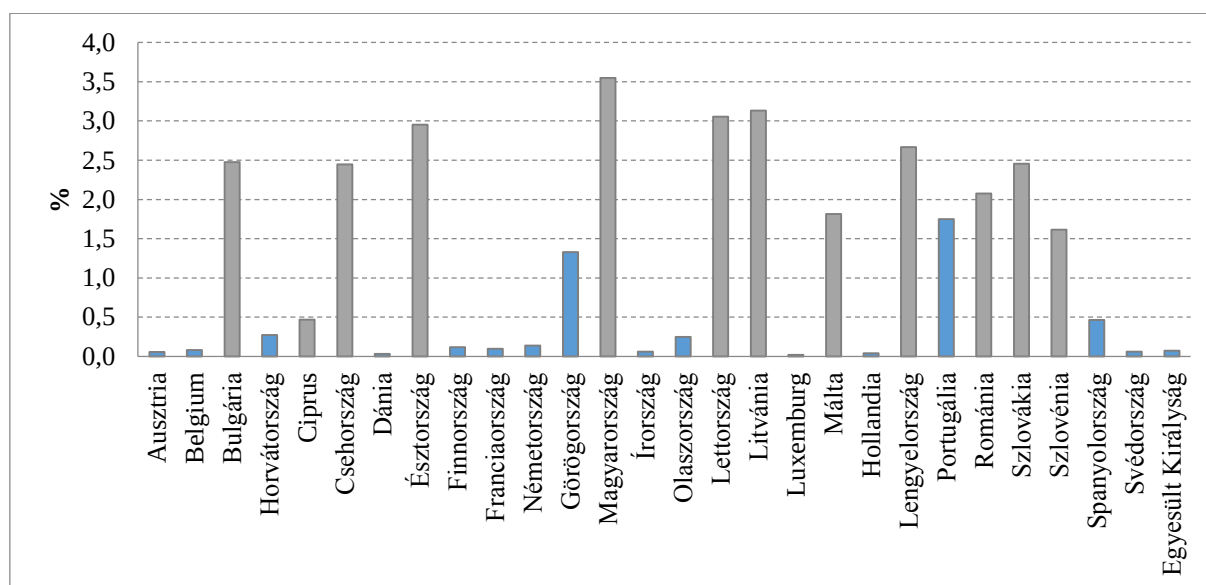
A 2007-2013-as időszakban a támogatás összesen 347 milliárd euró volt, alaponként rendre az alábbi összeg állt rendelkezésre⁴⁸:

- ERFA: 201 milliárd euró
- KA: 70 milliárd euró
- ESZA: 76 milliárd euró

⁴⁸ Lewis Dijkstra (szerk): Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe: A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régiókban és városaiban, Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról, Európai Bizottság, Regionális és Várospolitikai Főigazgatóság, 2014
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/light_6cr_hu.pdf

Az ERFA, ESZA és KA támogatások 2007-től 2013-ig tartó időszak kumulált, folyóáras GDP-hez viszonyított arányának területi bontásából látható, hogy a 2004 után csatlakozott országok, illetve Románia és Bulgária részesült a legnagyobb arányú finanszírozásban. A 2007-2013-as kumulált GDP-vel arányosított összehasonlítás alapján látható, hogy Magyarországra kiemelkedően jelentős összegű finanszírozás jutott 2007-2013-as tervezési időszakban.

30. ábra: 2007-2013 tervezési időszak támogatási összege a vizsgált időszak kumulált GDP-jének arányában (KA, ERFA, ESZA)

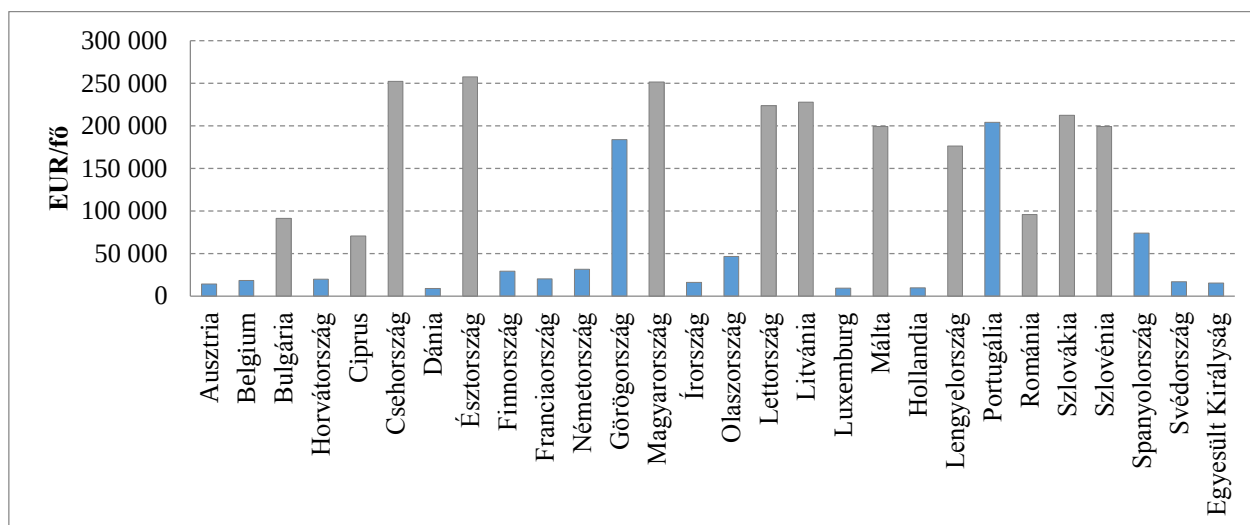
Forrás: Európai Bizottság, Eurostat, megjegyzés: szürke színnel az új tagállamok vannak megjelölve

Amennyiben a 2007-2013-as tervezési időszak teljes támogatási összegét a népesség számára⁴⁹ vetítjük, akkor látható, hogy Észtország és Csehország után Magyarország a harmadik legnagyobb összegű - hét év alatt több mint 250 ezer euro/fő - kifizetésben részesült. Bulgáriára, Romániára és Ciprusra jutó 100 ezer euró alatti támogatás jelentősen elmarad az újonnan csatlakozott országok 188.286 eurós átlagától.

Az EU15 országai közül népesség arányosan Görögország, Portugália és Spanyolország részesült számottevő uniós forrásban az elmúlt tervezési időszakban.

⁴⁹ A népességszámnál 2013.január 1-jei állapotot vettük figyelembe.

31. ábra: Népeség arányos támogatási összeg (ERFA, KA, ESZA)

Forrás: Európai Bizottság, Eurostat , (Népeség= 2013.január 1.), megjegyzés: szürke színnel az új tagállamok vannak megjelölve

7.2. Strukturális Alapok tématerületenkénti bontása

Az Európai Bizottság a 2007-2013-as tervezési időszakban 15 prioritást jelölt ki, amely mentén összesítette a támogatásokat felhasználási területenként. Ezek rendre a következők:

3. táblázat: A Strukturális Alapból támogatható területek

Támogatási területek	
Kutatás- és technológiafejlesztés	Városi és területi fejlesztések támogatása
IT szolgáltatások és infrastruktúra	Társadalmi befogadás
Egyéb, a kkv szektort érintő üzleti támogatás	Szociális infrastruktúra
Energiaügy	Munkaerő-piaci részvétel fokozása
Környezetvédelem	Humántőke fejlesztése
Befektetések a kultúra területén, örökségvédelemi, idegenforgalomi fejlesztések	Technikai segítségnyújtás és kapacitás növelése
Közúti közlekedéshálózat fejlesztése	
Vasúti közlekedéshálózat fejlesztése	
Egyéb, közlekedéshez kapcsolódó beruházások	

A felhasználási területenkénti bontást arányosítva az adott ország 2007-től 2013-ig tartó időszak folyóáras, kumulált GDP-jével megvizsgáltuk, hogy az újonnan csatlakozott tagállamokban milyen prioritásokat finanszíroztak legnagyobb mértékben a hét év során (lásd III. számú melléklet).

A kutatás-fejlesztés és innovációt érintő kkv támogatások fő haszonélvezői elsősorban a Balti országok voltak, míg az információs technológiai fejlesztések esetében kiemelkedő Szlovákia GDP arányos részesedése a többi országhoz képest. Az egyéb, kkv-kat érintő üzleti fejlesztések esetén pedig Magyarországra – a többi országgal összevetve – 0,2 százalékponttal több finanszírozás jutott a hét év kumulált GDP-jéhez viszonyítva.

2007 és 2013 között összességében a *kutatás és technológiafejlesztésre, környezetvédelemre és közúti közlekedési beruházási* területen került sor a vizsgált országokban a legnagyobb GDP arányos kifizetésekre.

A kutatás és technológiafejlesztés esetében a vizsgált 12 ország közül 7 országban GDP arányosan 0,3% és afölötti támogatásban részesültek a vállalatok 2007-2013 között. Viszont Cipruson, Bulgáriában és Máltán GDP-hez viszonyítva csupán 0,1% körüli kifizetések történtek az adott területen az elmúlt tervezési időszak kumulált GDP-jéhez viszonyítva.

A környezetvédelmi területen Magyarország (0,65%), míg a közúti közlekedésre Lengyelország (0,63%) kapta GDP arányosan a legtöbb támogatást. A vasúti közlekedés modernizálására Litvánia, Csehország és Magyarország hasonló arányban részesült támogatásban.⁵⁰ Az egyéb, közlekedésfejlesztéshez kapcsolódó beruházások esetében Lettország és Magyarország mellett Bulgária is közel 0,2% GDP arányos támogatás kapott.

Magyarország GDP arányos részesedése kiemelkedő volt a foglalkoztatást és munkatermelékenységet érintő támogatási területeken a 2007-2013-as időszakban; a szociális infrastruktúra fejlesztése és a munkaerő-piaci területen az első három ország között szerepel. Továbbá a társadalmi befogadás erősítése és a humántőke fejlesztése prioritások esetében a vizsgált országok között a legnagyobb támogatásban részesült a hét éves kumulált GDP-hez viszonyítva.

Bár a Strukturális Alapok elsősorban az újonnan csatlakozott tagállamok és az EU15 államainak egymáshoz való közeledését szolgálja a gazdaság-társadalmi dimenziókban, azonban egyes prioritásokat nagyobb mértékben finanszíroznak az EU15 elmaradottabb tagállamaiban.

A környezetvédelmi és közlekedésfejlesztésre szintén jogosult Görögország, Portugália és Spanyolország, ugyanakkor a GDP arányos támogatás mértéke elmaradt az újonnan csatlakozott országokétól. Spanyolországnál és Portugáliánál csupán Ciprusra jutott kevesebb finanszírozás a környezetvédelem támogatására és a közúti beruházások fejlesztésére. Görögország elmaradottságát jelzi, hogy Litvániával azonos arányban részesült közúti fejlesztési támogatásban az elmúlt időszakban. A vasúti beruházások GDP arányos részesedését összehasonlítva látható, hogy a Görögországra, Spanyolországra és Portugáliára jutott a legkevesebb támogatás (lásd III. számú melléklet).

⁵⁰ Máltán és Cipruson nincs vasúti közlekedés.

Mellékletek

I.a. Melléklet: A GDP arányos államháztartási kiadások százalékpontos változása az előző évhez képest, és 2008-13 között összesen

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Európai Unió (28)	-0,64	1,56	3,83	-0,33	-1,44	0,43	-0,39	3,65
Belgium	-0,16	1,95	3,77	-0,92	0,94	1,54	-0,13	7,15
Bulgária	3,69	-0,47	2,50	-2,87	-2,49	0,59	2,97	0,22
Csehország	-0,85	0,21	3,46	-0,65	-0,49	1,39	-1,77	2,16
Dánia	-0,24	0,94	6,28	0,26	-0,22	1,97	-1,73	7,50
Németország	-1,83	0,73	3,94	-0,26	-2,61	-0,38	0,03	1,45
Észtország	0,37	5,51	5,93	-5,29	-2,98	1,52	-0,61	4,09
Írország	2,06	5,96	5,33	18,39	-20,14	-3,70	-2,18	3,65
Görögország	2,11	3,62	3,40	-1,84	1,82	0,73	5,23	12,95
Spanyolország	0,65	2,22	4,62	-0,15	0,03	2,23	-2,81	6,14
Franciaország	-0,27	0,76	3,77	-0,32	-0,52	0,88	0,25	4,82
Horvátország	-0,18	-0,24	2,67	-0,18	1,34	-1,49	0,74	2,84
Olaszország	-0,84	1,04	3,33	-1,28	-0,74	1,69	0,07	4,11
Ciprus	-1,04	0,75	3,77	-0,02	0,28	-0,68	-0,43	3,67
Lettország	-2,15	3,25	6,49	1,22	-5,82	-2,01	-0,22	2,92
Litvánia	0,94	2,84	6,81	-2,62	0,18	-6,39	-0,62	0,19
Luxemburg	-2,05	1,98	5,64	-1,08	-1,29	1,18	-1,02	5,40
Magyarország	-1,59	-1,32	1,89	-1,08	0,20	-1,16	0,76	-0,71
Málta	-1,16	1,42	-0,70	-0,83	-0,12	1,59	-0,03	1,33
Hollandia	-0,59	1,11	4,62	0,03	-1,19	0,11	-0,91	3,76
Ausztria	-1,10	0,69	4,31	-1,37	-1,85	0,13	-0,11	1,79
Lengyelország	-1,62	1,36	0,79	0,42	-2,06	-1,03	-0,19	-0,70
Portugália	-0,76	0,85	4,89	1,60	-1,84	-1,16	1,53	5,87
Románia	3,04	0,60	1,70	-1,03	-0,44	-2,74	-1,26	-3,17
Szlovénia	-2,04	1,81	4,50	0,72	0,60	-1,65	11,97	17,94
Szlovákia	-2,44	0,26	7,51	-1,95	-1,48	-0,33	0,82	4,84
Finnország	-1,54	1,46	6,50	0,00	-0,41	1,79	1,42	10,76
Svédország	-1,70	0,68	2,76	-1,06	-0,60	1,15	0,77	3,72
Egyesült Királyság	-0,10	3,78	3,03	-0,87	-1,98	-0,06	-1,73	2,18

I.b. Melléklet: A GDP változás százalékpontos hatása a GDP arányos államháztartási kiadások változásában az előző évhez képest, és 2008-13 között összesen

GEO/TIME	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Európai Unió (28)	-2,70	-0,30	2,88	-2,22	-1,45	-0,93	-0,41	-2,44
Belgium	-2,63	-1,35	0,80	-2,45	-2,05	-1,20	-0,75	-7,00
Bulgária	-7,30	-5,25	0,13	-0,47	-2,91	-0,62	-0,20	-9,31
Csehország	-3,70	-1,92	1,02	-0,35	-0,74	-0,21	-0,37	-2,57
Dánia	-1,67	-1,69	2,63	-2,81	-1,10	-1,07	-0,60	-4,64
Németország	-2,14	-0,84	1,88	-2,29	-2,12	-0,84	-1,06	-5,28
Észtország	-6,90	-0,66	6,56	-1,63	-4,95	-3,13	-2,15	-5,97
Írország	-2,35	2,02	4,56	1,27	-2,13	-0,22	-1,04	4,46
Görögország	-3,20	-2,02	0,99	2,52	4,53	4,18	3,39	13,59
Spanyolország	-2,81	-1,35	1,52	-0,08	0,44	1,23	0,50	2,27
Franciaország	-2,60	-1,37	1,62	-1,73	-1,70	-0,76	-0,81	-4,76
Horvátország	-4,25	-3,52	2,28	0,42	-0,67	0,30	0,05	-1,15
Olaszország	-1,85	-0,67	1,86	-1,02	-1,01	0,75	0,25	0,15
Ciprus	-3,57	-3,22	0,76	-1,46	-0,96	0,17	3,00	-1,70
Lettország	-10,87	-2,90	9,88	2,11	-5,06	-2,86	-1,61	-0,44
Litvánia	-7,27	-4,80	7,92	-1,72	-4,90	-2,39	-1,73	-7,62
Luxemburg	-3,78	-0,95	1,66	-3,97	-2,93	-1,41	-2,93	-10,53
Magyarország	-2,90	-2,86	1,46	-1,50	-1,99	-0,85	-2,48	-8,22
Málta	-2,84	-2,74	-0,07	-3,08	-1,82	-1,93	-1,94	-11,57
Hollandia	-2,50	-1,84	1,63	-1,09	-0,85	-0,16	-0,41	-2,72
Ausztria	-2,92	-1,69	1,06	-1,55	-2,42	-1,39	-0,93	-6,93
Lengyelország	-4,91	-3,39	-2,99	-2,79	-3,66	-1,70	-0,71	-15,24
Portugália	-2,47	-0,88	0,96	-1,32	1,05	2,15	-0,56	1,40
Románia	-7,87	-9,88	1,07	-1,81	-2,29	-1,95	-2,49	-17,35
Szlovénia	-4,81	-3,50	2,28	-0,12	-0,88	1,18	0,13	-0,90
Szlovákia	-4,35	-3,14	2,89	-2,34	-1,83	-1,12	-0,80	-6,35
Finnország	-3,79	-1,84	3,59	-1,84	-2,84	-0,83	-0,85	-4,62
Svédország	-3,17	-1,38	1,55	-3,66	-2,00	-0,41	-1,23	-7,13
Egyesült Királyság	-2,36	-1,11	1,11	-2,29	-1,92	-1,32	-1,88	-7,42

I.c. Melléklet: A „kiadási hatás” százalékpontban a GDP arányos államháztartási kiadások változásában az előző évhez képest, és 2008-13 között összesen

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008-2013
Európai Unió (28)	2,06	1,86	0,95	1,89	0,02	1,36	0,01	6,09
Belgium	2,47	3,30	2,97	1,53	2,98	2,75	0,61	14,15
Bulgária	10,99	4,77	2,36	-2,41	0,42	1,21	3,17	9,53
Csehország	2,85	2,13	2,44	-0,30	0,25	1,60	-1,40	4,73
Dánia	1,43	2,63	3,64	3,07	0,88	3,04	-1,13	12,14
Németország	0,31	1,56	2,07	2,03	-0,49	0,46	1,09	6,73
Észtország	7,27	6,17	-0,63	-3,65	1,97	4,65	1,54	10,06
Írország	4,41	3,94	0,77	17,12	-18,01	-3,48	-1,14	-0,80
Görögország	5,31	5,64	2,41	-4,37	-2,72	-3,45	1,84	-0,65
Spanyolország	3,46	3,57	3,10	-0,07	-0,42	1,00	-3,31	3,87
Franciaország	2,34	2,13	2,15	1,41	1,18	1,64	1,06	9,58
Horvátország	4,07	3,28	0,39	-0,60	2,02	-1,79	0,69	3,99
Olaszország	1,01	1,71	1,47	-0,26	0,28	0,94	-0,17	3,96
Ciprus	2,52	3,97	3,00	1,43	1,24	-0,85	-3,43	5,37
Lettország	8,72	6,15	-3,39	-0,89	-0,76	0,85	1,39	3,36
Litvánia	8,21	7,64	-1,11	-0,91	5,08	-4,00	1,11	7,82
Luxemburg	1,74	2,93	3,98	2,89	1,64	2,58	1,91	15,93
Magyarország	1,31	1,54	0,43	0,42	2,19	-0,31	3,24	7,51
Málta	1,67	4,16	-0,63	2,25	1,70	3,51	1,91	12,91
Hollandia	1,91	2,95	2,99	1,12	-0,34	0,27	-0,50	6,48
Ausztria	1,83	2,38	3,24	0,18	0,57	1,52	0,82	8,72
Lengyelország	3,30	4,75	3,78	3,21	1,61	0,67	0,52	14,54
Portugália	1,71	1,73	3,93	2,92	-2,88	-3,31	2,09	4,47
Románia	10,91	10,48	0,62	0,78	1,85	-0,78	1,22	14,17
Szlovénia	2,77	5,31	2,22	0,84	1,48	-2,84	11,83	18,84
Szlovákia	1,92	3,40	4,62	0,39	0,36	0,80	1,62	11,19
Finnország	2,24	3,31	2,91	1,84	2,43	2,62	2,27	15,38
Svédország	1,48	2,07	1,21	2,61	1,39	1,56	2,01	10,84
Egyesült Királyság	2,26	4,89	1,92	1,42	-0,06	1,26	0,16	9,59

II. Melléklet: A GDP arányos államháztartási bevételek funkció szerinti megoszlása évenként

Államháztartási kiadások összesen (COFOG TOTAL)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	44,9	46,5	50,3	50,0	48,5	49,0	48,6
Belgium	47,6	49,4	53,2	52,3	53,2	54,8	54,4
Bulgária	38,2	37,7	40,6	37,4	34,7	35,2	38,3
Csehország	40,0	40,2	43,6	43,0	42,5	43,8	42,0
Dánia	49,6	50,5	56,8	57,1	56,8	58,8	57,1
Németország	42,7	43,5	47,4	47,2	44,6	44,2	44,3
Észtország	34,2	39,8	45,7	40,4	38,0	39,7	38,9
Írország	35,9	42,0	47,5	66,1	46,2	42,2	40,6
Görögország	46,9	50,5	54,0	52,1	53,7	53,8	59,2
Spanyolország	38,9	41,1	45,8	45,6	45,4	47,3	44,3
Franciaország	52,2	53,0	56,8	56,4	55,9	56,7	57,1
Horvátország	44,9	44,7	47,3	47,1	48,5	47,0	47,7
Olaszország	46,8	47,8	51,1	49,9	49,1	50,8	50,8
Ciprus	38,0	38,7	42,5	42,5	42,8	42,1	41,4
Lettország	33,9	37,0	43,4	44,2	38,9	36,6	36,1
Litvánia	35,3	38,1	44,9	42,3	42,5	36,1	35,5
Luxemburg	38,5	39,8	45,5	44,4	42,7	43,8	44,3
Magyarország	50,2	48,9	50,8	49,7	49,9	48,7	49,7
Málta	41,1	42,6	41,9	41,0	40,9	42,4	42,3
Hollandia	42,8	43,8	48,2	48,2	47,0	47,5	46,8
Ausztria	49,1	49,8	54,1	52,8	50,9	51,0	50,9
Lengyelország	43,1	44,4	45,2	45,9	43,9	42,9	42,2
Portugália	44,5	45,3	50,2	51,8	50,0	48,5	50,1
Románia	38,3	38,9	40,6	39,6	39,2	36,4	35,2
Szlovénia	42,2	44,0	48,5	49,2	49,8	48,1	59,7
Szlovákia	36,1	36,4	43,8	42,0	40,6	40,2	41,0
Finnország	46,8	48,3	54,8	54,8	54,4	56,1	57,8
Svédország	49,7	50,3	53,1	51,2	50,5	51,7	52,4
Egyesült Királyság	42,9	46,6	49,7	48,6	46,8	47,0	45,5

Forrás: Eurostat

Általános közszolgáltatások (COFOG 01)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	6,4	6,6	6,7	6,7	6,9	6,9	6,8
Belgium	8,6	8,6	9,1	8,5	8,5	8,6	8,5
Bulgária	7,5	5,1	7,4	3,9	3,9	3,6	4,2
Csehország	4,3	4,3	4,7	4,5	4,5	6,5	4,7
Dánia	6,7	7,1	7,9	7,9	8,2	9,3	7,8
Németország	6,1	6,4	6,6	6,5	6,6	6,4	6,4
Észtország	3,4	3,2	3,8	3,4	3,5	4,1	4,0
Írország	3,5	3,9	4,7	5,3	6,0	6,7	6,7
Görögország	11,3	11,2	11,9	12,2	12,8	10,7	9,7
Spanyolország	4,9	5,1	5,6	5,5	6,2	6,5	6,9
Franciaország	7,1	7,2	7,2	6,8	6,8	6,8	6,8
Horvátország	7,5	7,5	8,1	8,5	9,0	8,0	8,8
Olaszország	8,6	8,9	8,6	8,3	8,6	9,3	8,9
Ciprus	10,3	10,1	11,1	9,9	10,4	11,5	10,1
Lettország	3,9	3,8	4,7	4,8	4,9	4,9	4,7
Litvánia	4,1	4,0	4,5	4,6	8,4	4,5	5,3
Luxemburg	4,6	4,8	5,3	5,7	5,6	5,7	5,1
Magyarország	9,6	9,4	10,1	9,5	9,0	9,6	10,4
Málta	6,9	7,2	7,8	6,8	7,1	7,4	7,0
Hollandia	5,5	5,7	5,5	5,7	5,3	5,2	5,1
Ausztria	7,6	7,2	7,8	7,7	7,3	7,2	7,2
Lengyelország	5,4	5,4	5,6	5,7	5,6	5,8	5,7
Portugália	6,8	6,1	7,1	8,2	8,5	9,1	9,0
Románia	4,5	4,8	4,3	4,5	4,8	4,9	4,9
Szlovénia	5,5	5,4	6,0	6,1	6,3	6,2	6,7
Szlovákia	4,1	3,8	5,8	4,8	4,6	4,8	5,5
Finnország	6,7	7,0	7,8	7,7	8,0	8,2	8,3
Svédország	7,7	7,8	7,4	7,4	7,6	7,7	7,8
Egyesült Királyság	4,6	4,7	4,7	5,5	5,7	5,4	5,7

Forrás: Eurostat

Általános közszolgáltatásokból: Államadóssággal kapcsolatos tranzakciók (COFOG 01.7)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	na.	na.	na.	na.	3,0	3,0	2,8
Belgium	3,9	3,8	3,7	3,5	3,5	3,5	3,2
Bulgária	1,8	0,9	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8
Csehország	1,2	1,1	1,3	1,4	1,4	1,5	1,4
Dánia	1,7	1,5	2,0	2,0	2,1	1,9	1,8
Németország	2,7	2,7	2,7	2,5	2,6	2,4	2,1
Észtország	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Írország	1,0	1,3	2,0	3,0	3,5	4,2	4,4
Görögország	4,8	5,2	5,2	6,1	7,5	5,2	4,2
Spanyolország	1,6	1,6	1,8	1,9	2,5	3,2	3,5
Franciaország	2,7	3,0	2,6	2,5	2,8	2,7	2,4
Horvátország	1,9	2,0	2,4	2,6	3,3	3,6	3,7
Olaszország	4,7	4,8	4,4	4,3	4,6	5,2	4,9
Ciprus	2,8	2,6	2,3	2,0	2,2	2,9	3,2
Lettország	0,4	0,6	1,5	1,7	1,9	1,8	1,6
Litvánia	0,8	0,8	1,3	1,9	1,9	2,1	1,9
Luxemburg	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6
Magyarország	4,0	4,1	4,5	4,2	4,2	4,7	4,8
Málta	3,5	3,4	3,3	3,1	3,2	3,0	2,9
Hollandia	2,1	2,1	2,1	1,9	1,9	1,9	1,8
Ausztria	3,3	3,1	3,4	3,1	3,0	3,0	2,8
Lengyelország	2,2	2,2	2,5	2,6	2,6	2,8	2,6
Portugália	3,1	3,3	3,2	3,2	4,7	5,1	5,0
Románia	na.	na.	na.	na.	1,8	1,8	1,8
Szlovénia	1,3	1,1	1,5	1,7	2,0	2,1	2,7
Szlovákia	1,4	1,2	1,4	1,3	1,6	1,8	1,9
Finnország	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5	1,5	1,4
Svédország	1,6	1,5	1,1	1,0	1,1	0,9	0,8
Egyesült Királyság	2,2	2,3	1,9	2,9	3,2	2,9	2,9

Forrás: Eurostat

Általános közszolgáltatások államadóssággal kapcsolatos tranzakciók nélkül							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	na.	na.	na.	na.	3,9	3,9	4,0
Belgium	4,7	4,8	5,4	5,0	5,0	5,1	5,3
Bulgária	5,7	4,2	6,6	3,2	3,2	2,8	3,4
Csehország	3,1	3,2	3,4	3,1	3,1	5,0	3,3
Dánia	5,0	5,6	5,9	5,9	6,1	7,4	6,0
Németország	3,4	3,7	3,9	4,0	4,0	4,0	4,3
Észtország	3,2	3,0	3,6	3,2	3,3	3,9	3,8
Írország	2,5	2,6	2,7	2,3	2,5	2,5	2,3
Görögország	6,5	6,0	6,7	6,1	5,3	5,5	5,5
Spanyolország	3,3	3,5	3,8	3,6	3,7	3,3	3,4
Franciaország	4,4	4,2	4,6	4,3	4,0	4,1	4,4
Horvátország	5,6	5,5	5,7	5,9	5,7	4,4	5,1
Olaszország	3,9	4,1	4,2	4,0	4,0	4,1	4,0
Ciprus	7,5	7,5	8,8	7,9	8,2	8,6	6,9
Lettország	3,5	3,2	3,2	3,1	3,0	3,1	3,1
Litvánia	3,3	3,2	3,2	2,7	6,5	2,4	3,4
Luxemburg	4,2	4,4	4,7	5,1	5,0	5,0	4,5
Magyarország	5,6	5,3	5,6	5,3	4,8	4,9	5,6
Málta	3,4	3,8	4,5	3,7	3,9	4,4	4,1
Hollandia	3,4	3,6	3,4	3,8	3,4	3,3	3,3
Ausztria	4,3	4,1	4,4	4,6	4,3	4,2	4,4
Lengyelország	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	3,1
Portugália	3,7	2,8	3,9	5,0	3,8	4,0	4,0
Románia	na.	na.	na.	na.	3,0	3,1	3,1
Szlovénia	4,2	4,3	4,5	4,4	4,3	4,1	4,0
Szlovákia	2,7	2,6	4,4	3,5	3,0	3,0	3,6
Finnország	5,2	5,5	6,3	6,3	6,5	6,7	6,9
Svédország	6,1	6,3	6,3	6,4	6,5	6,8	7,0
Egyesült Királyság	2,4	2,4	2,8	2,6	2,5	2,5	2,8

Forrás: Eurostat

Védelem (COFOG 02)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4
Belgium	1,0	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9
Bulgária	1,4	1,3	1,2	1,7	1,2	1,1	1,2
Csehország	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8
Dánia	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3
Németország	0,9	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Észtország	1,3	1,7	2,2	1,7	1,5	1,8	1,8
Írország	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Görögország	2,8	3,0	3,4	2,5	2,4	2,4	2,1
Spanyolország	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9
Franciaország	1,7	1,7	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
Horvátország	1,4	1,6	1,5	1,5	1,6	1,5	1,4
Olaszország	1,2	1,3	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2
Ciprus	1,6	1,6	1,7	2,1	1,9	1,8	1,6
Lettország	1,4	1,5	1,2	1,0	1,0	0,9	0,9
Litvánia	1,8	1,4	1,4	1,2	1,0	1,0	1,0
Luxemburg	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4	0,4	0,4
Magyarország	1,3	1,0	0,9	1,2	1,1	0,7	0,5
Málta	0,6	0,6	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7
Hollandia	1,3	1,3	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2
Ausztria	0,8	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
Lengyelország	1,9	1,9	1,5	1,7	1,6	1,5	1,7
Portugália	1,2	1,3	1,5	2,0	1,3	1,2	1,1
Románia	1,8	1,5	1,5	1,4	0,8	0,7	0,8
Szlovénia	1,4	1,4	1,5	1,4	1,2	1,1	1,0
Szlovákia	1,8	1,5	1,8	1,5	1,3	1,3	1,3
Finnország	1,4	1,4	1,6	1,5	1,4	1,5	1,5
Svédország	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5
Egyesült Királyság	2,3	2,5	2,6	2,6	2,5	2,4	2,3

Forrás: Eurostat

Közrend és közbiztonság (COFOG 03)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	1,8	1,8	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
Belgium	1,6	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Bulgária	2,9	2,7	2,9	2,6	2,4	2,3	2,7
Csehország	1,9	1,9	2,0	1,9	1,7	1,7	1,7
Dánia	0,9	1,0	1,1	1,0	1,1	1,0	1,0
Németország	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,5	1,6
Észtország	2,1	2,7	2,3	2,2	2,1	2,1	1,9
Írország	1,6	1,8	1,8	1,7	1,6	1,6	1,6
Görögország	1,5	1,6	1,8	1,8	1,7	1,8	1,8
Spanyolország	1,9	2,0	2,1	2,2	2,2	2,0	2,0
Franciaország	1,5	1,5	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6
Horvátország	2,1	2,1	2,2	2,2	2,4	2,2	2,2
Olaszország	1,9	1,8	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Ciprus	1,9	1,9	2,1	2,2	2,1	2,0	2,1
Lettország	2,5	2,2	2,1	2,0	1,8	1,8	1,9
Litvánia	1,7	1,9	1,9	1,9	1,9	1,8	1,7
Luxemburg	0,9	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0
Magyarország	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	2,1
Málta	1,4	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4
Hollandia	1,8	1,9	2,0	1,9	1,9	1,9	2,0
Ausztria	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3
Lengyelország	2,2	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2
Portugália	1,8	1,8	2,0	2,1	2,3	2,1	2,2
Románia	2,4	2,2	2,1	2,4	2,2	2,2	2,2
Szlovénia	1,7	1,7	1,8	1,9	1,8	1,8	2,2
Szlovákia	2,4	2,6	3,1	3,2	3,2	3,2	3,3
Finnország	1,2	1,3	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4
Svédország	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,4	1,4
Egyesült Királyság	2,4	2,5	2,7	2,5	2,4	2,3	2,2

Forrás: Eurostat

Gazdasági ügyek (COFOG 04)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	4,0	4,6	4,9	5,1	4,4	4,6	4,3
Belgium	5,4	5,9	6,4	6,6	7,0	7,5	6,6
Bulgária	5,3	6,4	4,3	5,2	4,5	5,4	5,1
Csehország	6,4	6,7	7,3	6,7	6,3	6,0	6,0
Dánia	2,9	2,8	3,3	3,4	3,4	3,7	3,6
Németország	3,1	3,5	3,9	4,7	3,4	3,4	3,3
Észtország	4,5	4,9	5,9	4,5	4,6	4,7	4,8
Írország	4,1	5,7	7,0	25,8	7,7	3,5	3,1
Görögország	4,5	5,6	5,4	4,3	4,0	6,7	15,1
Spanyolország	5,2	5,4	5,7	5,8	5,5	7,8	4,4
Franciaország	4,3	4,5	4,9	5,1	4,8	5,0	4,9
Horvátország	7,0	6,9	7,0	6,1	6,5	5,8	6,2
Olaszország	4,2	4,0	4,6	4,1	4,2	4,1	4,2
Ciprus	3,3	3,2	3,4	3,7	3,6	3,0	2,9
Lettország	4,8	6,1	7,2	8,8	5,4	4,9	4,7
Litvánia	4,2	4,6	3,9	4,5	4,0	3,3	3,5
Luxemburg	4,2	4,1	4,7	4,5	4,3	4,2	4,2
Magyarország	6,5	5,8	5,8	6,1	7,3	6,2	6,8
Málta	5,3	6,7	4,4	4,4	4,4	4,9	5,1
Hollandia	4,2	4,4	5,4	5,2	4,8	4,5	3,9
Ausztria	5,9	6,3	7,7	6,5	6,1	6,2	5,7
Lengyelország	4,7	5,3	5,7	6,0	5,7	4,8	4,1
Portugália	4,3	4,7	4,8	5,0	4,0	2,8	3,4
Románia	8,6	8,0	7,9	7,0	7,1	6,5	6,2
Szlovénia	4,0	4,5	4,7	4,6	5,1	4,0	14,5
Szlovákia	4,3	5,3	5,2	3,8	4,1	3,7	3,3
Finnország	4,4	4,6	4,9	4,8	4,8	4,8	4,7
Svédország	3,9	4,2	4,5	4,4	4,3	4,5	4,3
Egyesült Királyság	3,0	5,1	4,5	3,3	2,9	3,6	3,1

Forrás: Eurostat

Környezetvédelem (COFOG 05)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	0,8	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8
Belgium	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	0,9	1,0
Bulgária	1,2	0,7	1,1	0,7	0,7	0,7	0,9
Csehország	0,9	0,9	0,7	1,0	1,3	1,3	1,0
Dánia	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Németország	0,5	0,5	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
Észtország	0,8	1,0	1,0	-0,2	-0,3	0,8	0,7
Írország	1,0	1,1	1,0	0,9	0,8	0,8	0,6
Görögország	0,8	0,9	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8
Spanyolország	1,0	1,0	1,1	1,1	0,9	0,9	0,8
Franciaország	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Horvátország	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Olaszország	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	0,9
Ciprus	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Lettország	0,9	0,8	0,2	0,3	0,7	0,7	0,7
Litvánia	0,9	0,8	1,2	1,3	0,7	0,8	0,5
Luxemburg	1,0	1,0	1,2	1,1	1,0	1,1	1,2
Magyarország	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,9
Málta	1,6	1,5	1,6	1,9	1,3	1,4	1,4
Hollandia	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5
Ausztria	0,4	0,4	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5
Lengyelország	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7
Portugália	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4
Románia	0,4	0,5	0,6	0,8	0,9	0,8	0,7
Szlovénia	0,7	0,8	0,9	0,7	0,8	0,7	0,7
Szlovákia	0,6	0,6	0,7	0,9	1,0	0,9	0,9
Finnország	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3
Svédország	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Egyesült Királyság	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9	0,9	0,8

Forrás: Eurostat

Lakásügyek és településfejlesztési ügyek (COFOG 06)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	0,9	0,9	1,0	0,8	0,7	0,7	0,7
Belgium	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3
Bulgária	1,3	1,5	1,3	1,0	1,2	1,0	1,3
Csehország	1,0	0,9	1,0	1,0	0,9	0,7	0,8
Dánia	0,3	0,4	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3
Németország	0,8	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4
Észtország	0,6	0,6	0,1	0,5	0,5	0,6	0,5
Írország	2,0	1,9	1,5	1,3	0,8	0,8	0,6
Görögország	0,2	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,3
Spanyolország	0,9	1,1	1,3	0,7	0,6	0,5	0,5
Franciaország	1,2	1,2	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4
Horvátország	1,1	1,1	1,0	1,3	1,4	0,9	1,0
Olaszország	0,6	0,7	0,8	0,7	0,6	0,8	0,7
Ciprus	2,3	2,5	3,0	2,6	2,5	2,1	1,9
Lettország	1,2	1,2	1,1	1,5	1,3	1,2	1,2
Litvánia	0,3	0,4	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2
Luxemburg	0,6	0,7	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7
Magyarország	1,0	1,0	1,2	0,7	0,8	0,9	0,8
Málta	0,6	0,7	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3
Hollandia	0,4	0,5	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5
Ausztria	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Lengyelország	1,1	1,1	1,1	0,8	0,8	0,8	0,7
Portugália	0,8	0,9	0,9	0,7	0,6	0,6	0,7
Románia	1,5	1,3	1,4	1,3	1,2	1,1	1,2
Szlovénia	0,6	0,8	0,8	0,7	0,6	0,8	0,7
Szlovákia	0,7	0,7	0,7	1,0	1,0	0,7	0,7
Finnország	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Svédország	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7
Egyesült Királyság	1,1	1,1	1,3	1,0	0,8	0,8	0,7

Forrás: Eurostat

Egészségügy (COFOG 07)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	6,5	6,8	7,4	7,3	7,1	7,2	7,2
Belgium	6,7	7,1	7,7	7,6	7,7	7,9	7,9
Bulgária	4,1	4,5	4,1	4,6	4,3	4,5	4,6
Csehország	6,6	6,6	7,4	7,5	7,4	7,4	7,3
Dánia	7,7	7,9	8,9	8,6	8,5	8,8	8,7
Németország	6,3	6,4	7,1	7,0	6,8	6,8	7,0
Észtország	4,4	5,1	5,5	5,3	5,0	5,1	5,1
Írország	6,7	7,5	8,2	7,9	7,2	7,0	7,1
Görögország	6,0	6,4	6,8	6,8	6,4	5,7	5,1
Spanyolország	5,7	6,0	6,8	6,6	6,4	6,1	6,0
Franciaország	7,4	7,4	7,9	7,9	7,9	8,0	8,1
Horvátország	6,1	6,3	6,6	6,3	6,4	6,7	6,8
Olaszország	6,7	7,0	7,5	7,4	7,1	7,2	7,2
Ciprus	2,6	2,7	3,0	3,0	3,1	3,0	3,1
Lettország	4,0	4,3	4,6	4,2	4,1	3,9	3,6
Litvánia	5,2	5,6	6,7	7,0	6,6	5,9	5,6
Luxemburg	4,7	4,7	5,4	5,1	4,8	5,0	5,3
Magyarország	5,0	4,9	5,2	5,1	5,2	5,2	5,2
Málta	5,5	5,3	5,1	5,3	5,4	5,5	5,7
Hollandia	6,8	6,9	7,8	7,8	7,9	8,4	8,3
Ausztria	7,5	7,6	8,0	8,0	7,9	7,9	7,9
Lengyelország	4,5	5,0	5,0	5,0	4,7	4,7	4,6
Portugália	7,0	7,2	7,9	7,3	6,8	6,5	6,7
Románia	3,1	3,2	3,8	3,3	4,1	3,8	4,0
Szlovénia	5,8	6,1	6,8	6,8	6,9	6,9	6,9
Szlovákia	6,4	7,0	7,8	7,6	7,2	7,4	7,5
Finnország	6,6	7,0	7,9	7,9	7,8	8,2	8,4
Svédország	6,4	6,6	7,1	6,8	6,8	6,9	7,0
Egyesült Királyság	6,8	7,2	8,0	7,8	7,6	7,5	7,6

Forrás: Eurostat

Szabadidő kultúra és vallásügyek (COFOG 08)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1	1,0
Belgium	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3
Bulgária	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
Csehország	1,2	1,2	1,3	1,3	1,2	1,2	1,1
Dánia	1,7	1,8	1,9	1,8	1,8	1,9	1,8
Németország	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Észtország	2,0	2,3	2,3	2,1	1,9	1,8	2,1
Írország	0,7	0,9	1,0	0,9	0,8	0,7	0,7
Görögország	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,6
Spanyolország	1,6	1,6	1,6	1,7	1,5	1,2	1,1
Franciaország	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Horvátország	1,0	1,0	1,0	1,1	0,9	1,4	1,5
Olaszország	0,8	0,8	0,9	0,8	0,5	0,7	0,7
Ciprus	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,0	0,9
Lettország	1,7	1,8	1,8	1,6	1,6	1,5	1,5
Litvánia	1,0	1,1	1,2	1,0	1,0	0,8	0,8
Luxemburg	1,3	1,2	1,4	1,2	1,1	1,2	1,2
Magyarország	1,5	1,4	1,4	1,8	1,8	1,9	1,8
Málta	0,5	0,6	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9
Hollandia	1,5	1,7	1,8	1,8	1,7	1,7	1,6
Ausztria	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9
Lengyelország	1,1	1,3	1,3	1,3	1,3	1,1	1,1
Portugália	1,0	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9	1,0
Románia	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1	1,0	0,9
Szlovénia	1,2	1,6	1,8	2,2	1,8	1,8	1,8
Szlovákia	0,7	0,9	1,3	1,4	1,4	1,2	1,3
Finnország	1,0	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,5
Svédország	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Egyesült Királyság	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,8

Forrás: Eurostat

Oktatás (COFOG 09)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	4,9	5,0	5,3	5,3	5,1	5,0	5,0
Belgium	5,5	5,7	6,0	6,1	6,3	6,3	6,4
Bulgária	3,7	4,0	4,2	3,7	3,5	3,4	3,8
Csehország	4,7	4,7	5,0	5,1	5,1	5,0	5,2
Dánia	5,9	6,1	7,0	7,2	6,9	7,1	7,0
Németország	3,9	3,9	4,3	4,4	4,3	4,3	4,3
Észtország	5,9	6,7	7,2	6,6	6,3	6,3	6,0
Írország	4,4	5,0	4,9	4,9	4,7	4,4	4,1
Görögország	3,4	3,7	4,1	4,0	4,4	4,4	4,5
Spanyolország	4,0	4,2	4,6	4,5	4,4	4,1	4,0
Franciaország	5,3	5,4	5,7	5,6	5,5	5,5	5,5
Horvátország	4,7	4,7	4,9	5,1	4,9	4,8	5,1
Olaszország	4,5	4,4	4,6	4,4	4,1	4,1	4,1
Ciprus	5,8	6,2	6,6	6,8	6,6	6,1	6,5
Lettország	5,6	6,3	6,8	6,2	5,9	5,7	5,7
Litvánia	5,3	6,1	7,2	6,4	6,1	5,8	5,6
Luxemburg	4,6	4,9	5,5	5,2	5,1	5,4	5,6
Magyarország	5,5	5,3	5,4	5,6	5,1	4,7	4,7
Málta	5,2	5,2	5,4	5,6	5,7	5,8	5,9
Hollandia	5,2	5,3	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5
Ausztria	4,7	4,9	5,1	5,1	5,0	5,0	5,0
Lengyelország	5,7	5,7	5,4	5,6	5,5	5,4	5,3
Portugália	6,4	6,8	7,4	7,7	7,3	6,5	6,8
Románia	4,0	4,5	4,1	3,3	4,1	3,0	2,8
Szlovénia	5,9	6,1	6,6	6,6	6,6	6,4	6,5
Szlovákia	4,3	3,7	4,7	4,9	4,6	4,4	5,0
Finnország	5,8	5,8	6,5	6,6	6,5	6,4	6,5
Svédország	6,3	6,5	6,8	6,5	6,5	6,5	6,6
Egyesült Királyság	5,9	6,2	6,6	6,6	6,0	5,8	5,5

Forrás: Eurostat

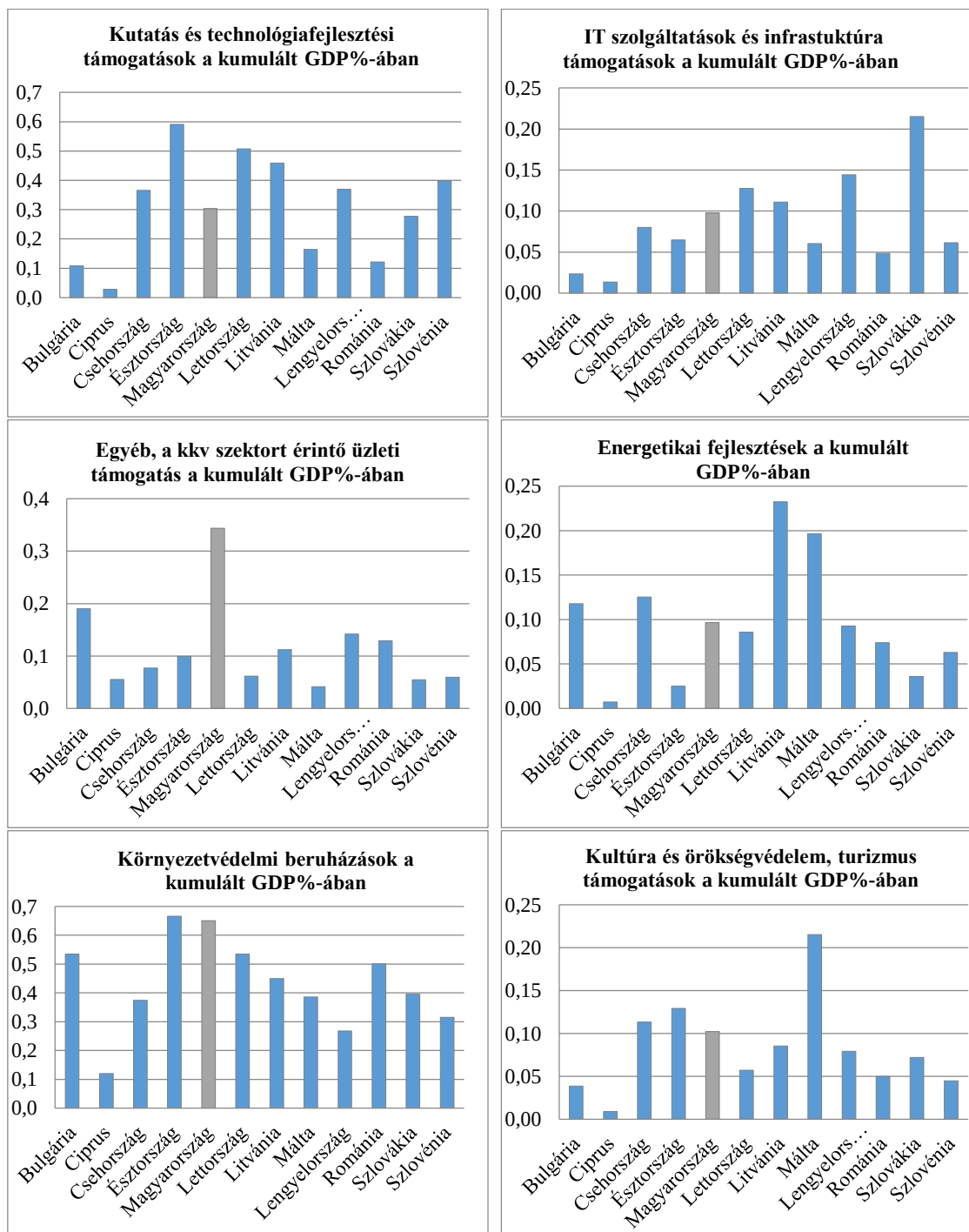
Szociális védelem (COFOG 10)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	17,1	17,5	19,5	19,4	19,1	19,4	19,6
Belgium	16,6	17,2	19,0	18,5	18,5	19,2	19,7
Bulgária	10,1	10,7	13,2	13,2	12,4	12,5	13,7
Csehország	11,9	11,9	13,1	13,0	13,0	13,1	13,3
Dánia	21,5	21,6	24,4	25,1	24,9	24,9	25,1
Németország	18,8	18,7	20,6	19,9	18,9	18,8	18,9
Észtország	9,2	11,4	15,4	14,2	12,7	12,4	12,0
Írország	11,6	13,8	16,9	16,9	16,1	16,3	15,7
Görögország	15,8	17,1	18,7	19,0	20,4	20,5	19,2
Spanyolország	12,8	13,8	16,0	16,6	16,8	17,3	17,6
Franciaország	21,6	21,8	23,7	23,6	23,7	24,1	24,5
Horvátország	13,6	13,1	14,6	14,7	15,0	15,2	14,4
Olaszország	17,5	18,1	19,8	19,8	19,8	20,5	21,0
Ciprus	8,7	9,0	10,1	10,7	11,1	11,4	11,9
Lettország	7,9	9,0	13,8	13,8	12,1	11,2	11,3
Litvánia	10,7	12,1	16,4	14,2	12,4	12,0	11,4
Luxemburg	16,4	17,1	19,8	19,2	18,6	19,2	19,6
Magyarország	17,3	17,5	18,2	17,5	17,0	16,8	16,6
Málta	13,4	13,3	14,2	13,7	13,7	13,9	13,9
Hollandia	14,5	14,7	16,3	16,6	16,5	16,9	17,2
Ausztria	19,5	19,7	21,4	21,5	20,8	21,0	21,4
Lengyelország	15,7	15,8	16,4	16,7	15,8	15,9	16,2
Portugália	14,6	15,0	16,9	17,1	17,7	18,2	18,9
Románia	10,8	11,9	14,0	14,6	12,8	12,3	11,5
Szlovénia	15,3	15,6	17,5	18,1	18,6	18,5	18,7
Szlovákia	10,6	10,3	12,6	12,9	12,1	12,4	12,3
Finnország	19,1	19,4	22,7	22,8	22,6	23,8	24,9
Svédország	20,5	20,4	22,1	21,1	20,4	21,1	21,6
Egyesült Királyság	14,9	15,5	17,3	17,3	17,1	17,4	16,9

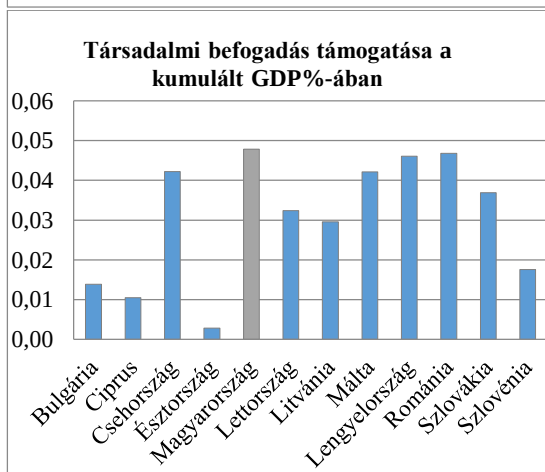
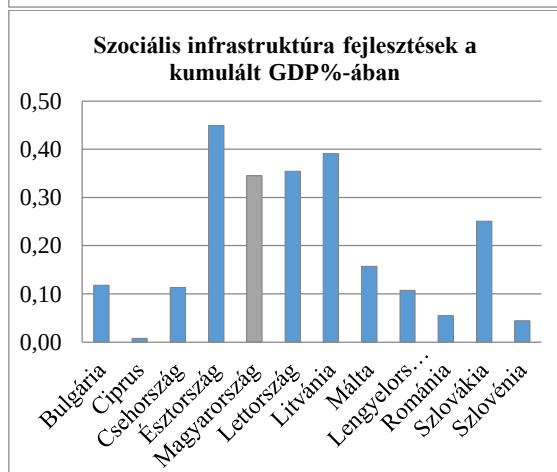
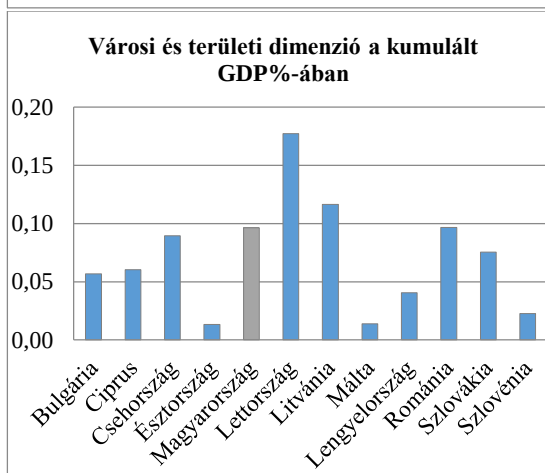
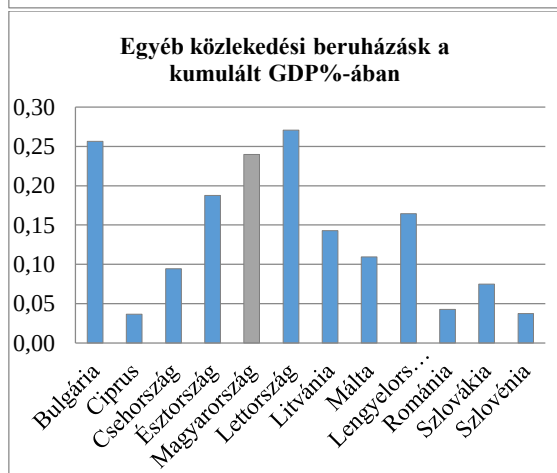
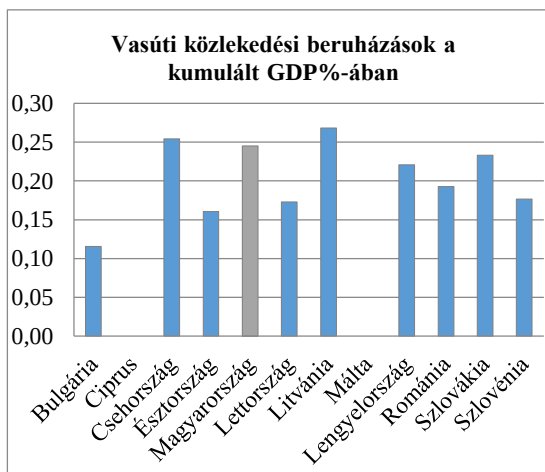
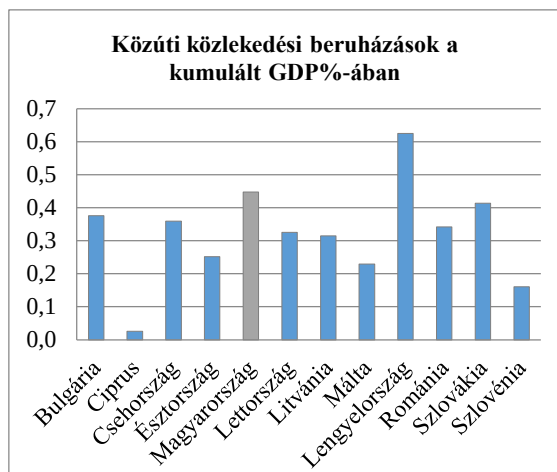
Forrás: Eurostat

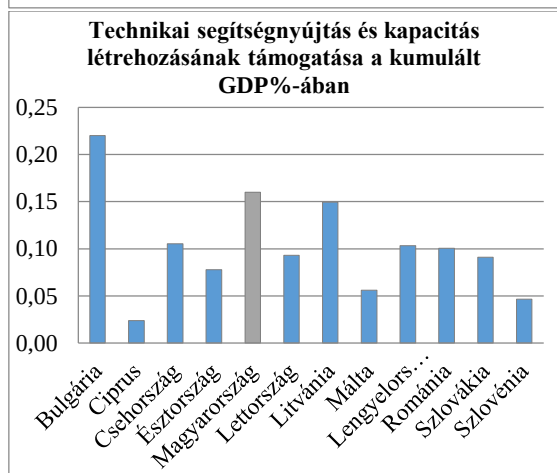
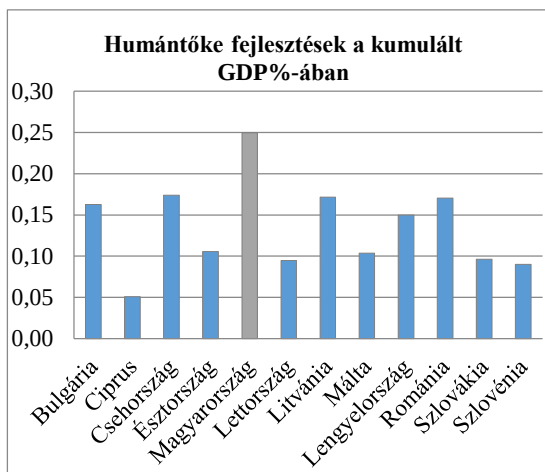
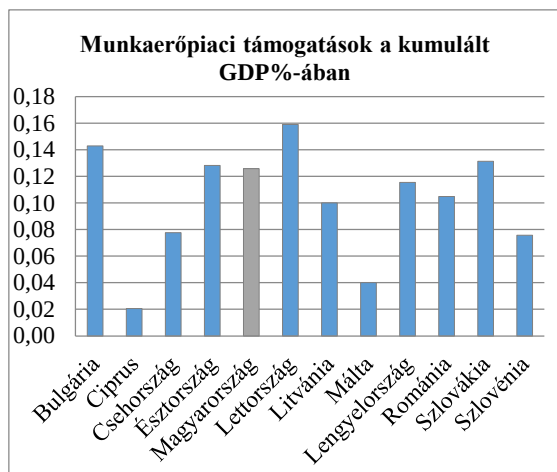
Szociális védelemből: Időskor (COFOG 10.2 és 10.3)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Európai Unió (28)	na.	na.	na.	na.	10,0	10,3	10,4
Belgium	7,1	7,4	8,0	7,9	8,0	8,3	8,8
Bulgária	6,0	6,1	9,6	10,1	9,4	9,3	9,9
Csehország	6,0	6,2	6,9	7,4	7,7	7,9	7,9
Dánia	6,7	6,8	7,5	7,6	7,9	8,1	8,3
Németország	9,2	9,2	9,8	9,5	9,2	9,2	9,1
Észtország	5,3	6,3	8,0	7,8	7,0	6,9	6,8
Írország	2,8	3,2	4,2	4,2	4,3	4,6	4,1
Görögország	10,7	12,1	13,0	13,5	14,5	15,3	14,4
Spanyolország	6,1	6,3	7,0	7,4	7,8	8,3	8,8
Franciaország	11,6	12,0	12,8	12,9	13,1	13,3	13,5
Horvátország	5,9	6,3	6,1	6,1	6,2	6,7	6,1
Olaszország	11,9	12,3	13,1	13,3	13,3	13,7	14,0
Ciprus	3,5	3,7	4,1	4,5	4,8	5,2	5,4
Lettország	4,6	5,3	8,3	8,8	8,1	7,7	7,5
Litvánia	5,7	5,8	7,3	6,5	5,9	6,0	5,8
Luxemburg	9,9	9,9	11,2	10,9	10,8	11,2	11,4
Magyarország	7,0	7,4	7,3	7,4	7,5	7,9	8,0
Málta	7,3	7,2	8,0	7,9	8,0	8,2	8,3
Hollandia	5,4	5,5	6,1	6,2	6,4	6,7	6,9
Ausztria	11,5	11,7	12,6	12,7	12,5	12,7	12,9
Lengyelország	8,9	9,4	9,5	9,7	9,3	9,1	9,3
Portugália	8,8	9,1	10,2	10,5	11,3	11,5	11,9
Románia	na.	na.	na.	na.	9,8	9,2	8,8
Szlovénia	8,2	8,3	9,2	9,6	9,8	10,0	10,3
Szlovákia	5,5	5,5	6,7	7,0	6,3	6,6	6,5
Finnország	8,2	8,5	10,1	10,2	10,6	11,3	12,0
Svédország	10,0	10,3	11,3	10,7	10,4	10,9	11,2
Egyesült Királyság	7,1	7,4	8,1	8,2	8,2	8,6	8,6

Forrás: Eurostat

III.1. Melléklet: Felhasznált EU támogatások kumulált értéke a kumulált GDP százalékában témaerületenként 2007 és 2013 között

Forrás: Európai Bizottság, Eurostat

III.b. Melléklet: Strukturális Alapok támogatási prioritásai országokénti lebontva a 2007-2013-ig tartó időszak folyóáras, kumulált GDP-jével arányosítva

Téma terület	Bulgária	Ciprus	Csehország	Észtország	Magyarország	Lettország	Litvánia	Málta	Lengyelország	Románia	Szlovákia	Szlovénia
Kutatás és technológiafejlesztés (1000 euro)	293100	36700	3971700	681300	2125900	752800	992400	76200	9303600	1127800	1299900	1012600
Kutatás és technológiafejlesztés a kumulált GDP%-ában	0,11	0,03	0,37	0,59	0,30	0,51	0,46	0,16	0,37	0,12	0,28	0,40
IT szolgáltatások és infrastruktúra (1000 euro)	63200	17600	869100	74800	686000	189400	240100	28000	3630300	450300	1007800	156200
IT szolgáltatások és infrastruktúra a kumulált GDP%-ában	0,02	0,01	0,08	0,06	0,10	0,13	0,11	0,06	0,14	0,05	0,22	0,06
Egyéb, a kkv szektort érintő üzleti támogatás (1000 euro)	512700	72300	836600	114400	2411500	91100	241900	19200	3569000	1197000	255500	151400
Egyéb, a kkv szektort érintő üzleti támogatás a kumulált GDP%-ában	0,19	0,06	0,08	0,10	0,34	0,06	0,11	0,04	0,14	0,13	0,05	0,06
Energiaügy (1000 euro)	317800	9500	1360600	28800	677800	127400	241900	90900	2334800	683700	168800	159900
Energiaügy a kumulált GDP%-ában	0,12	0,01	0,13	0,02	0,10	0,09	0,11	0,20	0,09	0,07	0,04	0,06
Környezetvédelmi beruházások (1000 euro)	1441000	156100	4054600	767700	4567600	792700	503000	178600	6753700	4633400	1852800	800600
Környezetvédelmi beruházások a kumulált GDP %-ában	0,53	0,12	0,37	0,67	0,65	0,53	0,23	0,39	0,27	0,50	0,40	0,31
F. Kultúra és örökségvédelem, turizmus (1000 euro)	104200	11900	1230300	149100	717700	84700	971200	99600	1998200	464100	338400	113800
Kultúra és örökségvédelem, turizmus a kumulált GDP %-ában	0,04	0,01	0,11	0,13	0,10	0,06	0,45	0,22	0,08	0,05	0,07	0,04
Közüti közlekedési beruházások az összesített (1000 euro)	1012100	33200	3901400	290400	3140100	483000	184900	106100	15744900	3165600	1936100	408100
Közüti közlekedési beruházások a kumulált GDP%-ában	0,38	0,03	0,36	0,25	0,45	0,33	0,09	0,23	0,63	0,34	0,41	0,16
Vasúti közlekedési beruházások (1000 euro)	312000	0	2757700	185300	1720100	256300	681300	0	5557500	1784400	1093100	449600
Vasúti közlekedési beruházások a kumulált GDP%-ában	0,12	0,00	0,25	0,16	0,25	0,17	0,32	0,00	0,22	0,19	0,23	0,18
Egyéb közlekedési beruházások (1000 euro)	691400	47600	1024900	216100	1681800	401500	580400	50600	4136000	393500	350900000	94700
Egyéb közlekedési beruházások a kumulált GDP%-ában	0,26	0,04	0,09	0,19	0,24	0,27	0,27	0,11	0,16	0,04	0,07	0,04
Városi és területi dimenzió (1000 euro)	153300	78700	972100	15200	676400	263000	308700	6400	1020800	894200	353300	57400
Városi és területi dimenzió a kumulált GDP%-ában	0,06	0,06	0,09	0,01	0,10	0,18	0,14	0,01	0,04	0,10	0,08	0,02
Társadalmi befogadás (1000 euro)	37400	13700	458200	3200	336000	48000	252100	19500	1160400	433100	173100	44700
Társadalmi befogadás a kumulált GDP%-ában	0,01	0,01	0,04	0,00	0,05	0,03	0,12	0,04	0,05	0,05	0,04	0,02
Szociális infrastruktúra (1000 euro)	318300	10500	1232800	517900	2422500	526100	64000	72600	2698700	505500	1175700	112700
Szociális infrastruktúra a kumulált GDP%-ában	0,12	0,01	0,11	0,45	0,35	0,35	0,03	0,16	0,11	0,05	0,25	0,04
Munkaerőpiac (1000 euro)	385300	26800	842500	147900	882400	236000	845700	18500	2906100	971300	615400	192800
Munkaerőpiac a kumulált GDP%-ában	0,14	0,02	0,08	0,13	0,13	0,16	0,39	0,04	0,12	0,10	0,13	0,08
Humántőke (1000 euro)	438800	66600	1885600	121800	1751700	140400	216100	48000	3772100	1577400	450600	228500
Humántőke a kumulált GDP%-ában	0,16	0,05	0,17	0,11	0,25	0,09	0,10	0,10	0,15	0,17	0,10	0,09
Technikai segítségnyújtás és kapacitás létrehozása (1000 euro)	593200	31200	1141500	89600	1123400	137900	370700	26000	2599400	931700	426800	118000
Technikai segítségnyújtás és kapacitás létrehozása a kumulált GDP%-ában	0,22	0,02	0,11	0,08	0,16	0,09	0,17	0,06	0,10	0,10	0,09	0,05
Támogatási összeg (2013, millió EUR, folyóáras)	6673,8	612,4	26539,6	3403,5	24920,9	4530,3	323200	840,2	67185,5	19213	11498,2	4101
GDP (folyóáras, 2013, millió EUR)	269610,3	130678	1084915	115316,6	701928,7	148393,1		46255,7	2517831,6	926026,1	468683,1	254314,5
GDP arányos támogatási összeg	2,48	0,47	2,45	2,95	3,55	3,05	0,15	1,82	2,67	2,07	2,45	1,61

Forrás: Európai Bizottság

III.c. Melléklet: A konvergenciaprogramokban publikált legfontosabb kiadásokat érintő intézkedések jegyzéke

Konvergencia programok 2008-2009		
1	Belgium	Két pénzügyi intézményi részbeni államosítása.
2	Bulgária	Energetikai támogatás az alacsony jövedelemmel rendelkező háztartások számára. Nyugdíj-kiegészítés. Infrastrukturális projektek finanszírozása.
3	Csehország	Szociális juttatások csökkentése.
4	Dánia	-
5	Németország	Közlekedési infrastrukturális projektek felgyorsítása. Hitelezési programok pénzügyi eszközökkel való támogatása. Álláskeresési járadék időbeli kiterjesztése. Adóterhek csökkentése a kkv-k számára, maximum 2 évig. Középületek energetikai célú átalakítása. Gyermekek után járó családtámogatás növelése. Munkaerő-piaci járulék csökkentése.
6	Észtország	-
7	Írország	Álláskeresők pénzügyi támogatása. Adminisztratív költségek csökkentése a közzsférában. (külső tanácsadásra, kereskedelmi közleményekre fordított költségek csökkentése.) Bércsökkentés a közzsférában (3%) Intézményi átszervezések Állami beruházási projektek átütemezése, egyes projektek elhalasztása.
8	Görögország	A görög konszolidációs intézkedésekről lásd a 2.9-es fejezetet
9	Spanyolország	Oktatási kiadások növelése. Kutatásfejlesztési kiadások növelése. Infrastrukturális beruházások.
10	Franciaország	Leépítés a közzsférában. (nyugalmazott közalkalmazottak megüresedő helye nem kerül feltöltésre) Növekvő nyugdíjkiadások (baby boom generáció nyugdíjba vonulása)
11	Olaszország	Válság-elleni intézkedéscsomag: infrastrukturális beruházások finanszírozása, szociális háló erősítése, hitelezés fenntartása az üzleti szféra számára
12	Ciprus	Infrastrukturális beruházások a közoktatásban. Kutatásfejlesztés támogatása.
13	Lettország	Bércsökkentés a közoktatásban. Bérek befagyasztása a közzsférában. Egyes költségvetési szervek előirányzott forrásainak a csökkentése. Minisztériumokban foglalkoztatottak bércsökkentése, minisztériumok dologi kiadásainak csökkentése. Kutatás-fejlesztési projektek finanszírozása. Állami beruházások finanszírozása.
14	Litvánia	Nyugdíjrendszer átalakítása
15	Luxemburg	Gyermekek után járó adókedvezmény bevezetése. Katonai eszközök beszerzése a békefenntartó kötelezettségek miatt. Növekvő bérköltségek a kutatásfejlesztés területén (alkalmazottak növekvő száma)
16	Magyarország	Nyugdíjemelés. Szociális kiadások emelkedése (pl. lakhatási támogatás, betegség ideje alatt járó táppénz) MÁV Cargo feltőkésítése és értékesítése.
17	Málta	Máltai hajógyár államosítása. Energetikai ártámogatás a vállalatoknak.
18	Hollandia	Adminisztratív költségek csökkentése (pl. vállalkozások esetében) Fortis bank államosítása.
19	Ausztria	Háztartások elkölthető jövedelmének emelése (Nyugdíjjárulék munkabérből való levonásának eltörlése. (bruttó 1350 euró bér esetén); 13. havi juttatás a gyermeket nevelő családoknak, nyugdíjemelés, egyszeri pénzügyi juttatás a nyugdíjasoknak, egyetemi tandíj eltörlése) Utazási költségtérítés emelése.

		Infrastrukturális beruházások. Ösztönzők az üzleti szférának. Otthonteremtő támogatás növelése.
20	Lengyelország	Folytatódó reformok az egészségügy, oktatás és K+F területen. Folytatódó infrastrukturális beruházások (útépítés).
21	Portugália	Közüntézmények területi illetékességi körének felülvizsgálata, intézmények összevonása az oktatás, egészségügy, törvényhozás területén. Elbocsátások a közzsférában. A munkaerő-felvétel korlátozása a közzsférában (2 megüresedő közalkalmazotti hely 1 közalkalmazottal tölthető be) Nyugdíjrendszer átalakítása.
22	Románia	Beruházási projektek átütemezése.
23	Szlovénia	Szociális kiadások növekedése (gyermekek után járó óvodai támogatás, tanulók étkeztetési támogatása, jövedelemegyenlőtlenségek megszüntetése) Válság hatásának enyhítésére hozott intézkedések (munkanélkülieknek járó juttatások, rövidített munkaórák támogatása, kkv-k támogatása)
24	Szlovákia	Infrastrukturális beruházások felgyorsítása.
25	Finnország	Közlekedési beruházási projektek finanszírozása.
26	Svédország	-
27	Egyesült Királyság	Állami beruházások felgyorsítása.

Konvergencia programok 2009-2010		
1	Belgium	Beruházások gyorsítása.
2	Bulgária	Leépítés a közszférában. Egészségügyi kiadások csökkentése. Nemzeti vasúttársaság működésének átalakítása, költségsökkentés. Állami garanciavállalás és hozzájárulás megszüntetése az ország második atomerőművének építése esetében.
3	Csehország	Szociális transzferek és egészségügyi kiadások jelentős növelése. Állami beruházások szerény növekedése főképp EU-s forrásokból. Köztisztviselők bérének csökkentése. Nyugdíjak befagyasztása.
4	Dánia	-
5	Németország	Költségvetési kiadások növekedése a gazdasági fellendülést támogató intézkedés következtében. Szociális kiadások emelkedése (gyermek után járó támogatások) Beruházási kiadások növekedése. Egyéb vállalatoknak nyújtott támogatások a foglalkoztatás ösztönzésére. (rövidített munkaórák bevezetése esetén)
6	Észtország	Adókedvezmények eltörlése (első gyermek után) Közszférában bércsökkentés, bérezés átalakítása. Parlamenti képviselők és minisztériumi köztisztviselők bérének befagyasztása. Minisztériumi intézmények egyesítése a kormányzati kiadások csökkentése érdekében. Nyugdíjak reálérték-növekedésének mérséklése. Nyugdíjkorhatár emelése (2017-re 63-ról 65 év férfiaknak, 60,5-ről 63-ra a nőknek)
7	Írország	Leépítés a közszférában (korai nyugdíjazás, munkaerő-felvétel befagyasztása) Bércsökkentés a közszférában. A közszférában dolgozók nyugdíjazási rendszerének átalakítása. Kormányzati kiadások csökkentése.
8	Görögország	A görög konszolidációs intézkedésekről lásd a 2.9-es fejezetet
9	Spanyolország	Szociális kiadások növelése. Hitelfolyamatok helyreállítása. Pénzügyi likviditás biztosítása a vállalatok számára.
10	Franciaország	Gazdasági fellendülést támogató intézkedések.
11	Olaszország	Közszférában fokozatos leépítések (kezdet 2009). Állami oktatási intézmények összevonása. Gyógyszertámogatás csökkentése
12	Ciprus	Szociális transzferek csökkentése. Állami nyugdíjjogosultság szigorítása.
13	Lettország	Egészségügyi intézmények gazdálkodásának átalakítása (kórházi ágyak számának csökkentése, otthoni ápolás ösztönzése), rendelkezésre álló költségvetési forrás csökkentése. Szakképzési intézmények és oktatói személyzet számának csökkentése. Felsőoktatási intézmények átalakítása, intézmények összevonása. Közszférában egyéb béren kívüli ösztönzők csökkentése. Leépítések a közszférában.
14	Litvánia	Állami beruházási projektek leállítása. Közüntézmények kiadáscsökkentése. Bércsökkentés a közszférában.
15	Luxemburg	Közüadások növelése Szociális transzferek növelése (2009-ben 2,8%-kal) Bérkiadások növelése az állami szektorban Állami beruházások növelése (2009-ről 2010-re 24%-os növekedés)
16	Magyarország	Szociális foglalkoztatási programok, munkahely megőrzési programok finanszírozása. Pénzügyi likviditás biztosítása a vállalatok számára. Infrastrukturális beruházások. Lakástámogatás szűkítése. Közszférában keresettőmeg csökkentése és 2 évig tartó befagyasztása. Nyugdíjrendszer átalakítása (13. havi nyugdíj megszüntetése)
17	Málta	Szociális kiadások csökkentése. Munkavállalói jövedelem növelése.
18	Hollandia	Állami támogatás a munkahelyek védelméért.

		Háztartások vásárlóerejének növelése. Infrastrukturális kiadások.
19	Ausztria	Nyugdíj-, egészségügyi- és egyéb szociális kiadások növelése
20	Lengyelország	A fejlődést elősegítő kiadások növelése. Infrastrukturális beruházások Oktatásba és egészségügybe fordított kiadások növelése.
21	Portugália	A nem-járadékalapú juttatások többségének nominális befagyasztása. Munkanélküli juttatások és egészségügyi kiadások racionalizálása. A Lisszabon-Porto, Porto-Vigo közötti nagysebességű vasúti összeköttetés beruházásának elhalasztása 2 évvel.
22	Románia	Minimálbér emelése. Állami beruházások növelése. A legalacsonyabb és legmagasabb bérek közti különbség maximalizálása a költségvetési szektorban.
23	Szlovénia	Közalkalmazotti bérnövelés halasztása. 2009-2011 között a nem beralapú juttatások beszüntetése a közalkalmazottak számára. Szociális juttatások csökkentése. Szociális transzferek, nyugdíjak és egészségügyi juttatások racionalizálása.
24	Szlovákia	Köztisztviselők bérének csökkentése. Központi kormányzat alkalmazottainak számának csökkentése. Egyetemek és tudományos intézetek támogatásának növelése. Közlekedési infrastruktúra építése és modernizálása.
25	Finnország	A nyugdíj és egészségügyi kiadások hosszú távú növekedése. Munkaerő-piaci beruházások, szakképzési helyek növelése.
26	Svédország	-
27	Egyesült Királyság	-

Konvergencia programok 2010-2011		
1	Belgium	Szociális kiadások csökkentése. Létszámleépítés a közsférában.
2	Bulgária	Nem kamat jellegű kiadások csökkentése a minisztériumokban, kormányzati intézményekben. Központi költségvetésben a támogatások/szociális transzferek 20%-kal való csökkentése. Közigazgatásban 15%-os kiadáscsökkentés (oktatást, egészségügyi ellátást, védelmi kiadásokat, valamint a tervezett környezetvédelmi intézkedéseket nem érintette) Tervezett szociális kiadások (nyugdíjemelés, öregségi ellátás emelése, rokkantsági ellátás emelése) elhalasztása.
3	Csehország	-
4	Dánia	-
5	Németország	Kormányzati kiadások csökkenése. Beruházások csökkenése.
6	Észtország	-
7	Írország	Szociális kiadások emelkedése a munkanélküliség emelkedése miatt.
8	Görögország	A görög konszolidációs intézkedésekről lásd a 2.9-es fejezetet
9	Spanyolország	Központi költségvetésben megállapított kiadáscsökkentés. (5%-os bércsökkentés a közsférában, állami beruházások finanszírozásának csökkentése, nyugdíjak befagyasztása stb)
10	Franciaország	-
11	Olaszország	-
12	Ciprus	Tőkeinjekció a nemzeti légitársaságnak.
13	Lettország	Állami költségvetési kiadások csökkentése.
14	Litvánia	Bércsökkentés a közsférában. Anyasági ellátás összegének csökkentése.
15	Luxemburg	-
16	Magyarország	Közsférában munkavállalói költségek és egyéb kiadások csökkentése.
17	Málta	Szociális kiadásokként és alkalmazottak keresetként kifizetett kiadások csökkenése. (létszámkorlátozások a közsférában) Állami támogatás visszafogása a filmiparban. Oktatási kiadások emelkedése (EU társfinanszírozás) Környezetvédelmi kiadások emelkedése (EU társfinanszírozás)
18	Hollandia	Bankkonszolidációval kapcsolatos kiadások
19	Ausztria	Szociális kiadások csökkenése (pl. munkanélküliségi segély).
20	Lengyelország	Infrastrukturális projektek finanszírozása (EU társfinanszírozással) Költségvetési kiigazítás.
21	Portugália	-
22	Románia	Bércsökkentés a közsférában. Infrastrukturális projektek finanszírozása (EU társfinanszírozással)
23	Szlovénia	Közsférában bérbefagyasztás. Szociális kiadások befagyasztása. Infrastrukturális beruházások finanszírozása (EU társfinanszírozással)
24	Szlovákia	Önkormányzatok fedezetlen költségeinek kifizetése. Árvíz okozta károk megtérítése. Infrastrukturális projekt finanszírozása (útépítés). Szociális kiadások növekedése.
25	Finnország	-
26	Svédország	Csökkenő szociális kiadások (pl. munkanélküliségi járulék).
27	Egyesült Királyság	Szociális kiadások további csökkentése.

Konvergencia programok 2011-2012		
1	Belgium	-
2	Bulgária	-
3	Csehország	Minisztériumok összevonása. Egészségbiztosítási rendszer átalakítása. (pl. kórházi kezelési díj emelése, gyógyszer támogatás csökkentése stb.)
4	Dánia	Infrastrukturális beruházások a közsférában. Emelkedő szociális kiadások (korai nyugdíjazás, egyéb szociális transzferek)
5	Németország	Egészségbiztosítási rendszerhez kapcsolódó költségek emelkedése.
6	Észtország	Munkanélküliségi segélyként kifizetett támogatások csökkenése. Nyugdíjkifizetések növekedése (előregedő társadalom)
7	Írország	A bankrendszer rekapitalizációjához kapcsolódó kiadások emelkedése, erről bővebben lásd 2.8-as fejezet Közsférában a kifizetett bértömeg csökkenése (korábbi leépítések hatására) Egészségügyi kiadások csökkenése. Nyugdíjkiadások emelkedése.
8	Görögország	A görög konszolidációs intézkedésekről lásd a 2.9-es fejezetet
9	Spanyolország	-
10	Franciaország	-
11	Olaszország	Közsférában a kifizetett bértömeg csökkenése a korábbi elbocsátások miatt. Nyugdíjkifizetések emelkedése. Üzleti beruházásokra fordított költségek csökkenése.
12	Ciprus	Folytatódó infrastrukturális beruházások az egészségügy, oktatás és kutatás-fejlesztés területén.
13	Lettország	Munkanélküliségi kiadások csökkenése (javuló foglalkoztatottsági helyzet)
14	Litvánia	Nyugdíjrendszer átalakítása Közüoktatás reformjai
15	Luxemburg	Automatikus bérindexálási mechanizmus bevezetése következtében a közsférában csökkentek a kiadások. (állam működési kiadásai, szociális transzferek, közalkalmazotti bérek stb.)
16	Magyarország	ÁFA visszafizetés. (pénzügyileg nem rendezett beszerzésre vonatkozó ÁFA visszatérítésre kötelezte az Európai Bíróság a magyar államot) Adósságtóvállalás a nemzeti vasúti társaságtól (MÁV) Magyar Fejlesztési Bank tőkeemelése. Közsférában javak és szolgáltatások fordított kiadások visszafogása.
17	Málta	Turizmusához kapcsolódó kiadások emelkedése. Hulladékgazdálkodáshoz kapcsolódó kiadások emelkedése. Egészségügyi kiadások emelkedése. (gyógyszerek, gyógyászati berendezések) Állami beruházásokra fordított kiadások emelkedése (örökségvédelem, ipari területek revitalizációja; EU társfinanszírozás)
18	Hollandia	Közüszolgáltatásra fordított kiadások csökkentése. Egészségügyi kiadások emelkedése.
19	Ausztria	Növekvő szociális védelmi költségek a társadalmi változások eredményeként. Közüfogyasztás visszafogása.
20	Lengyelország	Adminisztratív költségek csökkentése. Szociális kiadások csökkentése. A korai nyugdíjazásra való jogosultsági címek csökkentése.
21	Portugália	-
22	Románia	-
23	Szlovénia	Környezetvédelmi és energetikai kiadások növekedése. Kiadáscsökkentés a költségvetés egyéb területein.
24	Szlovákia	Vasúti társaságok és kórházak felhalmozott kötelezettségeinek törlesztése. Társadalom és egészségbiztosítási alap kiadásai csökkentek.
25	Finnország	-
26	Svédország	-
27	Egyesült Királyság	-